STRIP SCHRIFT

AGENT 327

Prijs ƒ 9,95
Bfr. 199

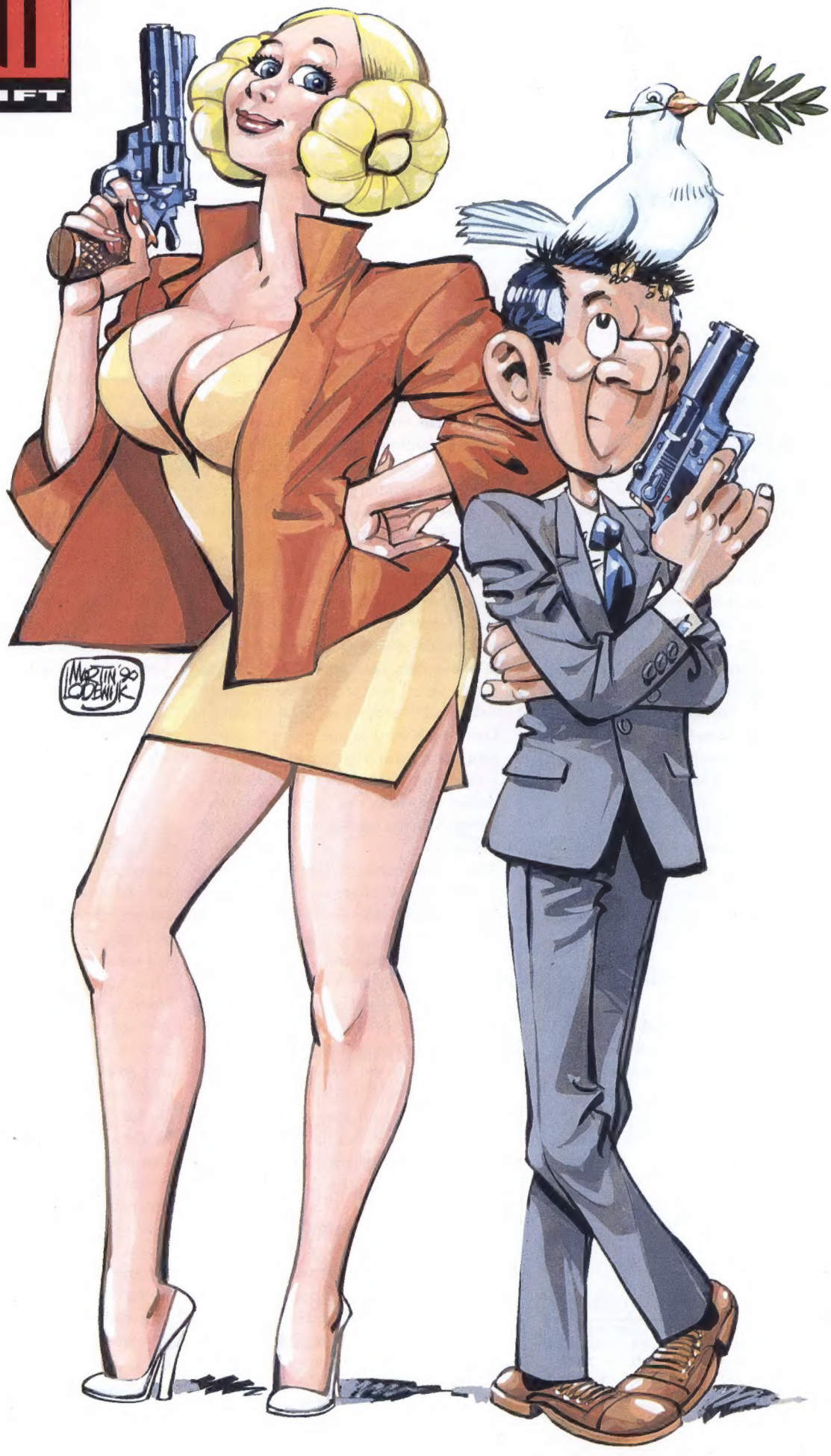

327 – JAARGANG 32 NUMMER 10 – 'S WERELDS OUDSTE STRIPINFORMATIEBLAD – VERSCHIJNT 10x PER JAAR

AGENDA

t/m begin juli

Verkoopexpositie 'Architectuur in de stripkunst' met werk van onder anderen Schuiten, Moebius, Bilal, Eisner, Meulen, Swarte en Veerkamp, The Crystal Ceiling, Schagchelstraat 14, Haarlem, info: (+31)(0)23-5420547.

t/m half juli

Expositie Jim Woodring, Galerie Lambiek, Kerkstraat 78, Amsterdam, info: (+31)(0)20-6267543, of via e-mail aan lambiek@lambiek.net

t/m half augustus

Expositie Wilhelm Busch, Stadsbibliotheek, Doelenplein 1, Haarlem, nfo: (+31)(0)23-5157600.

t/m 3 september

Expositie 'Overal is Duckstad', Kunsthal, Museumpark, Westzeedijk 341, Rotterdam, info: (+31)(0)10-4400301.

t/m 3 september

Expositie 'Piet Wijn, magiër en striptekenaar', Teylers Museum, Spaarne 16, Haarlem, info: (+31)(0)23-5319010.

t/m 1 oktober

Expositie 'Asterix en Europa', Rijksmuseum van Oudheden, Rapenburg 28, Leiden, info: (+31)(0)71-5163163, of via de site www.rmo.nl

t/m 8 oktober

Expositie 'Franquin en het modernisme', Belgisch Centrum van het Beeldverhaal, Zandstraat 20, Brussel, België, info: (+32)(0)2-2191980.

t/m 27 mei 2001

Expositie 'Heer Bommel en de natuur', Natuurmuseum Groningen, Preadiniussingel 59, Groningen, info: (+31)(0)50-3676170.

30 juni t/m 27 augustus

Expositie 'Politiek in prent '99' met extra als hommage een klein overzicht van het werk van de in 1999 overleden oorlogstekenaar Andries Frederiks, Verzetsmuseum, Lekstraat 63, Amsterdam, info: (+31)(0)20-6449797.

1 en 2 juli

Fristi Smurfenfestival, Boulevard, Scheveningen.

15 juli t/m 6 augustus

Stripfestival Middelkerke, Middelkerke, België.

26 en 27 augustus

15e Brabants Stripspektakel 2000, Sportcentrum Valkencourt, Pastoor Heerkensdreef 15, Valkenswaard, info: (+32)(0)11-661473.

3 september

2e Stripbeurs, Hof ter Guchten, Rotterij 278, Ronse, België, info: (+32)(0)55-206383, of via e-mail aan tom.deruyck@compaqnet.be

23 en 24 september

Stripdagen Den Bosch, De Brabanthallen, 's-Hertogenbosch, info: (+31)(0)76-5415990.

30 september

Grote Stripbeurs, De Martinihallen, Groningen, info: (+31)(0)50-5713850.

1 oktober

3e Stripbeurs, 'Hart voor kinderen', Zaal 'Forum', Dorpstraat 44, Berlaar, België, info: (+32)(0)3-4824095.

7 en 8 oktober

18e Fête de la BD du Pays de Montbéliard, Audincourt, Frankrijk, info: (+33)3-81304208.

10 oktober t/m 7 januari 2001

Expositie 'Bob en Johan de Moor. Twee generaties Vlaamse tekenaars', Belgisch Centrum van het Beeldverhaal, Zandstraat 20, Brussel, België, info: (+32)(0)2-2191980.

15 oktober

20e Internationale strip- en platenbeurs, Stadsfeestzaal, Aarschot, België, info: (+32)(0)15-220163.

22 oktober

2e Grote Stripbeurs, Platte Zaal, De Griend 6-7, Maastricht, info: (+31)(0)43-3640563.

15 en 16 december 2001

Stripgidsdagen, Turnhout, België.

DE MEEST ACTUELE AGENDA OP STRIPGEBIED KUNT U BINNENKORT WEER RAADPLEGEN VIA HET WORLD WIDE WEB VAN HET INTERNET OP ONZE NIEUWE STRIPSCHRIFTPAGINA'S

Bits&Pieces

Actie

Het woord strip heeft vele dimensies. Er zitten strips geplakt onder deurmatten. Je reist op een strippenkaart. Frivole dames en heren strippen er in clubs lustig op los. En je leest je dagelijkse strip in de krant. Tot slot druk je je laatste aspirientje uit je doordrukstrip. Geen woord heeft bijna zoveel onderscheiden betekenissen als 'strip'. En nog duidelijk ook. Want iedereen weet onmiddellijk wat het woord aanduidt in al die gevallen. En als een auto gestript is dan is er meestal niet veel meer van over.

Een magisch stripwoord is ongetwijfeld ook de 'striptas'. Jarenlang fungeerde het kleinood als bindmiddel tussen Het Stripschap en haar leden. Aanvankelijk goed gevuld met allerhande stripmateriaal kreeg je het ding tijdens De Stripdagen in je handen gedrukt. De laatste jaren kreeg je nog wel de striptas maar het ding zelf was leeg. Een soort kat in de zak, maar dan anders. En nu is in wijsheid besloten door Het Schap dat de striptas wordt opgeheven. Je betaalt dus contributie voor iets waar je letterlijk niks meer voor terugkrijgt. Niks wezenlijks in je brievenbus. Niks wezenlijks aan initiatieven voor het promoten van strips. Alleen een feestje met prijsuitreiking in Den Bosch waar je beter een losse toegangskaart voor kunt kopen. Da's goedkoper. Het laatste minieme stripinhoudelijke dat leden nog zagen gebeuren is met de striptas nu ook naar het museum verwezen.

Alleen één probleem. Dat museum is inmiddels ook al opgeheven. Je weet wel. Dat initiatief uit Groningen waaraan twee jaar terug zo'n prijs door Het Schap werd toegekend. De krant meldt: 'Makelaars zoeken nu naar een bescheiden winkelpand om het museum te huisvesten'. Zie je wel. Een hoop gebakken lucht die als een zeepbel uit elkaar is gespat. Niks echt gerealiseerd. Toch al een feestprijs op zak.

'Het stripmuseum gaat zich nu in verkleinde vorm richten op de interactieve technologie. Daarmee worden stripfiguren tot leven gebracht.' Och gossie.

Je ziet dat voor je. De overeenkomst. Van museum vervallen tot winkel in videogames. Van Schap vervallen tot feestcommissie. Beide hebben een gebrek aan geld om te doen waarvoor ze in het leven zijn geroepen. De één omdat hij het geld niet bij elkaar krijgt. De ander omdat hij het uitgeeft aan de verkeerde dingen. En zo hobbelt alles naar een zeker en gewis einde. De stripliefhebber heeft er in elk geval niks aan.

Beide moeten zich schamen en zich zelf heel snel opheffen. Dan houdt je de eer aan jezelf. Want anders doen binnenkort anderen het wel voor je. Want van dit alles wordt je toch gewoon kwaad. Luister.

Zo'n Schap is er om de aandacht voor de strip te bevorderen. Mooi. Het stripmuseum ontbreekt in Nederland. Goed om het op te richten. Schap geeft aanmoedigingsprijs en kijkt werkeloos toe. Fout! Het initiatief in Groningen sterft. Het Schap doet gewoon niets. Geen geluid naar de pers. Naar niemand. Niks. Nada. Het Stripschap moet juist nu, nu ons culturele strip-erfgoed teloor dreigt te gaan, ingrijpen. Initiatieven ontplooien. Groepen mensen mobiliseren om net als in Belgie nu met goede sponsors dat stripmuseum hier te realiseren. Er zijn binnen de gelederen van Het Schap voldoende leden te vinden die dit willen doen. Maar Het Schap zwijgt. Vult alleen de veehallen in Den Bosch. Op de ledenvergadering is de hoogste commotie het opheffen van de 'striptas'. Terwijl de tekenaars bij bosjes doodgaan, redden particulieren nog net allerhande originelen voordat ijverige familieleden van de tekenaar al dat oude papier in de vernietiger storten. Het Schap zwijgt. Neemt geen actie. Verstookt slechts de contributiegelden aan algemene bestuurs-, computer-, reis- en communicatiekosten. En komt dan ook nog veel munten tekort. Stop het gestripte Schap en de gestripte Groningers samen in de laatste linnen striptas. Strik erom. Afvoeren. Naar het mausoleum.

Vervolgens roep ik op deze plaats nu mensen op zich via de redactie bij Ben Bits te melden voor het initiatief 'Stichting Stripmuseum Nederland'. Uiteraard moet dat museum worden gevestigd in de Randstad en niet op zo'n oenige plek als Groningen. Op korte termijn worden dan de nodige werkgroepen opgericht en zal de organisatie van de grond worden getild. Sponsors worden aangetrokken. Tekenaars benaderd. Erfgoed wordt veiliggesteld. Beschermheren en -vrouwen zijn al voorzien. Kortom: actie. Ik ben al die elkaar fêterende dooie strip-dienders zat.

Wie doet er mee?

Ben Bits

STRIP SCHRIFT

Jaargang 32 - juni 2000 - nummer 10 (327)

Verschijnt 10 maal per jaar
Stripschrift wordt samengesteld door een onafhankelijke redactie in opdracht van Het Stripschap
De verantwoordelijkheid voor de artikelen berust bij de auteurs

Redactie
Pieter van Cleef, Jeroen Mirck, Arco van Os, Rik Sanders

Medewerkenden
Tijs Bagchus, Jasper Bakker, Olav Beemer, Laine Berman, Ben Bits, Amalia Deekman, Peter van Es, Martin Lodewijk, Gert Meesters, Rob van der Nol, Pieter van Oudheusden, Stefan Rutten, Ger Tillekens, Alexandra Verburg, Rudy Vrooman, André Wijntjes, Stijn van Wolputte

Koeriersdiensten
Willem Hulleman

Redactie-adres
Postbus 84206
3009 CE Rotterdam
Telefoon: 010 - 220 10 63, telefax: 010 - 421 06 08
E-mail: redactie@stripschrift.nl
Website: www.stripschrift.nl

Uitgever
Uitgeverij Stripstift
Postbus 84206
3009 CE Rotterdam

Abonnementen
Abonnementen-administratie Stripschrift
t.a.v. Willem Naber
Postbus 11335
1001 GH Amsterdam
Telefoon: 026 - 339 20 85, telefax: 026 - 339 20 86
E-mail: administratie@stripschrift.nl
Abonnementsprijs ƒ71,95 / Bfr.1480
Leden van Het Stripschap ƒ2,50 / Bfr.50 korting
Nederland: Giro 209948 of Bank 82.67.01.523
ten name van Stripschrift, Amsterdam
België: Bank 721-520.62.74-81
ten gunste van Het Stripschap, Turnhout
Opzeggingen alléén schriftelijk en uiterlijk twee maanden voor het aflopen van een abonnementsjaar
Foreign subscriptions on request

Reprorecht
Het overnemen, evenals het vermenigvuldigen van artikelen en illustraties is slechts geoorloofd na schriftelijke toestemming van de redactie

Advertenties
Voor de opgave van advertenties en het opvragen van de tarieven kunt u contact opnemen met:
Pieter van Cleef
Springendallaan 23
1333 WN Almere
Telefoon: 06 - 25 16 87 20
E-mail: adverteren@stripschrift.nl

Druk
Drukpartners, Amsterdam

Distributie
Het Raadsel, Amsterdam-Antwerpen

Omslag
Martin Lodewijk

ISSN 0165-845X

Redactioneel

We hebben er lang op moeten wachten: nummer 327 is er!
En wel in dubbel opzicht. Agent 327 gaat weer loos in Nederland, want vanaf eind vorige maand loopt zijn gloednieuwe avontuur in kleur in Algemeen Dagblad.
En de extra dikke Stripschrift 327 over onze held en zijn vader Martin Lodewijk heeft u nu in handen!
Toeval? Natuurlijk niet!
Er wordt ook hard gewerkt aan een Agent-film. Een aantal scriptschrijvers is in opdracht van Riva Films druk doende de belevenissen van Hendrik IJzerbroot zwart op wit te stellen voor een 'live action'-resultaat op het grote witte doek. Meer valt er vooralsnog niet over te melden, maar uiteraard houden we u op de hoogte van de vorderingen en zijn we net als u zeer benieuwd naar de casting van Olga.
Regisseur Fritz Lang, ook een held van ons, maakte al in 1928 zijn bijna drie uur durende zwart/wit-film 'Spione', waarin hij Agent 326 ten tonele voert die een kudde spionnen een halt moet toeroepen, ondanks het feit dat hij tijdens zijn werkzaamheden verliefd raakt op Sonja, één van de betreffende spionnen.
Toeval? In geen geval!
'Alles past in elkaar', zei één van onze andere helden ooit.
En zo is het.

Inhoud

2 DOSSIER AGENDA
2 DOSSIER BITS & PIECES Ben Bits
4 DOSSIER MARTIN LODEWIJK Pieter van Oudheusden
14 DOSSIER HET ARCHIEF VAN... MARTIN LODEWIJK Arco van Os
19 DOSSIER AGENT 327 Martin Lodewijk
23 DOSSIER LAND IN ZICHT Laine Berman
24 DOSSIER SUBSIDIES VOOR STRIPMAKERS Jeroen Mirck
27 DOSSIER AMBROSIUS Rob van der Nol
28 DOSSIER BOEKEN
31 DOSSIER VIDEO
32 DOSSIER ACTUALITEITEN
36 DOSSIER AANSTORMEND GEWELD Gert Meesters
38 DOSSIER STARS & STRIPS Olav Beemer
40 DOSSIER PEP-COVER Martin Lodewijk

Martin Lodewijk

Tien jaar geleden deed Martin Lodewijk **een eerste poging zijn strip** *Agent 327* **nieuw leven in te blazen, nadat de strip zes jaar niet was verschenen.** *Dossier Cacoïne en Commando's* **kwam echter niet verder dan enkele pagina's en bleef tot op heden onopgelost. Nu moet het er toch echt van komen: de langverwachte terugkeer van geheim agent Hendrik IJzerbroot en zijn rijzige assistente Olga Lawina. Vanaf eind mei beleven ze nieuwe avonturen in het** *Algemeen Dagblad* **als opvolger van** *Bud Broadway*, **de strip van** Eric Heuvel. **Hun terugkeer bezorgt de tekenaar de nodige hoofdbrekens en benauwde ogenblikken: 'Een strip gaan tekenen is heerlijk, een strip getekend hebben is heerlijk, maar een strip tekenen is ver-schrik-ke-lijk!'**

door
PIETER VAN OUDHEUSDEN

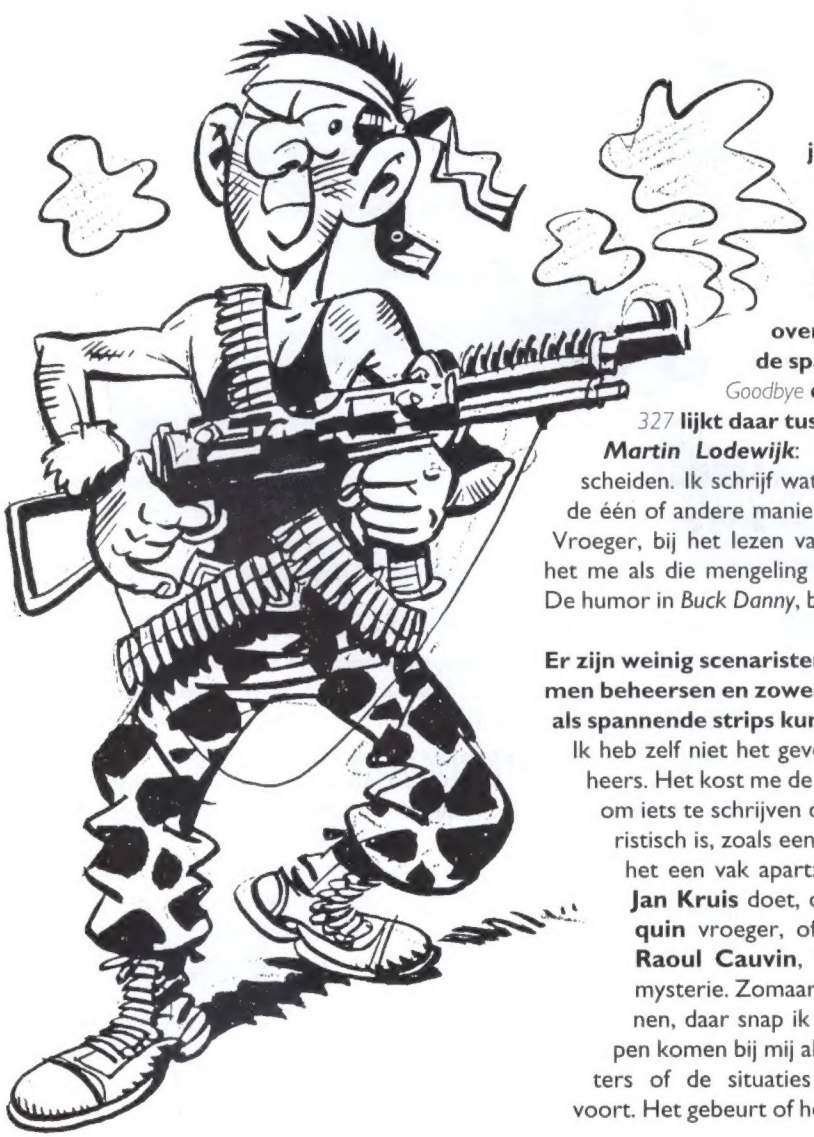

In de strips die je schrijft en geschreven hebt, worden spanning en humor gecombineerd. Eén van beide overheerst: in *Storm* **de spanning, in** *Johnny Goodbye* **de humor.** *Agent 327* **lijkt daar tussenin te zitten.**

Martin Lodewijk: Ik kan het niet scheiden. Ik schrijf wat ik schrijf en op de één of andere manier ben ik dat zelf. Vroeger, bij het lezen van strip, stoorde het me als die mengeling geforceerd was. De humor in *Buck Danny*, bij voorbeeld.

Er zijn weinig scenaristen die beide vormen beheersen en zowel humoristische als spannende strips kunnen schrijven.

Ik heb zelf niet het gevoel dat ik ze beheers. Het kost me de grootste moeite om iets te schrijven dat louter humoristisch is, zoals een gag. Kennelijk is het een vak apart: wat iemand als **Jan Kruis** doet, of **André Franquin** vroeger, of **Jean Roba** of **Raoul Cauvin**, is voor mij een mysterie. Zomaar een grap verzinnen, daar snap ik niets van. Grappen komen bij mij altijd uit de karakters of de situaties in het verhaal voort. Het gebeurt of het gebeurt niet.

Zijn er onderwerpen waarover je geen verhaal zou kunnen schrijven?

Ik zit wel 'ns in die oude verhalen van **Maurice Tillieux** te lezen en dan vraag ik me af: hoe kan hij in godsnaam een verhaal maken over Félix in Korea, waar mensen doodgeschoten werden? Voor een deel doordat je er in die tijd niet zoveel van afwist. Door de beelden die je nu op televisie ziet, besef je hoe erg het is. Oorlog is geen jongensboek. Een Joegoslavische vriend van mij, **Ervin Rustemagiç**, moest vluchten door het uitbreken van de burgeroorlog. Daar heb ik me enkele jaren vrij intensief mee bemoeid, samen met onder anderen **Hermann** en **Joe Kubert**. Emotioneel heeft dat voor ons veel betekend. Joe Kubert heeft daar een strip over gemaakt: *Fax from Serajevo*. Als ik dat lees, rijzen m'n haren ten berge van gêne - maar ook van bewondering. Kennelijk is dat voor hen een heel eerlijke, emotionele reactie, maar ik kan het niet opbrengen.

Ben je bang het onderwerp te corrumperen?

Het is een vorm van niet durven, vrees ik. Ik vind het fantastisch dat **Art Spiegelman** een strip over Auschwitz maakt. Een meesterwerkje. Maar ik moet ervan afblijven.

Spiegelman schrijft dan ook rechtstreeks over zijn eigen ervaringen, en die van zijn ouders. Ben je zelf in een vrij

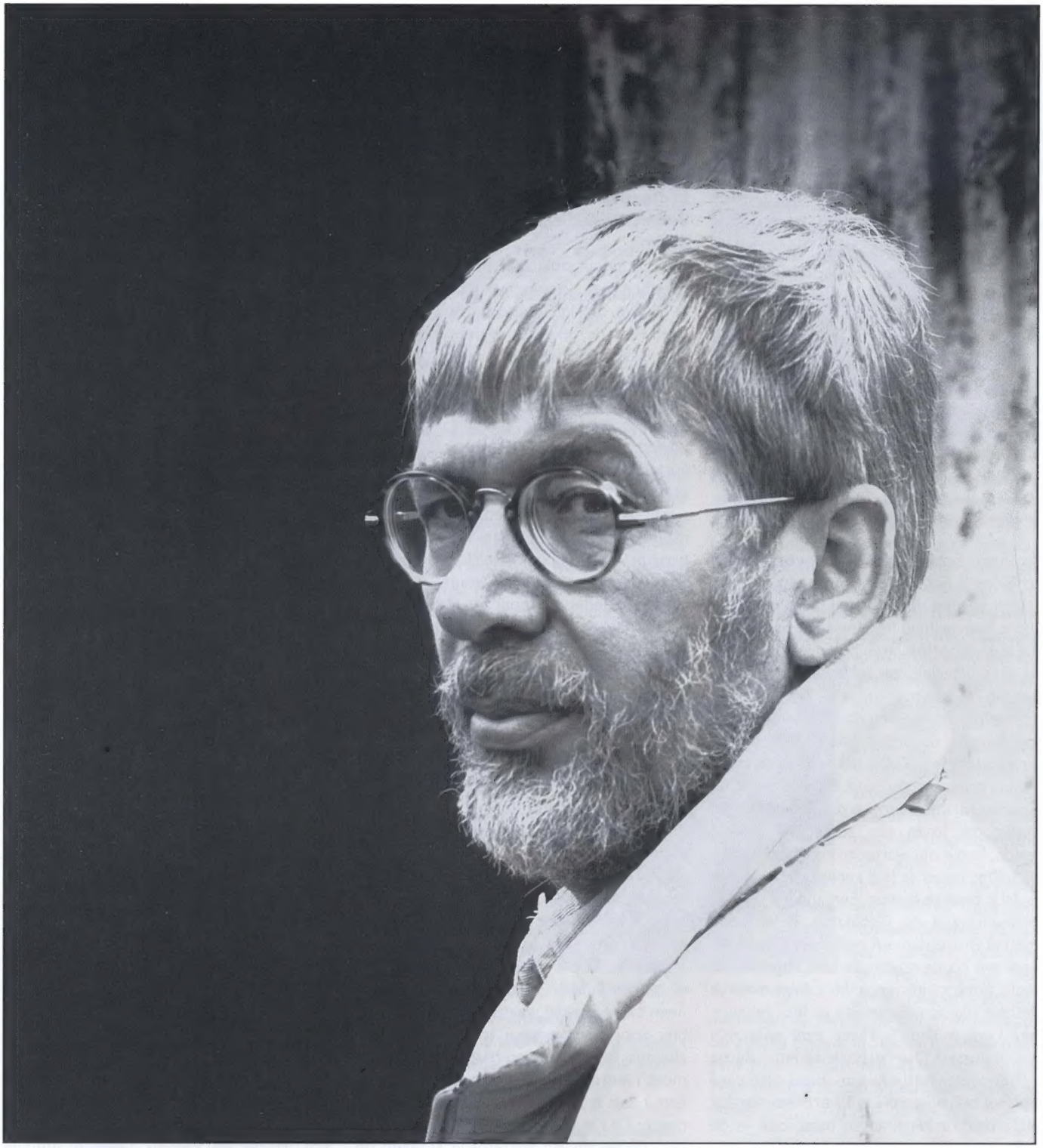

FOTO ALEXANDRA VERBURG

Mandoline spelen zal ik nooit meer leren

beschermde omgeving opgegroeid?
Ik heb nooit het gevoel gehad dat mijn wereld zo overzichtelijk was. De oorlog heb ik nog min of meer bewust meegemaakt en de tijd erna was nogal verwarrend.

Wat maakte die naoorlogse tijd zo onveilig?
Alleen al het feit dat er een oorlog was geweest, en dat de gevolgen nog tastbaar waren. In de jaren tachtig, met dat gedonder over die kruisraketten, heb ik ruzie gehad met vrienden en familie. Tegen mijn zus zei ik: 'Je beseft het niet, maar jouw moeder, die hier nu koffie loopt te zetten, is bij de Pleinweg door Duitse soldaten beetgepakt en met andere mensen gedwongen toe te kijken hoe ze twaalf mensen tegen de muur van Jamin zetten en neerschoten. Jij denkt dat zoiets alleen in Afghanistan gebeurt, maar het kan net zo goed hier in Rotterdam gebeuren.' Mijn vader was in november '44 opgepakt tijdens de Razzia van Rotterdam. Boven mijn stoel aan de keukentafel had mijn moeder een foto van mijn vader in padvindersuniform geplakt - trouwens hetzelfde uniform als de padvinder in *De gesel van Rotterdam* draagt. Hoewel hij hoogstens een half jaar weg was, is hij voor mijn gevoel

'Hoe kan Tillieux in godsnaam een verhaal maken over Félix in Korea, waar mensen doodgeschoten werden?'

de hele oorlog afwezig geweest. Hoe schokkend het geweest moet zijn, is misschien nog het duidelijkst af te lezen aan de grote hoeveelheid herinneringen die ik aan die laatste oorlogsjaren heb overgehouden: de verduistering, het luchtalarm. Ik herinner me - ik was toen vijf jaar - het einde van de oorlog: de voedseldroppings, volwassen mensen die op straat huilden, de bevrijdingsoptochten. Zulke herinneringen staan in mijn geheugen gebrand. Daarna kwam de Koude Oorlog, waarin je duidelijk werd gemaakt dat je in een gevaarlijke wereld leefde. In die tijd waren er nog geen *Beatles* of *Rolling Stones*, je had verder geen zak om je druk over te maken. Een andere sleutelherinnering is de Cubacrisis. Ik woonde toen in Rotterdam en werkte in Schiedam, waar we op de studio de hele dag naar de radio zaten te luisteren. Het enige waar ik de hele dag aan dacht: Als er iets gebeurt, hoe kom ik dan de rivier over naar m'n kleine zussie? Dat dacht ik serieus! Bij de volgende generatie kwam zoiets niet eens op. Het onheil van die tijd werd wel degelijk uitgespeld, in de kranten maar ook in de strips.

Wraak

Ik had de indruk dat er een periode was, toen je aan *De Kat* **en** *Matt Marteau* **werkte, dat je voor jezelf probeerde uit te zoeken hoe ver je in een verhaal kon gaan. Hoe wreed kun je zijn tegenover je personages en de lezer? In die strips kon dat ook, veel meer dan in** *January Jones* **of** *Storm*.

Daar houd ik ook veel meer rekening met de tekenaar dan in *De Kat* of *Matt Marteau*, de band met de tekenaar is persoonlijker... Op wat voor moment wordt iets nou schaamteloos, exploitatie? Op wat voor moment moet je je schuldig voelen dat je iets schrijft, iets vertelt? Het is natuurlijk het ergste als iets inhoudelijk slecht is, maar wel goed gemaakt. Zoals de films van **Walt Disney**, waaruit een verschrikkelijk, Victoriaans wereldbeeld naar voren komt. Volstrekt autoritair. Iedereen moet zijn plaats kennen en Disney bepaalt wat die plaats is. Het oordeelt en veroordeelt. In alle films van Disney wordt de lekkere muziek gemaakt door slechteriken of zwervers.

Strip Art Features
Krpanova 1, 3000 Celje
Slovenia

Vignet voor Strip Art Features, het bedrijf van Ervin Rustemagiç.

In *De Kat* **en** *Matt Marteau* **leek je uit te testen waar de marges lagen van wat kon en niet kon.**

Zoals je in het gewone leven ook vaak doet. Soms denk je: daarop zou de doodstraf moeten staan, en dan schrik je van jezelf. Met dat effect zit ik in *De Kat* en *Matt Marteau* wel degelijk te rommelen. In principe ben ik tegen niks. Ik zie niet in wat mijn principes te maken hebben met de wereld om me heen en het heelal waarin we leven. Ik ben niet voor de doodstraf zoals ik niet voor abortus ben, of open-hartoperaties: het moet niet mogen, maar het moet wel kunnen. Niets is zwart/wit, er zijn altijd gradaties. In *De Kat* en *Matt Marteau* ging het om het uitzoeken van extremere gevallen en extremere oplossingen. Het zit in onze maatschappij ingebakken dat wraak iets slechts is, maar dat vraag ik me af. Ik kan me voorstellen dat wraak in sommige gevallen een nastrevenswaardig doel is. De doodstraf als gerechtvaardigde maatschappelijke wraak: ik kan daar tijdelijk en in sommige gevallen van worden overtuigd, min of meer. Ik laat De Kat optreden als een soort wrekende engel. Daarmee maakt ze niets goed, maar in elk geval herstelt ze een beetje evenwicht. Oog om oog.

In die verhalen stelde je morele kwesties aan de orde en gebruikte daarvoor een vorm die misschien niet getuigde van 'slechte smaak', maar daar wel rakelings langs scheerde: de pulp.

Dat spijt me dan. Of liever, het spijt me helemaal niet. Ik ben een liefhebber van pulp en slechte smaak, en ik geloof dat in zaken die andere mensen choqueren, hele ware dingen kunnen zitten. Ik ben in dat verhaal van *De Kat* eerst gaan uitzoeken of er werkelijk een industrie in snuff-movies bestond. Als dat zo was, vond ik dat ik dat verhaal niet kon schrijven. Auschwitz is waar, dus daar kan ik geen strip over maken.

Spinnen! 'Ik ben doodsbang voor die beesten'.

Is het ook een manier om jezelf als schrijver op de proef te stellen: wat kan ik wel schrijven en wat niet?

Dat was het wel degelijk. De wens om niet alleen je lezers, maar ook jezelf te choqueren.

De verhalen ging heel sterk over het kwaad, de slechte kant van de mens. In hoeverre had het te maken met de oorlog, die je als kind vrij bewust had meegemaakt?

Het gaf zin aan die rommelige periode na de bevrijding. Zonder die herinneringen zou ik heel anders tegenover de Koude Oorlog en later tegenover de Vietnamoorlog hebben gestaan. Ik had net genoeg aan de oorlog geroken. Als het alleen maar verhalen van ouderen zijn, is het haast niet voor te stellen. Een heleboel dingen die anders na de

VLAKBIJ IS EEN CAFEETJE... DAAR KUNNEN WE ONZE KLEREN DROGEN.... HOE GAAT HET NOU, MIJNHEER....
AAN DE ANDERE KANT MOET JE HET OOK ZO ZIEN... ALS ZE ONS DAT TRUUKJE VROEGER OOK HADDEN GELEERD, ZOU STUURMAN JAPIKSE NOU MISSCHIEN NOG LEVEN.... EN WOUTER EN JE OME HARRY....

De padvinder uit *De gesel van Rotterdam* met hetzelfde uniform als Martins vader had.

***De Kat*. Bestond er werkelijk een industrie in snuff-movies?**

oorlog heel desoriënterend hadden kunnen zijn, kregen voor mij een soort zin. Voor mij is de oorlog altijd tastbaar aanwezig gebleven. Letterlijk zelfs: ik heb nog altijd het autootje en de mondharmonica die mijn vader tussen het puin van het bombardement heeft gevonden. Als ik op televisie beelden van de oorlog in Rwanda zie, ervaar ik dat niet als exotisch. Het is hier ook gebeurd, en het kan opnieuw gebeuren. Ik geloof zeker dat de oorlog meer invloed op mijn werk heeft gehad, maar dat geldt evengoed voor de boeken, de kranten en de strips die ik las, de radioprogramma's die ik hoorde, zoals *Willem Parel* en *De familie Doorsnee*, de films die ik zag. Maar op welke manier dat in mijn werk terug te zien is? Hoe verwerk je je ervaringen? Zelden ligt het zo voor de hand dat je het rechtstreeks aan kunt wijzen. Die reuzenspin in *De gesel van Rotterdam* is ongetwijfeld ontstaan doordat ik toen tekende aan een raam zonder gordijn dat uitkeek op een rivier en één grote spinnenkolonie was. Ik ben doodsbang voor die beesten, maar zat wel de hele dag met zulke knotsen voor mijn ogen. Dat is er in die strip uitgekomen, kan niet anders.

Zondagsvriend

Het aanbod van strips was in de tijd dat jij opgroeide nog vrij gering, neem ik aan.

Vergis je niet, hoor. Er waren beeldromannetjes, *Robbedoes* en *Kuifje*, eens in de veertien dagen de *Heroïc*-albums, *Tom Poes weekblad*... Belgen staan er wel eens vreemd van te kijken, maar tijdschriften als *De Kleine Zondagsvriend* en *Het Kapoentje* waren hier gewoon verkrijgbaar. Voor mij is *Het Kapoentje* belangrijk geweest, maar zelfs voor Belgen is dat obscuur. Er was toch eigenlijk een overvloed. Nu heb je weliswaar veel albums, maar bijna geen strips die wekelijks verschijnen.

Wel 24 uur per dag televisie.

Ik heb de indruk dat je, vooral door de video, de neiging hebt om veel gedachtelozer te consumeren, want het is nooit eenmalig. Dat gevoel had je bij een radioserie wel degelijk: pak het, anders is het weg. Gemist is gewist.

MAAR 'T IS ZO ... ZO... LEKKER ... 'T SPUL TUSSEN DE VINGERS DOOR KNIJPEN ... LEKKER ... HAHAHA.. MACHT!!... EH... MACHTIG LEKKER .. HI HIHI
GNA
GNI
NIET DOEN IDIOOT!
GNI
PLASTIQUE

Aart Clerkx en Jan Tit in een riool.

Veel van de strips die je las, de films die je zag, moet in je verhalen zijn terechtgekomen.

Op het plagiaat af, ben ik bang. Het gebeurt bijna nooit bewust, maar ik heb het gevoel dat niks is verzonnen.

Ik heb het gevoel dat het nog verder gaat en dat je in je eigen verhalen de verhalen uit je jeugd probeert te herscheppen. Schrijf je nu voor de lezer die je toen was?

Ik probeer als het te ware opnieuw te beleven wat ik toen beleefde en voelde. Temeer omdat ik voor mijn gevoel altijd die lezer ben gebleven. Hoewel ik tegenwoordig nog maar weinig boeken uitlees of films uitkijk. Ik ben mijn onbevangenheid kwijt, maar die was ik voor mijn gevoel al vrij snel kwijt. Al vroeg begon ik te lezen met het gevoel: dat wil ik ook. Een strip maken, een boek schrijven.

Het is een paradoxale situatie: als lezer verlangde je naar de schrijver die je zou worden, als schrijver verlang je terug naar de lezer die je ooit was.

Typerend was: als ik naar een film geweest was, maakte ik er thuis meteen een strip van, waarmee ik nooit verder kwam dan een paar pagina's, maar de behoefte was duidelijk aanwezig. Ik heb zelfs nog dingen, zoals het begin van een *Tarzan*-roman, opgestuurd naar *Tom Poes weekblad*. Want van het begin af aan wilde ik publiceren. Ik wilde dat het gezien, gelezen werd. Ik wilde een publiek. Niet dat ik zo ijdel ben, dat geloof ik niet. Maar ik wilde *vertellen*, en daarvoor heb je toehoorders nodig. Als het zomaar voor de vaak is, kun je er net zo goed alleen maar over nadenken.

Als het gepubliceerd wordt, is het pas echt. Dat is ook het moment dat je aan kritiek blootstaat. Ben je daar nooit bang voor geweest?

Dat kwam gewoon niet in me op. Maar van sommige kritiek heb ik me wel degelijk iets aangetrokken. Toen ik die eerste korte verhaaltjes van *Agent 327* maakte, kreeg ik van de hoofdredacteur van het stripblad *Pep* steeds de opmerking: 'Je moet z'n ogen eens opendoen, hij kijkt altijd zo nors. Probeer eens met penseel te tekenen, dat is gevoeliger dan dat enge pennetje.' Daar heb ik me door laten overhalen. Ik vond wel dat het werkte. Agent kreeg meer mogelijkheden, hij werd ook voor mij wat opener. Hij werd ook minder een slachtoffer, zoals hij in die eerste verhalen bijna steeds was. Hij had meer zicht op de wereld om zich heen. Maar door de bank genomen glijdt kritiek langs mijn kouwe kleren af. Ik kan niet anders schrijven dan ik schrijf, ik ben geen vakman. Zo iemand kan op bestelling schrijven en is tot op zekere hoogte in staat zijn verhalen ergens heen te dirigeren. Dat kan ik niet. Voor een groot deel is het: God zegene de greep.

Ben je dan niet des te kwetsbaarder voor kritiek?

Eén keer voelde ik me geraakt. Eind jaren zeventig maakte **Aart Clerkx** *Agent 666*, een parodie op *Agent 327*. Dat vond ik totaal onterecht en onbegrepen als kritiek op Agent - en dus op mij. Dat vond ik des te jammerder omdat ik van Aart Clerkx een hoge pet op heb. Als reactie heb ik Aart Clerkx en zijn hoofdpersoon Jan Tit in een riool laten optreden in *De schorsing*, een kort verhaal over Olga Lawina. Dat vond hij leuk en zo is het toch nog goed gekomen tussen ons.

Horloge

Waarnaar ben je op zoek in een verhaal? Vroeger als lezer, nu als schrijver?

Een verhaal moet... geloofwaardig zijn, je

***Matt Marteau*. 'Het zit in onze maatschappij ingebakken dat wraak iets slechts is, maar dat vraag ik me af. Ik kan me voorstellen dat wraak in sommige gevallen een nastrevenswaardig doel is.'**

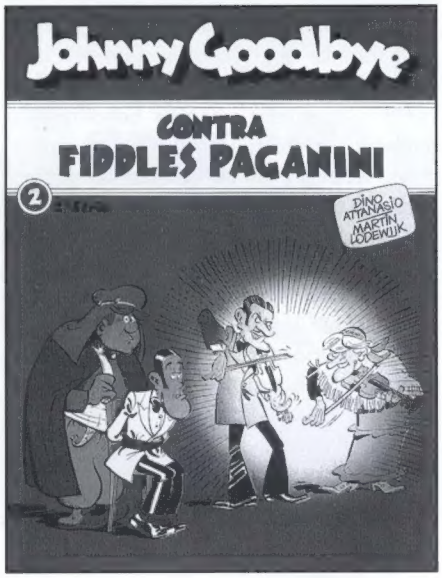

raken. Ik denk dat geloofwaardigheid voor mij heel belangrijk is. Dat geldt voor de karakters en voor wat hun overkomt. Zolang het geloofwaardig is, kun je het zo gek niet verzinnen. In de oude strips is Batman volledig geloofwaardig, zelfs Superman. Die nieuwe superheldenstrips zijn totaal ongeloofwaardig, en daardoor volledig oninteressant.

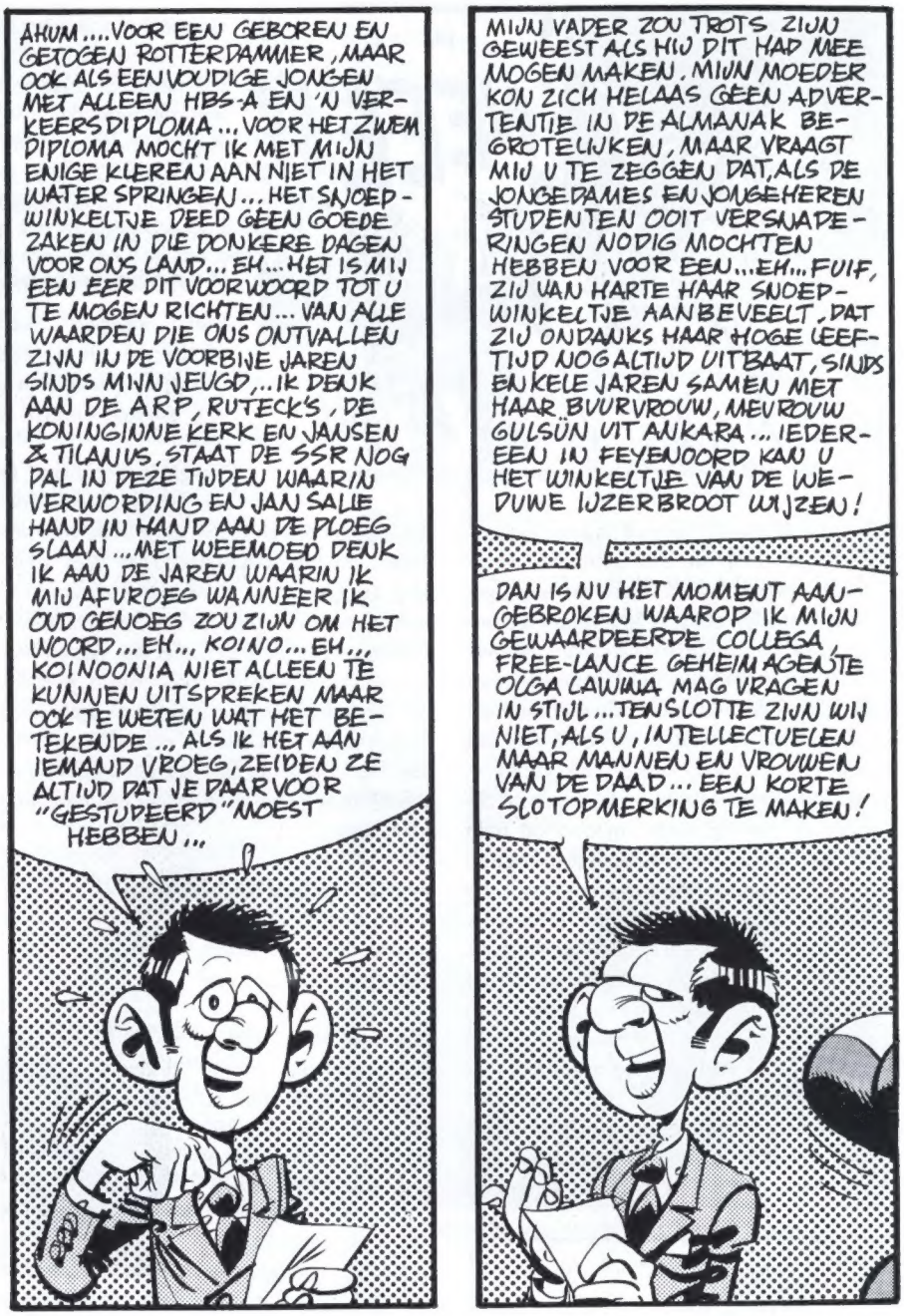
AHUM ... VOOR EEN GEBOREN EN GETOGEN ROTTERDAMMER, MAAR OOK ALS EENVOUDIGE JONGEN MET ALLEEN HBS-A EN 'N VERKEERSDIPLOMA ... VOOR HET ZWEMDIPLOMA MOCHT IK MET MIJN ENIGE KLEREN AAN NIET IN HET WATER SPRINGEN ... HET SNOEPWINKELTJE DEED GEEN GOEDE ZAKEN IN DE DONKERE DAGEN VOOR ONS LAND ... EH ... HET IS MIJ EEN EER DIT VOORWOORD TOT U TE MOGEN RICHTEN ... VAN ALLE WAARDEN DIE ONS ONTVALLEN ZIJN IN DE VOORBIJE JAREN SINDS MIJN JEUGD, ... IK DENK AAN DE ARP, RUTECK'S, DE KONINGINNEKERK EN JANSEN & TILANUS, STAAT DE SSR NOG PAL IN DEZE TIJDEN WAARIN VERWORDING EN JAN SALIE HAND IN HAND AAN DE PLOEG SLAAN ... MET WEEMOED DENK IK AAN DE JAREN WAARIN IK MIJ AFVROEG WANNEER IK OUD GENOEG ZOU ZIJN OM HET WOORD ... EH ... KOINO ... EH ... KOINOONIA NIET ALLEEN TE KUNNEN UITSPREKEN MAAR OOK TE WETEN WAT HET BETEKENDE ... ALS IK HET AAN IEMAND VROEG, ZEIDEN ZE ALTIJD DAT JE DAARVOOR "GESTUDEERD" MOEST HEBBEN ...
MIJN VADER ZOU TROTS ZIJN GEWEEST ALS HIJ DIT HAD MEE MOGEN MAKEN. MIJN MOEDER KON ZICH HELAAS GEEN ADVERTENTIE IN DE ALMANAK BEGROTELIJKEN, MAAR VRAAGT MIJ U TE ZEGGEN DAT, ALS DE JONGEDAMES EN JONGEHEREN STUDENTEN OOIT VERSNAPERINGEN NODIG MOCHTEN HEBBEN VOOR EEN ... EH ... FUIF, ZIJ VAN HARTE HAAR SNOEPWINKELTJE AANBEVEELT, DAT ZIJ ONDANKS HAAR HOGE LEEFTIJD NOG ALTIJD UITBAAT, SINDS EN KELE JAREN SAMEN MET HAAR BUURVROUW, MEVROUW GULSÜN UIT ANKARA ... IEDEREEN IN FEYENOORD KAN U HET WINKELTJE VAN DE WEDUWE IJZERBROOT WIJZEN!
DAN IS NU HET MOMENT AANGEBROKEN WAAROP IK MIJN GEWAARDEERDE COLLEGA, FREE-LANCE GEHEIM AGENTE OLGA LAWINA MAG VRAGEN IN STIJL ... TENSLOTTE ZIJN WIJ NIET, ALS U, INTELLECTUELEN MAAR MANNEN EN VROUWEN VAN DE DAAD ... EEN KORTE SLOTOPMERKING TE MAKEN!

Is dat de taak van een tekstschrijver: het geloofwaardig maken van karakters en gebeurtenissen?

Ik geloof niet dat je dat helemaal in de hand hebt. Er is een soortement van genade voor nodig. Maar er zijn vaklui die een eind komen. Als ik naar sommige Amerikaanse televisieseries kijk, lig ik plàt op m'n rug van bewondering. *Cheers* bij voorbeeld: dat bestáát, dat is zo. Een typische schrijversserie. Het geldt ook voor stukken en stukjes uit *Hill Street Blues* en *NYPD Blue*, maar waar dat nou aan ligt? Een acteur als **Dennis Franz**, die in beide series meespeelt, is tot op het bot geloofwaardig. Dat heb je of dat heb je niet. Heel wreed tegenover acteurs die dat missen, ook al spelen ze nog zo goed... Die werkelijkheid, dat realiteitsgehalte, moet je nastreven in je strips. Er zijn veel stripschrijvers en -tekenaars die dat opofferen aan het idee dat het verhaal spannend moet zijn. 'Als het maar beweegt.' Maar daar zit het hem niet in.

Is het niet zo dat je als stripschrijver nooit beter bent dan je tekenaar?

In zekere zin, maar je kunt natuurlijk ook verschrikkelijk worden opgetrokken door je tekenaar. Als schrijver van *Storm* moet ik **Don Lawrence** zien te inspireren en dat lukt mij aardig. Bij *Johnny Goodbye* kwam er veel minder uit die samenwerking. Hou me ten goede, ik geef niet tekenaar **Dino Attanasio** daarvan de schuld. Tot op bepaalde hoogte is het toch ook de onmacht van de schrijver om voor die tekenaar te schrijven. Iemand als **René Goscinny** haalde met zijn oude *Spaghetti*-verhalen een beter resultaat uit Attanasio dan ik. Terwijl ik blijf volhouden dat ik voor *Johnny Goodbye* sommige van mijn beste verhalen heb geschreven. Kleine juweeltjes, die helemaal kloppen. Dan praat ik niet alleen over de vakmatige, maar ook over de gevoelsmatige kant ervan. Ik vind het een genot om

Linksonder, Ontwerp voor een houten display voor een computerbeurs.

Links, Voorwoord in de studentenalmanak van sociëteit Koinoonia, 1985.

Onder, Badge voor leerling-vliegeniers, 1989.

dat geschreven te hebben, ik ben daar trots op. Alleen wou ik dat ik ze ook getekend had... Bij Don Lawrence heb ik dat gevoel zelden of nooit, hoewel dat niet wil zeggen dat hij het altijd tekent zoals ik het mij bij het schrijven voorstelde... In een verhaal als *Johnny Goodbye contra Fiddles Paganini* zit alles op zijn plaats. Het is op diezelfde manier ontstaan van: we zien wel waar het schip strandt, maar het is een horloge. Alles werkt, alles grijpt in elkaar. Waar dat aan ligt? Ik weet het niet, achteraf kijk ik er zelf ook nogal verwonderd tegenaan. Hoe heb ik dat voor elkaar gekregen? Zo werk ik nu eenmaal, door het verhaal te laten lopen zoals het loopt. Ik vind het niet zo erg als een verhaal zwakke plekken vertoont. Het echte leven lijkt toch ook van toevalligheden aan elkaar te hangen? Daarom vind ik de dagstrip nog steeds de ideale vorm, en in mindere mate de weekstrip. De dagstrip benadert zo dicht mogelijk de realiteit. Het verhaal gaat van dag tot dag, ontstaat elke dag opnieuw. Het biedt ruimte aan onverwachte gebeurtenissen, waardoor je van te voren nooit weet wat er gaat gebeuren. Een dagstrip is een kunstwerk dat je in zijn geheel moet bekijken. Sommige figuren zoals Popeye of Krazy Kat komen tot leven doordat de vorm van de dag-strip het ritme van het leven zelf imiteert. Het gaat almaar door tot het, net als het leven zelf, op een gegeven moment ophoudt - maar je weet nooit wanneer.

Alles compleet

Je begint nu zelf aan een krantenstrip met een dagelijkse deadline. Je moet een halve pagina per dag inleveren. Is dat geen nachtmerrie voor je?
Absoluut. Maar elke strip is een nachtmerrie. Elke regelmaat is een nachtmerrie. Het betekent wel dat ik niet veel ruimte zal hebben om er dingen naast te doen. Dat was vroeger natuurlijk anders. Toen had ik drie, vier complete dagtaken tegelijk. Als reclame-illustrator, als redacteur van *Eppo* en *Sextant*. Daarbij had ik een reclameklant, Succes Nederlandse Boekenclub, waar een bureautje heel tevreden mee geweest zou zijn. Ik schreef scenario's voor anderen en zat ook nog eens in de muziek.

Waar haalde je de tijd vandaan?
Dat weet ik niet. Iedere week werd er minstens twee nachten doorgewerkt, zonder dat ik daarna slaap inhaalde. Maar ik ben nu dertig jaar minder jong, dus zal ik me een beetje moeten ontzien.

Discipline was nooit je sterkste kant.
Is het nog niet. Die discipline moet worden opgebracht door het feit dat het *moet*. En als er nou maar een heleboel moet...

... dan gebeurt er wel iets.
Dat is de enige manier. Vandaar dat toen de deadlines voor *Agent* wegvielen, ik moeite had daaraan te werken. Dan tellen andere deadlines zwaarder. Ik heb die stok achter de deur nodig. En oké, ik heb jarenlang een grote mond gehad, nou zal ik het achterste van mijn tong moeten laten zien.

Dat betekent dat je full-time striptekenaar wordt. Voor het eerst.
Ik heb altijd gezegd dat ik liever een ouwe striptekenaar wil worden dan een ouwe reclametekenaar. Oud is al gelukt (*lacht*), dus ja...

Het is nu of nooit.
Mijn filosofie op mijn twintigste was: ik denk niet over een carrière na tot mijn dertigste. Mijn fout is geweest dat ik er daarna óók niet over nagedacht heb. Die houding heb ik altijd gehad, maar dat kun je niet volhouden. Ik kan niet meer zeggen: dat doe ik over tien jaar nog wel 'ns. Ik heb allerlei muziekinstrumenten gekocht met de gedachte: daar ga ik ooit op leren spelen. Nou, sorry, die hoop heb ik laten varen. Mandoline spelen zal ik nooit meer leren. Of mondharmonica, of zelfs gitaar. Of accordeon, of fiddle,

OOK OP HET HOOFDKWARTIER VAN DE GEHEIME DIENST NADERT 'T MILLENNIUM
VROLIJK KERSTFEEST MIJNHEER UZERBROOT
HOHOHOHOHO!
EERST VERTELLEN ZE JE DAT SINTERKLAAS NIET BESTAAT EN DAN MOET JE INEENS IN WEER 'N ANDERE IMPORT VREEMDELING GELOVEN!
MFFF
IK MOET VANDAAG OP JOU PASSEN.... DUS DENK ER OM DAT JE NERGENS AANZIT, WILLIE!
JA, GROTE BROER
BONK
GRUTJES-NOG-AAN-TOE! WAT 'N GEHEIMAGENT AL NIET MOET DOEN OM INCOGNITO OP ZIJN KANTOOR TE KOMEN.... GRRRR!
WAT VINDT U VAN ONZE NIEUWE PRINT MIJNHEER UZERBROO
IBM
IK HEB ONZE KER KAARTEN GEDRUK

ik heb het allemaal gewild. Dat heeft geen zin meer. Laat ik me houden bij de dingen die ik kan.

Wanneer kwam je erachter dat de tijd beperkt was?
Daar kom je vanzelf achter. Mensen om je heen verdwijnen, je familie krimpt in. Dat is onvermijdelijk. Een heleboel vrienden van mij zijn met de VUT, of gepensioneerd. En ik begin pas! Maar als je zestig bent zoals ik, besef je natuurlijk dat er een beperkte ruimte is om dingen te doen. Terwijl ik nog een heleboel ambities heb. Mijn hele leven heb ik materiaal verzameld om strips te maken. Ik heb documentatie voldoende voor twintig westerns, twintig strips over de Romeinen, twintig strips over de Napoleontische tijd... maar de illusie dat ik ze ook daadwerkelijk zal maken, moet ik laten varen. Aan de andere kant: ik heb natuurlijk ook heel veel gedaan. Dozen vol tekeningen, alleen al de laatste jaren.

Heb je het gevoel dat je nu moet woekeren met je tijd?
Dat klinkt zó calvinistisch... Wat griezeliger is, is het besef dat die tijd net zo beperkt is als toen je veertig was. Ik had kennissen van mijn eigen leeftijd die nu al twintig jaar dood zijn.

ONTUSSEN, AAN DE COSTA DEL SOLARIA,...
VROEGER HAD IK ALTIJD PROBLEMEN MET MIJN STRATEGIEËN, CONCEPTEN EN TEKSTEN!
GELUKKIG IS DAT NU VOORGOED VERLEDEN TIJD!...

Voor veel mensen is hun veertigste de leeftijd waarop ze ontdekken dat hun tijd beperkt is.
Bij mij kwam dat veel later. Niet op mijn veertigste, zelfs niet op mijn vijftigste. Op mijn eenenvijftigste, geloof ik. Toen was het ineens menens. Ik woonde nog in Dordrecht. In de keuken, die uitkeek over de Kil, stond ik 's ochtends thee te zetten toen ik op de radio een programma hoorde 'voor vijftig-plussers' *(lacht)*. En ineens besefte ik dat ik een vijftig-plusser was. Ik schrok zo dat ik een paar weken heel slecht geslapen heb. Helemaal van de wijs. Dat is redelijk overgegaan, hoor. Maar ik moet reëel zijn. Wat ik vroeger kon, kan ik nu niet meer. Puur fysiek.

Aan de andere kant hoeft er ook minder. Naarmate een mens ouder wordt, is er steeds minder dat werkelijk van belang is. Tenminste, zo verging het mij.
Vroeger kocht ik alles. Ik had alle strips. Een huis vol. En alles compleet, ook als ik het niet leuk vond. Ik vond dat belangrijk. En niet alleen strips. Ook alle sciencefiction, alle thrillers, alle grammofoonplaten. Alles. Tot ik tien jaar geleden naar een kleiner huis verhuisde. Er ging ont-zet-tend veel weg. Hele series verdwenen. Er ging een halve meter *Lucky Luke* weg, een meter *Suske en Wiske*. Er waren natuurlijk uitzonderingen. **Hergé** en **Edgar P. Jacobs**, daar moet je alles van hebben. Maar een heleboel dingen blijken achteraf niet zo belangrijk te zijn. Mijn complete collectie *(A Suivre)* is weg.

Levensgenieter

Terug naar Agent 327. Is hij na vijftien, twintig jaar erg veranderd?
Ik denk het niet. Zoals ik ook van mezelf vind dat ik niet erg veranderd ben. Hooguit ben ik een wat grotere zeikerd geworden... Dat houdt dus in dat Agent niet met zijn tijd is meegegaan.

Hij is nu jonger dan je zelf bent.
Het geinigste is: ik zelf ben nu jonger dan ik ben.

Leg dat 'ns uit.
Het bekende verhaal: iedereen heeft zijn vaste leeftijd. Ik schat de mijne tussen de twaalf en de veertien. Ik heb altijd het gevoel gehad dat iedereen één klas hoger zit dan ik. En tot mijn verbazing is dat meestal niet zo. Agent heeft datzelfde. Hij kan nog

DUS JE STOPT ER EEN FLOP IN EN HET DRUKWERK FLOEPT ERUIT?
MET DE COLLATOR VAN DE INKTPRINT GELOOF JOOS EEN KERSTKAART
EEN ANDER FLAATJE WORDEN GEPRINT NAAST NATUURLIJK NAAM EN ADRES VAN DE GEADRESSEERDE
MET DE SUPERGEHEIME INKOMSTEN GEGEVENS VAN ZEKER 500 TOT
?
OEPS!
WILLIE!!
VOOR DE GEHEIME DIENST

alle kanten op. Hij kan alsnog een suffe ambtenaar worden, maar ook een flamboyante levensgenieter. Zijn leeftijd heb ik altijd op begin veertig geschat. Olga is rond de dertig, maar geestelijk heeft ze een heel andere leeftijd dan Agent. Ze is veel wereldser. Er wordt altijd gezegd dat meisjes op dezelfde leeftijd volwassener zijn dan jongens en dat geldt ook voor Olga en Agent. Aan de andere kant is zij niet opgewassen tegen zijn naïviteit. Dat is zijn kracht. En ook een soort wapen.

Verheug je je erg op het weerzien met de personages?
Daar ben ik ondertussen al mee bezig en dat is hartstikke leuk. Ik moet nu ook een reden verzinnen voor hun jarenlange afwezigheid. Ik kan niet doen alsof er niets gebeurd is. Daar zijn ze dan weer een beetje te echt voor. Ik kan niet negeren dat ze al die tijd mokkend op de achtergrond hebben gezeten. Dat zou ik wel kunnen met *Johnny Goodbye*: doorgaan alsof er niets gebeurd is. *Storm* dito.

Dat zou moeten inhouden dat ze ouder geworden zijn.
Stripfiguren worden niet ouder. Net zo min als dat ik ouder word. Ja, lichamelijk. Maar verder ben ik nog precies dezelfde zeikerd als dertig of veertig jaar geleden.

Wat vind je van de poging een vertrouwde strip in een nieuw jasje te steken, zoals bij *Robbedoes* **is gedaan?**
Wat mij betreft is dat een absolute misser, al kan ik de drijfveren daarachter wel begrijpen. Na een aantal jaren willen die nieuwe tekenaars zich manifesteren, omdat de vorm van de strip die ze hebben overgenomen, een keurslijf is geworden. De enige strip waarvan het gelukt is om hem in dezelfde geest door een andere tekenaar te laten voortzetten, is *Nero*. Maar dat is omdat **Marc Sleen** de strip zelf is blijven schrijven en eigenlijk nog altijd de auteur ervan is.

Zou het voor een andere tekenaar mogelijk zijn *Agent 327* **over te nemen?**
Het zou moeiteloos kunnen, maar of het dan nog iets met Agent te maken zou hebben, valt zeer te betwijfelen. Luister 'ns, mijn tekenstijl is dertien in een dozijn, en die verhalen... ja, kennelijk zit er een chemie in die ik zelf ook niet begrijp, maar die wèl werkt. Of althans gewerkt heeft. Laten we voorzichtig zijn.

Kun je je een situatie voorstellen waarin je zou werken zoals Sleen nu werkt: zelf blijven schrijven terwijl een ander tekent?
Nee. Ik heb wel pogingen gedaan, maar 't is niet gelukt. Nou moet ik zeggen dat Marc Sleen ongelofelijk heeft gezwijnd. **Dirk Stallaert** heeft wel degelijk een eigen inbreng, maar tegelijk heeft hij zich enorm in niet zozeer de stijl als wel de sfeer van Sleen verdiept. Misschien heeft Stallaert een vermogen dat weinig tekenaars bezitten: zich kunnen inleven in een lijn, in een plooi... Ik vind het soms heel mysterieus wat hij doet. In elk geval is het heel knap.

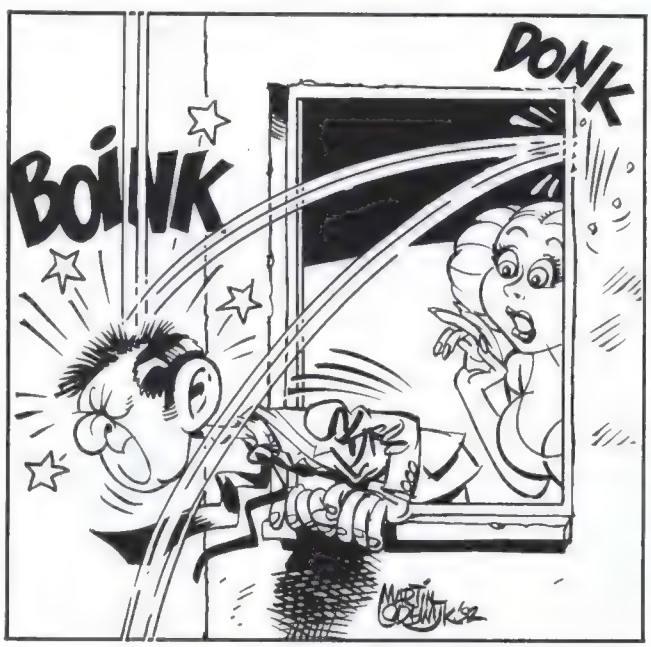

***Geheel boven, Agent 327*-strip voor de printerdivisie van IBM Nederland. De strook werd automatisch op naam gesteld geletterd afgedrukt op een IBM-kleurenprinter en in een transparante minikoker als eindejaarsgroet verzonden aan relaties, 1999.**

***Boven*, Tekening voor 'de hoogste strip ter wereld' in Delft, 1992. Door barre weersomstandigheden is de poging gestrand.**

***Links*, Nieuwjaarswens voor reclamebureau Pander.**

Contrabas

Zijn er nog andere collega's geweest die recentelijk je bewondering of afgunst hebben gewekt? Je aarzelt...
Het is eerder zo dat ik ontdekt heb hoe snel ik op sommige strips was uitgekeken. *Calvin en Hobbes* van **Bill Watterson** bij voorbeeld. In het begin vond ik dat geweldig, maar op een gegeven moment heb ik al die albums weer weggedaan. Van veel mangatekenaars ben ik onder de indruk geweest. Ik heb me daar een paar jaar intensief mee beziggehouden. Ik vond dat fascinerend: daar gebeurde iets dat ik niet eerder was tegengekomen. Een totaal andere wereld die zich met de mijne bemoeide... Een andere benadering van strips maken, van vertellen, van karakters opbouwen. Er gebeurt nu zoveel meer dan in bij voorbeeld in de jaren zestig gebeurde. Ik sta paf van de hoeveelheid albums in de winkel. Waar ze vandáán komen, God mag het weten. Dat ik niet zo één, twee, drie namen kan noemen, heeft meer te maken met mijn interesse op dit ogenblik, die zich meer op mijzelf heeft teruggetrokken. Ik pak tegenwoordig sneller een oud boek dan een nieuw boek. Laatst, bij het doorkijken van een deeltje van *Kapitein Rob*, besefte ik hoe fantàstisch het was. Gewoon, het acteren van de zee, van het wateroppervlak. Dat was geen **Tom Cruise**, dat was echt **Sir John Gielgud**. De rijkdom die **Pieter Kuhn** daarin wist te leggen. Die man wist wat er gebeurde als er een briesje over een golf waait. Terwijl hij een ontzettend beperkte illustrator was. Als je zijn illustraties en tekeningen ziet... pfff, dat stelt weinig voor. Het talent om een heel boek of een verhaal in één afbeelding samen te vatten, bezat hij kennelijk niet. Maar zodra hij gaat vertellen! De plooi in een broek van een omlaagvallende Kapitein Rob heeft een overtuigingskracht, ongelooflijk. Handen die in een illustratie oubollig waren, vervormde klauwen, kregen in de strip ineens magie.

Strips tekenen en illustreren zijn twee gescheiden talenten. Zoals schaken en vioolspelen.
Of mandoline en vioolspelen. De snaren van een viool en een mandoline staan in dezelfde verhoudingen gestemd. In theorie zou iemand die contrabas speelt, ook viool,

AGENT 327

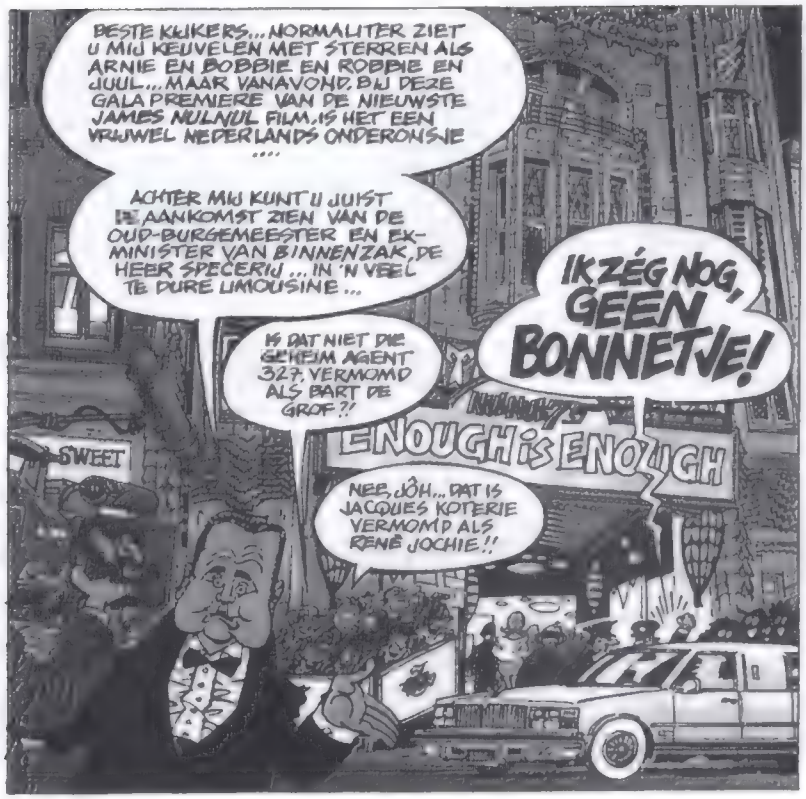
BESTE KIJKERS... NORMALITER ZIET U MIJ KEUVELEN MET STERREN ALS ARNIE EN BOBBIE EN ROBBIE EN JUUL... MAAR VANAVOND, BIJ DEZE GALA PREMIERE VAN DE NIEUWSTE JAMES NULNUL FILM, IS HET EEN VRIJWEL NEDERLANDS ONDERONSJE ....
ACHTER MIJ KUNT U JUIST DE AANKOMST ZIEN VAN DE OUD-BURGEMEESTER EN EX-MINISTER VAN BINNENZAK, DE HEER SPECERIJ ... IN 'N VEEL TE DURE LIMOUSINE ...
IS DAT NIET DIE GEHEIM AGENT 327, VERMOMD ALS BART DE GROF?!
IK ZÉG NOG, GEEN BONNETJE!
ENOUGH is ENOUGH
SWEET
NEE, JÖH... DAT IS JACQUES KOTERIE VERMOMD ALS RENÉ JOCHIE!!

1

WAT ZIJN JE PLANNEN VOOR DE TOEKOMST, DAPHNE?
EEN ARTISTIEKE FOTOREPORTAGE IN PUNTHOUSE OF PLEEBOY... EN EEN LITERAIRE COLUMN IN BELLE OF GRIET....

MARTIN LODEWIJK

cello en mandoline moeten kunnen spelen. Toch is het totaal anders.

Kost het je moeite je eigen werk van vroeger terug te zien?
Als ik naar de strips kijk die ik tekende toen ik zeventien was en die ook zijn uitgegeven... *Dat ziet er niet uit, jongens.* Ja, ik wist toen ook wel dat het geen **Hans Kresse** was, maar zo slecht vond ik het niet. Nu zie ik het en denk ik: Hoe is het mogelijk dat ik daar tevreden mee was!? In die tijd zag ik wel wat kwaliteit had en wat niet. Negenennegentig procent van wat ik toen goed vond, vind ik nog steeds goed. En wat ik toen slecht vond, vind ik nog steeds slecht. Iemand die ik echter pas vrij laat heb ontdekt, is Hergé. De waardering kwam toen ik zijn zwart/witwerk zag. Daarvoor was het... achtergrondmuziek voor mij, behang. Mijn wereld bestond uit **Jijé**, **Franquin**, **Tillieux**, **Morris**. In mijn jeugd was *Kuifje* wat te netjes. Ouwe koek. Dat bestond gewoon, daar dacht je verder niet over na. In '68 of '69 zag ik voor het eerst een zwart/wit-album. De bliksem sloeg in. Verbijsterend. *Umwertung aller Werten*, of hoe heet dat. Alles werd omgegooid. Hergé is door mijn eigenwijze pantser heengebroken en heeft in die periode erg veel voor me betekend. Door hem ben ik anders gaan denken en anders gaan kijken.

ARME VRIEND ALS JE 'NS WIST!
HOE MOET IK HET JE ZEGGEN?
MAAR VERTEL DAN TOCH WAT ER IS
KIJK!!
EEN ARRESTATIEBEVEL OP MIJN NAAM
EN DIT!" BEVEL AAN DE CHINESE AUTORITEITEN ZICH TER BESCHIKKING TE HOUDEN VAN DRAGER DEZES

GOED! IK BEN BEREID MET U MEE TE GAAN
M'N BESTE TCHANG IK BEN GEARRESTEERD! K MOET MEE! VAARWEL!
EN NU NAAR DE COMMISSARIS VAN POLITIE
VAARWEL, KUIFJE!

***Rechts*, Cover van *Dossier Minimium Bug*, het kleinste stripboekje ter wereld, een uitgave van stripwinkel Sjors, 1999.**

***Boven*, Eerste aflevering van het nieuwe *Agent 327*-verhaal in *Algemeen Dagblad* op dinsdag 23 mei 2000.**

***Rechtsboven*, Nieuwjaarswens.**

***Links*, Pagina uit *Kuifje en de Blauwe Lotus*. 'Door Hergé ben ik anders gaan denken en anders gaan kijken.'**

Wat trof je zo?
Zijn werk was zo compleet. Het was *echt*. Opeens wist ik wat me altijd in die kleurenalbum van *Kuifje* had gestoord: het was niet voor die pagina getekend. In die zwart/wit-albums zag ik hoe het werkelijk was bedoeld. Zo kan het, zo hoort het. De paginalay-out, het verhaal, de figuren, alles was aanwezig. Het klopte. Honderd procent.

Heb je het idee dat Hergé later zijn eigen werk vervalst heeft?
Zeker. Ik werd gelijk ontzettend streng voor de man. Ik vind zijn latere verhalen welhaast travestieën van zijn echte werk.

pasten schaamteloos kunstgrepen toe. De deus ex machina's vliegen je om de oren. Of ze gebruikten kleine tekstblokjes: 'Na dagenlange omzwervingen kwamen ze in Amerika aan'... Men was daar vroeger niet zo bang voor. Bij een dagstrip loop je altijd het gevaar dat je zijpaden inslaat en afdwaalt.

Het is een vorm die freewheelen in de hand werkt?
Ongetwijfeld. Dat moet ik de komende jaren allemaal gaan ontdekken. Hoop ik. Want laten we eerlijk zijn, ik hoop niet dat ik te veel hooi op mijn vork heb genomen.

Wanneer kom je daarachter?
Vanmiddag? Morgen? Over een maand of over een jaar? Over tien jaar? Maar als ik dat wil ontdekken, zal ik het nu moeten doen.

Daarmee bedoel ik alles wat hij heeft gemaakt tot - en een heel klein beetje met - de *Mannen op de maan*-verhalen. Eigenlijk is het dan al niet meer Hergé zelf, maar de studio. Daarvóór is die man een eenzame grootheid. Toch is er weinig van zijn invloed in mijn werk terug te vinden behalve, hoop ik, de ambitie om een bepaalde compleetheid te bereiken.

Met *Agent 327* **ben je nu uitgekomen bij de vorm waarmee Hergé is begonnen: de krantenstrip. Houd je er op voorhand rekening mee dat er later albums van gemaakt zullen worden?**
Natuurlijk, maar laat ik eerst maar 'ns proberen een leuk verhaal te maken. Al het andere moet daarna komen.

En van tevoren staat er niets op papier?
Dat kàn ik gewoon niet. Schrijven en tekenen gaat vrijwel gelijk op.

Nooit bang dat je jezelf de hoek in tekent?
Altijd. Dat kan redelijk angstig zijn. Maar ja, dat vind ik inherent aan striptekenen. Ik heb het gevoel - ik heb het een paar keer meegemaakt, dus ik bezit enig zelfvertrouwen - dat ik altijd wel een oplossing kan vinden in wat ik daarvoor geschreven heb. Mannen als Marc Sleen en **Willy Vandersteen**

Berend Dubbe (ex-Bettie Serveert) alias Bauer

Kenners van Agent 327 *zullen bij het horen van de naam* **Bauer** *onmiddellijk denken aan het album* Dossier Leeuwenkuil. *Hierin kruist Agent 327 de degens met Kolonel Bauer, een ex-nazi die op zoek is naar een in een oorlogsbunker achtergelaten, onzichtbaar makende vloeistof. Maar Bauer blijkt eveneens de huidige artiestennaam te zijn van* **Berend Dubbe**. *Deze ex-drummer van de Nederlandse gitaarband* Bettie Serveert *koos voor een solo-carrière en debuteerde dit jaar met de cd* On the move. *Het is een verzameling bizarre luisterliedjes geworden, waarin Dubbe allerlei fraaie geluidseffecten in zijn songs weeft door gebruikmaking van keyboards en samplers.*

Maar wat strip-slechterik Bauer met deze muziek te maken heeft, valt moeilijk aan te geven. Ook Dubbe zelf heeft geen echte verklaring voor de keuze van Bauer als muzikantennaam. 'Ik vind het een sterke naam die me kennelijk is bijgebleven. Vroeger verslond ik de Agent 327*-verhalen, maar ik heb de albums niet opnieuw doorgespit om een goede naam te vinden.'*
*Wanneer hij terugdenkt aan Agent 327 noemt hij als leukste verhaal de korte strip over het Olympisch vuur (*Dossier T *uit 1972. Zie het album* Dossier Dozijn min twee*). Hierin moet een atleet uit Griekenland onder begeleiding van Agent 327 de Olympische vlam overbrengen naar München. De vlam dooft echter onderweg; het enige redmiddel is een sigaret die kort daarvoor met het vuur is aangestoken. Om de Olympische geest levend te houden moet de atleet onder dwang van Agent 327 al kettingrokend zijn reis voortzetten tot in het stadion. Daar aangekomen heeft de hardloper – inmiddels aan de nicotine verslaafd – geen puf meer om de trap naar de fakkel te bestijgen. Gelukkig is daar Hendrik IJzerbroot nog... Dubbe: 'Een simpel gegeven dat op een krachtige, humoristische wijze is uitgewerkt.'*
Dubbe heeft - na het laatst verschenen album De ogen van Wu Manchu *17 jaar geleden - geen Agent-verhaal meer herlezen. Hij hoopt dat de strip door de comeback in het* Algemeen Dagblad *weer net zo zal aanslaan als vroeger. Zelf leest hij nog maar zelden strips. 'Al koop ik wel iedere keer de nieuwe* Zone 5300*. Leuk dat zo'n blad nog kan worden gemaakt, voor zo weinig geld.' Dubbe is tevens gecharmeerd van het werk van* **Adrian Tomine**, *bekend van zijn strips uit het Canadese stripmagazine* Drawn & Quarterly. *'Tomine maakt van die treurigstemmende strips met lege straten met hoge huizen en mensen in lege makers. Daarnaast ontwerpt hij van die prachtige knutselkaarten waarmee je huisjes kunt maken. Ik ken hem ook van de covertekening die hij voor de laatste cd van de Amerikaanse band* Eels *heeft gemaakt.'*

RS

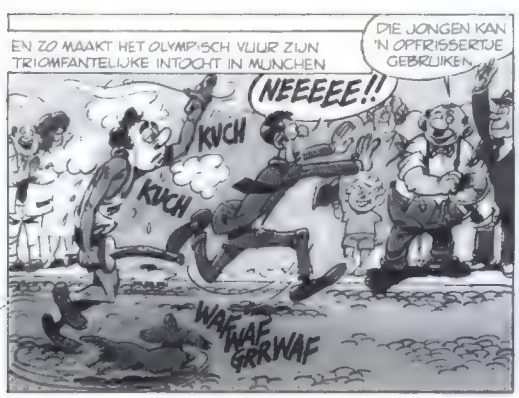

HET ARCHIEF VAN . .

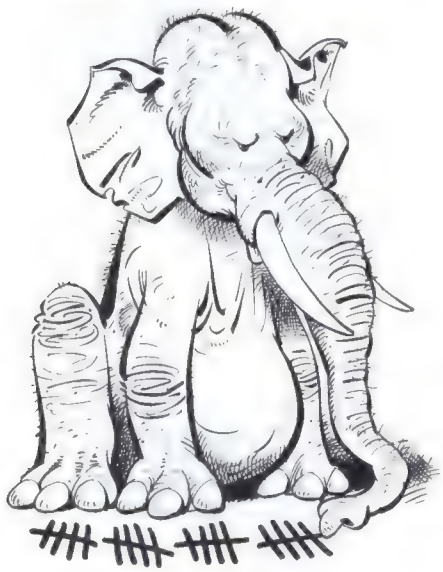

Ik heb hier vorige week nog een Rotskruiper gezien
In Buitenveldert moet je die van je voorruit schrappen!
Als 't nou nog 'n Palmtortel of een Blauwstaart was...
Als 't lange poten en 'n kale nek heeft, denk je toch ook niet aan...
'n STRUISVOGEL!!
Onzin! Ik zie alleen maar...
...'n WITWANG HOENDERKOET!!
'n HOTTENTOTTEN VECHTKWARTEL!!
'n KRAAGTRAP!!... Nog maar één keer gespot in ons land!!...
En 'n INDISCHE OORGIER!!!
Eh...'n eh... AMERIKAANSE GESTREEPTE STRANDLOPER ?!?...
Wat zit er in de thermosfles??...
'n INDISCHE NIMMERZAT.'
Blijf hier, Tobias!... We maken geschiedenis!!
klik
klik klik klik
klik
Dat ruikt naar....
BYRD!!
Is 't nou uit met die geintjes?!
De kleine GRIMEUR GRIMEREN VOOR BEGINNERS
—Martin Lodewijk+Straat—

. MARTIN LODEWIJK

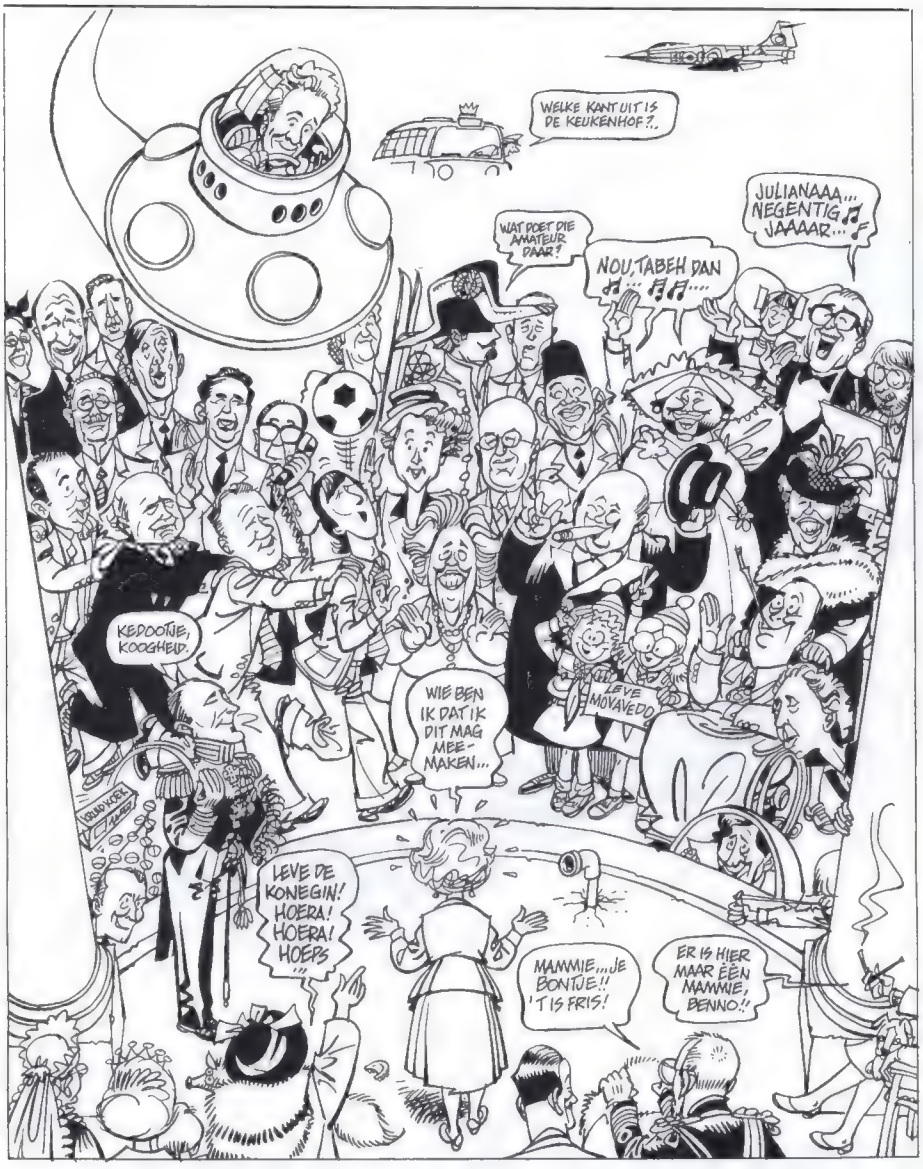
WELKE KANT UIT IS DE KEUKENHOF?..
JULIANAAA... NEGENTIG JAAAAR...
WAT DOET DIE AMATEUR DAAR?
NOU, TABEH DAN
KEDOOTJE, KOOGHEID!
WIE BEN IK DAT IK DIT MAG MEE-MAKEN...
LEVE MOVAVEDO
LEVE DE KONEGIN! HOERA! HOERA! HOERA
MAMMIE,..JE BONTJE!! 'T IS FRIS!
ER IS HIER MAAR ÉÉN MAMMIE, BENNO!!

door
ARCO VAN OS

***Rechts*, Illustratie voor een reclame-opdracht die uiteindelijk zelfs een 7buitenlandse prijs won.**

***Onder*, Illustratie voor een Duits bordspel.**

***Linksboven*, Illustratie voor reclamecampagne van Ouwehands Dierenpark in Rhenen.**

***Geheel links*, Illustraties voor een artikel over intelligentie bij dieren in het blad *Kijk*, begin jaren '80.**

***Links*, *Tobias en Bird*, voor *Vogelvrij*, het tijdschrift voor jonge vogelaars.**

***Boven*, Felicitatiepagina in *Algemeen Dagblad* voor Prinses Juliana's 90e verjaardag op vrijdag 30 april 1999.**

***Rechtsboven*, *Hou je d'r buiten, Kok!*, Illustratie voor posters en bierviltjes die werden gebruikt in de politieke campagne van de Socialistische Partij, 1998.**

***Eronder*, Illustratie uit reclamecampagne voor zuivelproducten.**

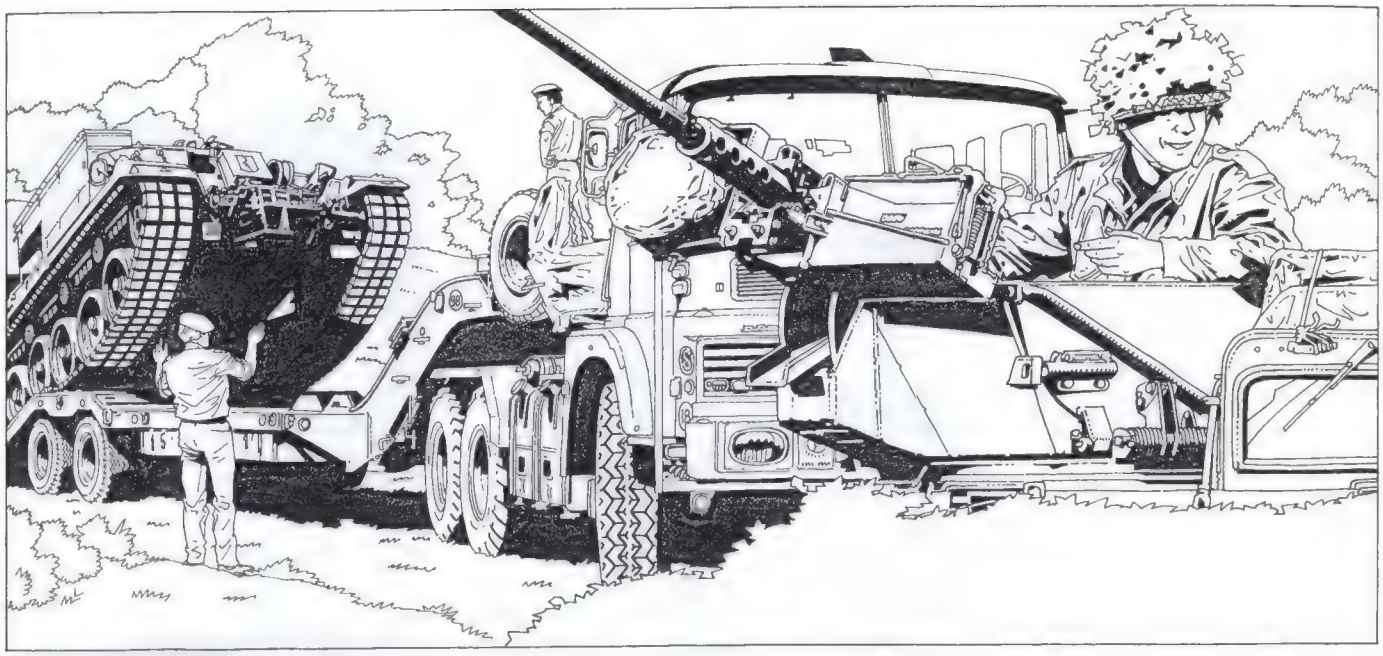

***Boven*, Werk voor campagne van de Koninklijke Landmacht.**
***Links en rechts*, Twee illustraties voor een op dit moment even niet te achterhalen reclame-opdracht.**
***Linksonder*, Reclamewerk voor een bank.**
***Onder*, Reclamestrip voor de wedstrijd PSV-Arsenal die in Eindhoven werd gespeeld. Het verhaal (een serie van ongeveer acht stroken) werd in de dagen voorafgaand aan de wedstrijd gepubliceerd in een plaatselijke krant.**
***Geheel linksonder*, Reclamestrip (uit een serie van ongeveer tien afleveringen) voor het tijdschrift *Voetbal International*, midden jaren '70.**
***Rechtsonder*, Sticker voor inbraakpreventie, eind jaren '70, begin jaren '80.**

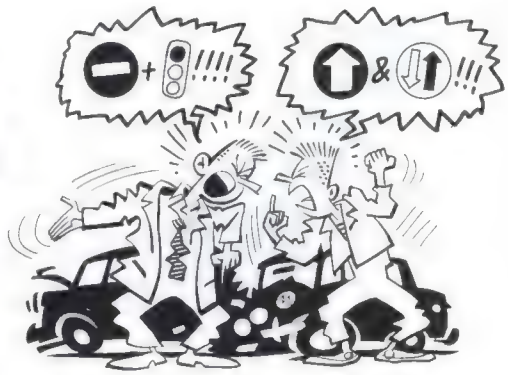

ZENDEN!!! ZENDEN!!!
KOM VANAVOND KIJKEN HOE 'T AFLOOPT !!!
ZEN-DEN!!!
DAT ZIJN DE MISTERIEUZE KRACHTEN IN DE SPORT, HARRY!
JE KUNT BIJNA ZEGGEN DAT DE PLOEG MET DE MEESTE NIKE'S WINT!!

De bal is rond!
JAN HEEFT Z'N ZWAGER MEEGENOMEN NAAR DE «KUIP»....
TWEE-NUL
WAT WIL DAT ZEGGEN, JAN: GOAL?
HOERA GOAL HUP GOAL!! BOE GOAL
NOU?
NOU, JIJ WEET ER WEINIG VAN, MAATJE... HOE MOET IK JE DAT UITLEGGEN?.. LUISTER ... 'N GOAL WORDT GEMAAKT ALS DE TEGEN-PARTIJ DE BAL VOORBIJ DE KEEPER KRIJGT, TENZIJ....
KEEPER?
GOAL!
HOE? WAAR? WIE? WAT? IK HEB NIKS GEZIEN!?
WEET JE WAT WE DOEN... IK GEEF JOU OP ALS ABONNEE VAN V.I.G.!
V.I.G.?
EEN MAAND LATER, NA DE CUP-FINALE.....
... EN VOLGENS MIJ WERD DE VOORGEL REGEL ZEER TERECHT TOEGEPAST...
!!
TV
BON voor mijn zwager OP DE BON
Ik nam m'n zwager mee naar de Kuip en bracht hem daar aan zijn verstand dat hij een abonnement op Voetbal International / Goal hard nodig had
Mijn naam is
Straat
Plaats
Als sportieve beloning ontvang ik de luxe wimpel van (eredivisieclub invullen)
Mijn zwager is (een ander mag ook)
Naam
Straat
Plaats
Als welkompremie krijgt hij de luxe wimpel van (eredivisieclub invullen)
Mijn zwager ontvangt Voetbal International / Goal voortaan wekelijks. Hij betaalt f 11,25 per drie maanden (13 nummers) maar wacht met betalen op bericht van de administratie, die hem een girokaart zendt.
Stuur deze bon in OPEN envelop (geen postzegel plakken) aan Voetbal International / Goal, Antwoordnummer 2995, Amsterdam

JE VRAAGT JE AF WAAR DAT HEEN MOET MET DE MODERNE SCHOLIEUGD VAN HEDEN VANDAAG DE HUIDIGE DAG VAN TEGENWOORDIG
TODAY!
FAIT CONSTANTIA VICTRIX
HIC TRANSIT GLORIA MUNDI
E=MC2
HIC NUNC!
VENI, VIDI, FOETSIE !!

Boven, Illustratie voor *Algemeen Dagblad* over steeds intelligenter wordende schooljeugd.
Rechtsboven, Illustratie voor een streekschool in Barendrecht, midden jaren '80.
Rechts, Illustratie in tijdschrift *De Zaak*.
Geheel rechts, Cover-illustratie voor *Intermediair*.
Onder, Ontwerp voor cadeautegeltje van Albert Heyn, Twijnstraat 6 in Utrecht.
Ernaast, Illustratie uit Wopper-billboardcampagne voor Burger King. Aangezien de ontwerper en Lodewijk het uiteindelijk niet eens werden over de vorm is dit werk nooit gebruikt.
Geheel onder, Illustraties voor een boekje over management, waarin onder andere verschillende typen managers de revue passeerden.

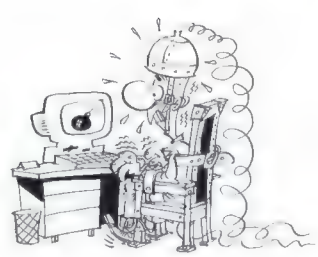

COOL!!! DE GITAAR VAN DE BOSS!!
GNIGNI! DAT BRENGT ME OP 'N IDEE!!
WAT DAT CONCERT VAN VANAVOND HARD NODIG HEEFT, IS...
....'N GOEIE LIGHTSHOW!
MAAR WE ROKEN NIET!!!

Boven, Voorkant van cd-inlay, 1993.
Onder, Reclamewerk voor duo uit Dordrecht met onder andere Everly Brothers-repertoire.
Rechts, Strip (uit serie van vier) voor advertentiecampagne *Maar we roken niet*.

Boven, Chickenfeed, de akoestische band van Lodewijk, in de samenstelling van 1993, met van links naar rechts: Nout Grupstra, Jan Vermeulen en Martin Lodewijk.

Links, Aangepaste tekening uit 1996, vanwege toetreden van vierde man Robin Lutz.

Pagina 19-22, Een *Agent 327*-verhaal, begin tachtiger jaren gemaakt voor een schoolagenda en daarna 'vergeten'.

Pagina 40, Cover in plakkaatverf voor Pep 6621, met als inzet het ontwerp in viltstift.

AGENT 327
MARTIN LODEWIJK
IN HET HOOFDKWARTIER VAN DE NEDERLANDSE GEHEIME DIENST (N.G.D.) ZET WILLEMSE ALVAST 'N BAKKIE KOFFIE IN AFWACHTING VAN HET WACHTWOORD DAT ELKE MORGEN DE KOMST AANKONDIGT VAN HENDRIK IJZERBROOT... ALIAS AGENT 327!!!
?!
KARRIE-JERRE MAKE!
HERRY!
HERRY!
HERRY!
HERRY!
NIET ZO HARD! NIET ZO HARD!! MOETEN ZE'T IN 'T BUITENLAND HOREN?!!..IK KOM AL...IK KOM AL!!
HERRY!!
HERRY!!
HERRY!
HERRY!
"OPDAT DE BOM VALT!" GOEIEMORGEN, MIJNHEER IJZERBROOT!!
HERRY!
HERRY!
HERRY
LAAT MA
LAAT MA
BAREND!! KOM EENS EEN HANDJE HELPEN, MAATJE!...
HERRY!
HERRY!!
HERRY!!
HERRY!
HERRY!
HERRY!
HERRY!
HERRY!
WEET JE ZEKER DAT ZE DAT ALLEMAAL WAREN, BAREND?
HERRY!
HERRY!
HERRY
HERRY!

1

POEH!
HERRY!
DEZE ZAT NOG VERBORGEN IN HET METER-KASTJE!
WELKE HALVE GARE HEEFT MIJ DE VER-MOMMING VAN HERRY VERDIENTEM AANGE-SMEERD !?!?!
LAAT MAAR!
ALS'T NOU NOG ALS HENDRIK BROOT GEWEEST WAS... DAN HAD JE GEEN KIP GEZIEN!!!
EH... MAG IK 'N HAND-TEKENING VOOR M'N ZUSSIE?
GRUTJES-NOG-AN-TOE!... WAT 'N GEHEIM AGENT AL NIET MOET DOEN OM INCOGNITO OP Z'N KANTOOR TE KOMEN....
EH... SORRY HOOR... MACHT DER GE-WOONTE! LAAT MAAR!
DE CHEF HEEFT NAAR U GEVRAAGD, MIJNHEER IJZERBROOT!
BEN JE DAAR EINDELIJK, 327? JE KENT DE HEER HABRAKEN WAARSCHIJNLIJK NOG WEL... VERTEGENWOORDIGER VAN DE VERENIGDE FABRIKANTEN VAN ACCESSOIRES VOOR GEHEIM AGENTEN....
..EN NIET TE VERGETEN VERZEKERINGEN... SPE-CIALE POLISSEN VOOR SPIONNEN EN PROVO-CATEURS...
ONZE VERENIGING HEEFT GROTE ERVARING IN HET VERZEKEREN VAN BIJZONDERE RISICO'S... WIJ WAREN EEN VAN DE ASSU-RADEURS VAN DE TITANIC... DUS U BE-GRIJPT... AARDIG DETAIL IS MISSCHIEN DAT ONZE OFFERTES WORDEN AANGEBODEN IN DEZE GEHEIM AGENTEN-KOFFER VOORZIEN VAN GEAUTOMATISEERDE GEINTEGREERDE COMPUTERGESTUURDE BEVEILIGING!!!
2

'N INGENIEUS SYSTEEM VAN GEINTER-FASEERDE MICRO-SENSOREN DRAAGT ER ZORG VOOR DAT IEDERE NIET-GEAUTORI-SEERDE POGING TOT OPENING OF BRAAK SLECHTS RESULTEERT IN 'N BITTERE TELEURSTELLING VOOR....

OEPS! DAT IS M'N AUTOSLEUTELTJE!

BROEM!

IN IEDER GEVAL KUNT U MET EIGEN OGEN ZIEN DAT UW GEHEIMSTE GEHEIMEN VEILIG ZULLEN ZIJN VOOR NIEUWSGIERIGE BLIK-KEN... OOK DE UWE... VOORGOED GEHEIM, ZOGEZEGD... HAHAHA... AHEM... EEEH, TSJA... MISSCHIEN KAN IK U INTERESSEREN IN ONZE NIEUWSTE AANBIEDING....

DE BIO-SPION!!!

TIK TIK TIK

U HEEFT VAST WEL EENS GEHOORD VAN DE MAN VAN ZESTIG MILLIOEN, INFLATIE GECOR-RIGEERD... WIJ ZIJN ER VAN UITGEGAAN DAT HET MENSELIJK LICHAAM MEERDERE ORGANEN BEVAT DIE OVERBODIG, OVER-COMPLEET OF DUBBEL ZIJN... DENK AAN DE BLINDE DARM, DE VERSTANDSKIES, TWEE LONGEN, TWEE OGEN, TWEE NIEREN EN ZELFS VAN DE HERSENEN GEBRUIKEN WIJ MAAR 'N KLEIN GEDEELTE!!

SOMMIGE MENSEN ZELFS DAT NIET!

DANK ZIJ GEAVANCEERDE COMPUTER-GESTUURDE MICRO-CHIRURGISCHE TECHNIEKEN ZIJN WIJ ER IN GESLAAGD DEZE OVERTOLLIGE BALLAST TE VER-VANGEN DOOR NUTTIGER APPARATUUR!! ZO ZIT IN MIJN OOG BIJVOORBEELD EEN CAMERA INGEBOUWD MET AUTO-FOCUS, SNELTRANSPORT EN ELECTRONISCHE FLITSER! IK HOEF MAAR TE KNIPPEN!!

FLASH!!

...EN UITERAARD IS DIT 'N INSTANT-DIRECT-KLAAR SYSTEEM!!

'N RADIO ZEND- EN ONTVANG INSTALLATIE IN DE MAAGSTREEK SPREEKT VANZELF!

DAT MOET JE NIET PER ONGELUK 'S OCHTENDS BIJ HET SCHEREN IN DE SPIEGEL DOEN!!

RRRRRR

IN HET OORBEEN ZIT 'N MINI-MITRAILLETTE EN IN 'M'N ELLEBOOG EEN BAZOOKA!! HANDIG VOOR MAN-TEGEN-MAN GEVECHTEN EN SPITS-UUR IN TRAM OF BUS! MEERDERE POLITICI HEBBEN ER AL TWEE BESTELD!!

OVER HET ACHTER JE ELLEBOGEN HEBBEN GE-SPROKEN...

OOK IN DE KNIE-HOLTES..!'T WOORD GEEFT 'T ALAAN... ZITTEN BAZOOKA'S VERBORGEN!. ALS U UW TEGEN-STANDER NU 'N KNIETJE GEEFT, PIEPT 'IE WEL ANDERS... HAHAHAHA!
HÉÉ!! KIJK UIT!!!
EEN VAN DE LONGEN HEEFT PLAATS GEMAAKT VOOR 'N BRAND-STOF RESERVOIR DAT DEZE VLAM-MENWERPER MOGELIJK MAAKT... NAAR WENS BIJ TE REGELEN TOT LAS APPARAAT OF SNIJ-BRANDER!
VLOOOSH!!
WEL OP-PASSEN ALS U IEMAND 'N VUURTJE WILT GEVEN!
ER IS MAAR EEN "MAAR" AAN VER-BONDEN... WIJ HEBBEN NOG GEEN MANIER GEVONDEN OM HET SYSTEEM TE BEVEI-LIGEN TEGEN...
U HEEFT DE SPRINKLER-INSTALLATIE IN WERKING GESTELD!!
FLASH FLASH FLASH FLA
VLOOOSH
BLAM RATATAT
♫..FLASH
EN NU DE NIEUWSTE VAN LAAT
RATATATA
MAAR PANG
BROEM
BR
PANG
...EN DIT IS MIJN COLLEGA DE HEER HABRAKEN-TWEE! NOG 'N VOORDEEL VAN DIT SYSTEEM IS DAT UIT DE VRIJGEKOMEN ONDER-DELEN, GEKOPPELD AAN 'T MICRO-BIONISCHE COM-PUTER SYSTEEM, EEN OF ZELFS TWEE KOPIEEN MOGELIJK ZIJN!
!?!
HÉ, CHEF... WAAR DENKT U NU EIGENLIJK AAN?!
VOOR DE PRIJS VAN EEN!!... MMMMMMM....
CHEF!?! WAAR DENK JE AAN?!!
CHEF!! IS'T NOU UIT!!?!
4

LAND IN ZICHT

door

LAINE BERMAN

VERTALING RIK SANDERS

INDONESIË

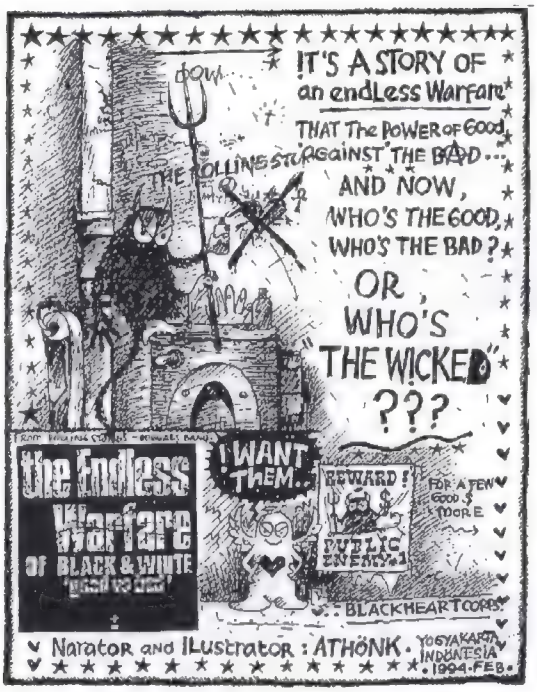
IT'S A STORY OF an endless Warfare
THAT The POWER OF GOOD, AGAINST THE BAD...
AND NOW, WHO'S THE GOOD, WHO'S THE BAD?
OR, WHO'S THE WICKED???
THE ROLLING STONES
I WANT THEM..
REWARD!
FOR A FEW GOOD $ MORE
PUBLIC ENEMY #1
BLACKHEART CORPS
the Endless Warfare OF BLACK & WHITE
Narator and Illustrator : ATHONK · YOGYAKARTA INDONESIA · 1994-FEB·

De eerste Indonesische stripboeken verschenen in de jaren vijftig. De verhalen waren vaak bewerkingen van Amerikaanse superheldencomics. In de jaren zestig en zeventig brak het gouden tijdperk van het Indonesische stripverhaal aan. Het waren vooral avonturenstrips, gebaseerd op lokale legenden en sterk geïnspireerd door de Oosterse vechtsport silat. De grote man in de beginperiode was **Oto Suastika**, die zich liet beïnvloeden door Chinese sages. Andere bekende auteurs waren **Kosasih**, **Ganes TH** en **Hans Jaladara**. Vooral op Java bleken deze legende- en silatcomics razendpopulair door een ingenieus netwerk van kiosken waar de strips te huur waren.

De massale populariteit was echter een doorn in het oog van de Indonesische overheid. Zij beschouwde de strips als westers vergif, subversief en educatief onverantwoord. De overheid maakte korte metten met deze bloeiende cultuur door de strips uiteindelijk te verbieden.

Nadat de lokale comicindustrie was vernietigd kreeg de import weer een kans om te groeien. Begin jaren tachtig kwamen er steeds meer vertaalde Amerikaanse en Europese uitgaven op de markt, waaronder *Superman*, *Spiderman*, *Flash Gordon*, *Donald Duck*, *Asterix* en *Kuifje*. Dit soort stripverhalen bevatten geen toespelingen op de Indonesische politiek en werden daarom door de overheid gedoogd.

In deze serie mondiale columns staat een keur aan stripdeskundigen stil bij het afgelopen centennium. Ze plaatsen een persoonlijke noot bij één eeuw strip in hun land.

Eind jaren tachtig raakten Chinese strips en Japanse manga's in zwang, zoals **Dragon Ball**, **Candy** en **Kung Fu Boy**. Vandaag de dag wordt de Indonesische stripmarkt nog steeds bepaald door import, waarvan 90 procent uit Japan komt.

Strips van Indonesische makelij vallen sinds de jaren tachtig haast alleen nog te lezen in dag- en weekbladen. Als er al albums van Indonesische striptekenaars (*komikus*) uitkomen, dan zijn het vaak kopieën naar westers voorbeeld. Het uitgeven van een originele Indonesische strip kost veel geld en moeite door hoge productiekosten, lastig te verkrijgen vergunningen, slechte distributiemogelijkheden en in het algemeen een gebrek aan interesse voor Indonesische auteurs. Heel even leek de situatie te veranderen door het aftreden van president **Soeharto** in 1998. De vrijheid die toen ontstond, zorgde voor een stortvloed aan Indonesische boeken over seks, humor en politiek. Zij verdreven voor even de Japanse manga's van de bestsellerlijst. Inmiddels, zo'n twee jaar later, hebben de seks-handboeken plaatsgemaakt voor religieuze uitgaven en zijn de schappen weer gevuld met buitenlandse comics.

Indonesië kent een alternatieve stripscene, voornamelijk gedomineerd door studenten. Vooral op de campus van Yogyakarta bestaat een actieve smallpressgemeenschap die vanaf 1996 verantwoordelijk is voor uitgaven als *Core Comic*, *Komik Selingkuh*, *Kiri Komik*, *Petak Umpet Komik* en *Komik Haram*. Voor de val van Soeharto waren de strips wanhopig of pornografisch van aard. Maar sinds de *reformasi* verschijnen er, in navolging van onafhankelijke uitgaven in Australië en de VS, steeds meer zelfbewuste, autobiografisch getinte strips.

Er bestaat echter weinig belangstelling voor deze uitgaven. Dat bleek nog eens duidelijk tijdens de zogeheten National Comic Week, die vanaf 1996 jaarlijks wordt gehouden. Tijdens de editie 2000 zaten de weinige onafhankelijke striptekenaars van eigen bodem geïsoleerd in een hoek van het congrescentrum. Wat zou het mooi zijn wanneer bij de 2001 Comic Expo blijkt dat *komikus*, uitgevers en lezerspubliek de afgesneden historische band met de lokale stripcultuur in Indonesië weer in ere hebben hersteld.

Laine Berman publiceert regelmatig over Indonesische strips. Zij is zelfstandig onderzoekster op het gebied van massacultuur en taal in Indonesië.

Panji Koming
INI DARIPERSEDIAAN TERAKHIR, KAKANG. TAK APA, KAN? JATAH SEORANG BUAT BERDUA
MUDAH-MUDAHAN BESOK KITA MENDAPAT REZEKI...
BUATMU SAJA, NIWORO CIBLON
NGAN NGAHAH
GGLK

***Linksboven*, Een Indonesische alternatieve strip, die het zelfs tot een bespreking in *The Comics Journal* schopte, is *Bad Times Story* (1994) van Athonk. Het is een surrealistische, postmoderne strip over een eeuwige oorlog.**

***Rechtsboven*, Schets van Athonk.**

***Rechts*, Eén van de bekendste krantenstrips is *Panji Koming* van Dwi Koen. Het is een licht satirische strip over de Indonesische maatschappelijke verhoudingen en verschijnt iedere zondag in *Kompas*.**

Subsidies voor stripmakers waren tot voor kort volstrekt ondenkbaar. Totdat Lian Ong **anderhalf jaar geleden ineens vanuit het niets een werkbeurs van ƒ45.000 (±Bfr.900.000) ontving uit handen van het Fonds voor Beeldende Kunsten, Vormgeving en Bouwkunst, waarin inmiddels** Joost Swarte **was aangeschoven als stripdeskundige. Vlak voor de afgelopen jaarwisseling was er een nieuwe subsidieronde, waarbij twee andere striptekenaressen een werkbeurs kregen toegekend:** Gerrie Hondius **en** Barbara Stok. **Hoog tijd om deze twee dames aan het woord te laten over hun gesubsidieerde plannen. 'Het wordt moeilijk te verantwoorden als de uitvoering bestaat uit het huren van videofilms en het bestellen van pizza's.**

door
JEROEN MIRCK

SUBSIDIE *als* motie van VERTROUWEN

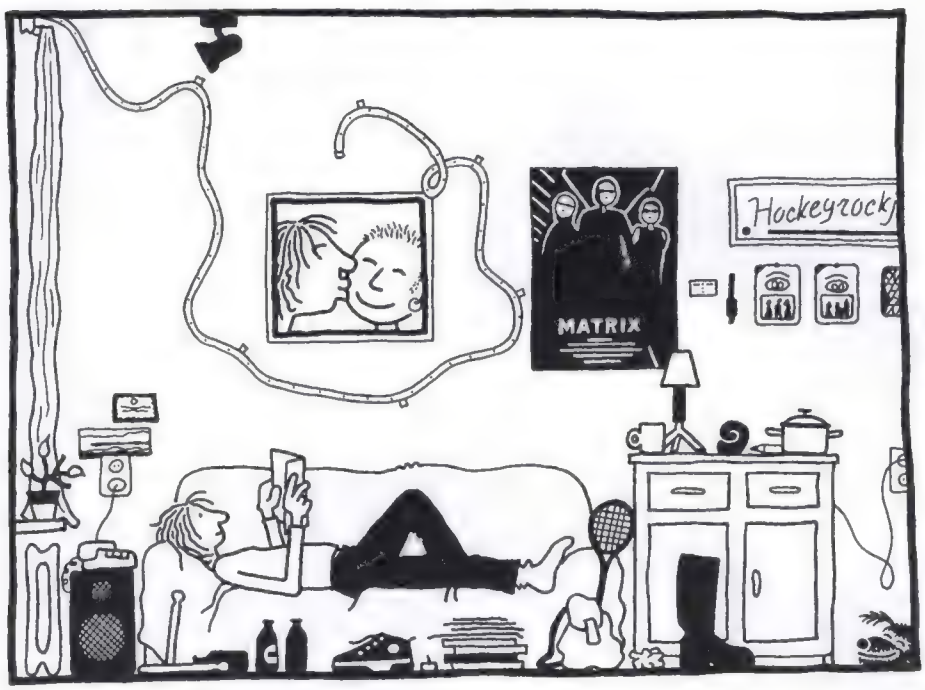

***Links*, zelfportret van Barbara Stok.**

***Barbara Stok** is vooral bekend van haar autobiografische* Barbaraal-*strips. Tot twee maal toe werd ze vanwege dit werk genomineerd voor een Jaarprijs tijdens de Stripdagen Breda/Den Bosch, maar een bekroning bleef vooralsnog uit. Die is nu gekomen in de vorm van een werkbeurs.*

Wat houdt die aan jou toegekende subsidie in?
Barbara Stok: De omschrijving luidt als volgt: 'Een werkbeurs kan worden aangevraagd door vormgevers die langer dan twee jaar professioneel werkzaam zijn. De werkbeurs is niet zozeer bedoeld voor specifieke activiteiten, als wel om vormgevers de tijd te gunnen zich op de ontwikkeling van hun werk te concentreren zonder de druk van 'brood op de plank'.'

Wanneer hoorde je van deze subsidiemogelijkheid en wanneer diende je je aanvraag in?
Stripmaker **Erik Kriek** maakte mij attent op de mogelijkheid om een beurs aan te vragen bij deze stichting. Pas twee jaar later heb ik dat gedaan. Ik heb veel tijd gestoken in het schrijven van de aanvraag, die ik in oktober '99 opstuurde. In december kreeg ik te horen dat de beurs aan mij was toegekend.

Kun je het plan omschrijven dat je hebt ingediend?
Ik heb uitgelegd dat ik nauwelijks meer toekwam aan het maken van 'eigen' stripverhalen, omdat het grootste deel van mijn tijd in beslag werd genomen door het uitvoeren van betaalde opdrachten. Ik heb geschreven dat ik graag wilde werken aan *Barbaraal 4* en daarna aan een nieuw boek.

Hoe werd je geïnformeerd dat je een subsidie kreeg toegewezen?
Ik heb zelf naar de stichting gebeld de dag nadat ik wist dat mijn aanvraag beoordeeld was. Een argumentatie was er niet. Uiteraard was ik ontzettend blij met de toewijzing.

Gaan ze je ook controleren?
Na afloop van de subsidieperiode moet ik een verslag inleveren.

Ben je inmiddels druk aan de slag met je subsidieproject?
Vanaf het moment dat de subsidieperiode inging, werk ik zonder onderbrekingen door aan nieuwe stripverhalen. Sindsdien heb ik weer helemaal het ritme en enthousiasme te pakken waarmee ik jaren geleden begon.

Zet je andere werkzaamheden op een laag pitje zolang je hieraan bezig bent?
Ik neem in deze periode zo min mogelijk opdrachten aan, want ik heb met deze beurs de kans gekregen om me een jaar lang volledig op mijn 'eigen' werk te concentreren en wil die kans optimaal benutten.

Heb je het plan inmiddels al bijgesteld?
Precies zoals ik in mijn aanvraag had geschreven, werk ik momenteel hard aan het vierde deel van *Barbaraal*. En ik heb er ontzettend veel zin in om daarna aan een nieuw boek te gaan werken.

Wanneer gaan we iets zien van je gesubsidieerde werkzaamheden?
Barbaraal 4 komt in augustus uit onder de titel *Sex, drugs & strips*. Ik weet nog niet hoe lang het daarna zal duren voordat het volgende boek verschijnt.

Denk je dat er vanuit de stripwereld te weinig subsidie wordt aangevraagd?
Ik weet niet hoeveel subsidie er wordt aangevraagd, dus daar kan ik niet op antwoorden.

Ga je de volgende keer weer een aanvraag indienen?
Jazeker.

BARBARA'S
GEZONDHEIDSTIPS
...OP EIGEN RISICO...
TEGEN MUGGEN DIE JE UIT JE SLAAP HOUDEN DOORDAT ZE STEEDS VLAK LANGS JE OOR SUIZEN, GEBRUIK JE OORDOPJES:
VOOR
NA
JEUK
ALS JE GESTOKEN BENT, HELPT TANDPASTA TEGEN DE JEUK. (VOORAL ALS JE DE BULT EERST FLINK HEBT OPEN GEKRABD.)
STRESS
HET MEEST EFFECTIEVE MIDDEL TEGEN STRESS IS AFBELLEN.
TIP VAN RICKY TEGEN
SLAPELOOSHEID:
DENK AAN EEN LEGE KUBUS
DE HIK
1) TIEN TELLEN JE ADEM INHOUDEN
2) DAN TIEN SLOKKEN WATER NEMEN
HET RESULTAAT IS EEN OPGEBLAZEN GEVOEL, MAAR OOK GEGARANDEERD GEEN HIK MEER!
FUTLOOSHEID
VOEL JE JE FUTLOOS, EET DAN VEEL SNOEP, WANT SUIKER WERKT OPPEPPEND.
OOK EEN GOED IDEE ALS JE NIET FUTLOOS BENT!
CHOCOLA
DE OPVULKRANT
SOMBERHEID
GA GLIMLACHEN! (TREK JE MONDHOEKEN OMHOOG.)
SNOT OPETEN
ALS JE JE GEZICHT IN EEN VROLIJKE STAND ZET, VOEL JE JE OOK METEEN IETS BETER.
VERKOUDHEID
ALS JE VERKOUDEN BENT, MOET JE BERENBURG DRINKEN. DAAR ZITTEN VEEL KRUIDEN IN.
WINDERIGHEID
PFFRRR
GEWOON LATEN WAAIEN.

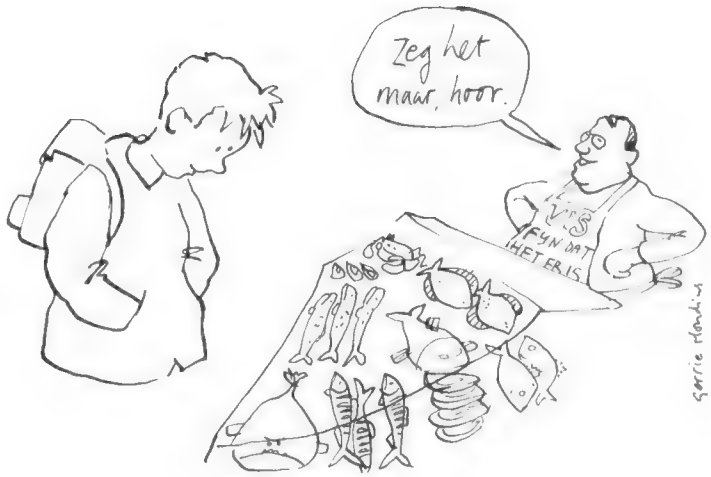

***Links*, Pagina uit *Barbaraal 4* van Barbara Stok, later dit jaar te verschijnen bij uitgeverij Nijgh en Van Ditmar.**

***Boven*, Fragment uit *Als je je niks verbeeldt, dan ben je niks* van Gerrie Hondius. In het interview weet ze nog van niets, maar tijdens de productie van dit nummer van *Stripschrift* werd bekend dat ook Hondius' boek zal worden uitgegeven door Nijgh en Van Ditmar.**

commissie heeft behaagd. Voordat ik mijn aanvraag uiteindelijk verstuurde, heb ik hem kritisch laten beoordelen door verschillende mensen en daarna herschreven. Eén van die mensen was **Ingrid Huysman**, van *Zone 5300*. Dat was een goed idee!

Hoe werd je geïnformeerd dat je een subsidie kreeg toegewezen?
Ik werd geïnformeerd over de datum van de vergadering waarin over de aanvraag beslist zou worden. Op die dag heb ik zelf gebeld om naar de uitslag te vragen. De commissie gaf een positief advies, wat ongeveer inhoudt dat je voor 99% zeker subsidie gaat krijgen - het moest alleen nog worden goedgekeurd door het bestuur. Die goedkeuring volgde anderhalve week later. En toen volgde champagne!

***Gerrie Hondius** dankt enige bekendheid aan haar strip* Ansje Tweedehansje, *die vroeger verscheen in* Zone 5300 *en tegenwoordig in* Opzij. *Deze voormalige studente aan de Rotterdamse kunstacademie en de Amsterdamse opleiding theaterwetenschap werkt verder als striptekenaar/illustratrice voor onder meer* Algemeen Dagblad (De dames Reiziger), Vriendin (De vriendinnen) *en* De Gids (De man in de straat). *Daarnaast 'schnabbelt' Hondius als kleinkunstzangeres, tekstschrijfster, regisseuse en presentatrice. Vermoedelijk komt de aan haar toegekende subsidie haar naamsbekendheid zeker ten goede.*

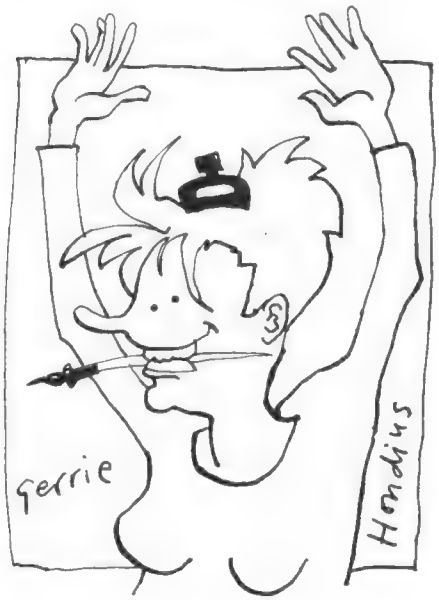

Wat houdt die aan jou toegekende subsidie in?
Het is een werkbeurs die is bedoeld als jaarinkomen. Hij is dus een jaar geldig en stelt de aanvragende broodkunstenaar in staat zich eens meer te richten op bij voorbeeld een langdurig creatief project, zonder zich druk te maken over het werven van opdrachtgevers en het halen van deadlines. Een eis is dat je minimaal drie jaar zelfstandig bezig bent.

Wanneer hoorde je van deze subsidiemogelijkheid en wanneer diende je je aanvraag in?
Ik denk dat ik omstreeks mei '99 van de mogelijkheid hoorde. Mijn aanvraag diende ik in oktober '99 in, de uitspraak kwam op 22 december en ik kreeg de subsidie omstreeks de datum van ingang, namelijk 1 februari 2000.

Kun je het plan omschrijven dat je hebt ingediend?
Het tekenen èn schrijven van een stripalbum met autobiografische verhalen. Ik was daar al langere tijd mee bezig, maar het schoot niet erg op. Wel kon ik al wat voorbeeldverhalen aan de commissie voorleggen. Mogelijk heeft dat geholpen. Behalve een plan stuur je ook werk mee van de afgelopen drie jaar. Dus niet alleen je plan wordt beoordeeld, maar ook of je iets hebt uitgevoerd en of dat de

Was je verrast door die toewijzing?
Eigenlijk niet. Dat heeft niets te maken met het percentage aanvragen dat gehonoreerd wordt, want daar weet ik niks van. Maar ik was wel tevreden over mijn aanvraag en erg overtuigd dat ik dat geld verdiende voor mijn goede, eigenzinnige werk.
Waarschijnlijk zou ik ook niet verrast zijn geweest als ik de toewijzing niet had gekregen, maar je moet je natuurlijk wel illusies maken en pretenties hebben.

Hoe luidde de argumentatie van de subsidieverlener?
Die heb ik nooit vernomen, vreemd genoeg. Dat is ook niet de gewoonte van het Fonds, begreep ik. Alleen als je aanvraag wordt afgewezen krijg je een argumentatie, maar als je geld krijgt moet je verder niet zeuren. Ik

Stripwereld vraagt te weinig werkbeurzen aan

heb ook niets te klagen, maar was toch wel nieuwsgierig welke kwaliteit van mijn werk voor de beoordelaars de doorslag had gegeven. Toen ik daar naderhand nog eens een telefoontje over pleegde, reageerde men heel verbaasd. Ik heb niet aangedrongen. Wel las ik in het *Haarlems Dagblad* dat het vooral de eigenheid van mijn werk was ge-

weest, het feit dat niet direct aanwijsbaar is wiens voorbeeld ik volg.

Gaan ze je ook controleren?
Ze gaan mijn boekhouding controleren, zowel van 2000 als van 2001 (waarin ook nog één subsidiemaand zit), en ik moet na de subsidieperiode een verslag schrijven over de vorderingen in mijn werk, de manier waarop ik het geld besteed heb et cetera.

Ben je inmiddels druk aan de slag met je subsidieproject?
Jazeker! En ook naar tevredenheid.

Zet je andere werkzaamheden op een laag pitje zolang je hieraan bezig bent?
Ik heb naast dit project nog een aantal vaste opdrachtgevers en dito deadlines, en die kan ik natuurlijk niet verwaarlozen. Maar dat bij elkaar vind ik wel genoeg. Ik merk dat de lust mij ontbreekt om nog te exposeren bij voorbeeld, tenzij iemand dat volledig voor me wil organiseren. Hetzelfde geldt voor beurzen bezoeken, netwerken en dergelijke. Ik heb nog wel een paar hobby's en een enerverend privé-leven, en ik probeer niets daarvan op een laag pitje te zetten. Maar je moet wel goed je prioriteiten stellen. Daar heeft die subsidie eigenlijk niets aan veranderd.

Heb je het plan inmiddels al bijgesteld?
Nee, het lijkt nog precies op het ingediende plan. Dat is overigens voor deze specifieke beurs geen vereiste: een creatief project is een creatief project, dus dat kan in de loop van de tijd een heel andere wending nemen. Dat begrijpt die commissie ook wel. Het wordt alleen moeilijk te verantwoorden als de uitvoering inmiddels wordt bepaald door het huren van videofilms en het bestellen van pizza's - ik noem maar wat. Zo'n subsidie is een motie van vertrouwen, dus we gaan er met zijn allen wel van uit dat er ook gewerkt wordt.

Wanneer gaan we iets zien van je gesubsidieerde werkzaamheden?
Ik hoop in 2000 nog, maar heb geen idee. Het vordert wel, maar ik heb nog geen afspraken met een uitgever, wat voor mijn project wel essentieel is. Ik wil het in ieder geval in februari 2001 af hebben, liefst eerder. Het gaat er uit zien als een stripalbum, en ik hoop het zelf in de reguliere boekhandels te krijgen (niet alleen in stripwinkels). Mijn werktitel was tot dusver *Lijnen trekken*, maar mijn voorkeur gaat nu uit naar *Als je je niks verbeeldt, dan ben je niks.*

Denk je dat er vanuit de stripwereld te weinig subsidie wordt aangevraagd?
Ik vermoed van wel. Er wordt wel enthousiast gereageerd dat ik geld heb gekregen en dat er dus geld speciaal voor ons stripmakers blijkt te bestaan, maar ik vraag me af hoeveel mensen nou daadwerkelijk de moeite nemen om daar aanspraak op te maken. Mijn tip: Wèl doen! Het kost wat moeite, maar als het beloond wordt, dan wordt het ook hééél goed beloond!

Ga je de volgende keer weer een aanvraag indienen?
Nou, niet de eerstvolgende keer, denk ik, maar je weet nooit. Ik heb mijn weg naar de geldkraan nu gevonden, dus ik zal vast nog wel eens een poging doen om die open te draaien.

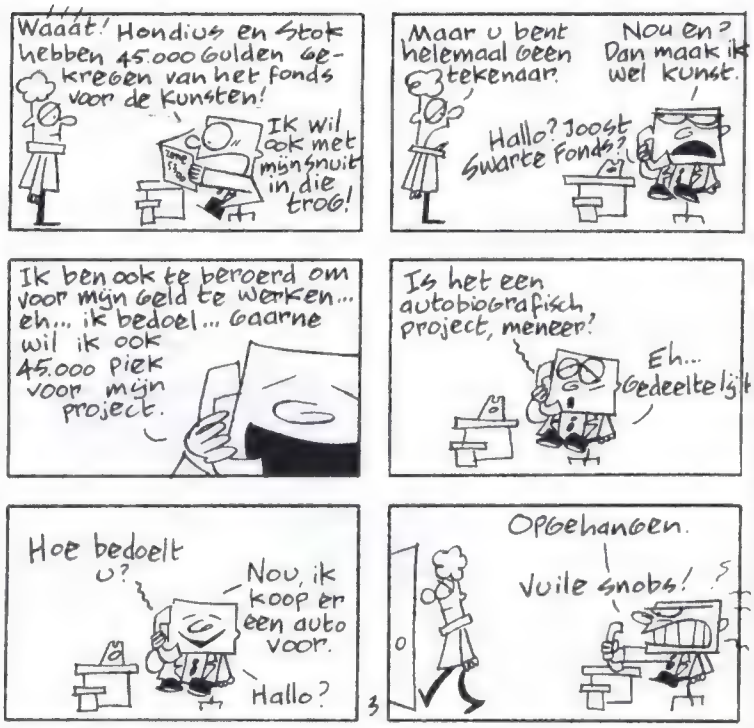
Waaat! Hondius en Stok hebben 45.000 Gulden gekregen van het fonds voor de kunsten!
Ik wil ook met mijn snuit in die trog!
Maar u bent helemaal geen tekenaar.
Nou en? Dan maak ik wel kunst.
Hallo? Joost Swarte Fonds?
Ik ben ook te beroerd om voor mijn geld te werken... eh... ik bedoel... Gaarne wil ik ook 45.000 piek voor mijn project.
Is het een autobiografisch project, meneer?
Eh... Gedeeltelijk
Hoe bedoelt u?
Nou, ik koop er een auto voor.
Hallo?
Opgehangen.
Vuile snobs!

In het redactiestripje van **Peter de Wit** *uit* Zozolala 211 *nam de auteur de subsidies aan Barbara Stok en Gerrie Hondius op de hak tot - naar later bleek - grote woede van* Kees Kousemaker *van stripwinkel Lambiek.*
In de VPRO-gids van enige weken later fulmineert hij: 'Ik vind het een hufterstreek. Ik heb serieus overwogen het blad uit de winkel te weren. Met Hondius en Stok is niets mis. Barbara Stok wordt zelfs bewonderd door een grootheid als **Robert Crumb**. *Hier leeft iemand op grove, rancuneuze manier zijn jaloezie uit. De lui die dit maakten deugen voor geen meter.'*
De VPRO-gids probeerde nog Peter de Wit om commentaar te vragen, maar die was op dat moment op vakantie in Park Hellendoorn.

Werkbeurs aanvragen?
Schrijf of bel het Fonds voor Beeldende Kunsten, Vormgeving en Bouwkunst, Postbus 773, 1000 AT Amsterdam. Telefoon: (+31)(0)20-5231523. Bezoekadres: Brouwersgracht 276, 1013 HG Amsterdam.

Explosieve groei werkbeurzen in '99

Sinds ***Lian Ong*** *eind '98 de primeur had van de eerste werkbeurs van het Fonds voor Beeldende Kunsten, Vormgeving en Bouwkunst, is het aantal gehonoreerde aanvragen explosief gegroeid. Afgelopen jaar waren dat er in totaal zes: behalve voor* ***Barbara Stok*** *en* ***Gerrie Hondius*** *was er ook ƒ45.000 (±Bfr.900.000) beschikbaar voor* ***Peter Pontiac***, ***Guido van Driel***, ***Joost Veerkamp*** *en de onbekende* ***Cees Heuvel***. *Deze laatste tekenaar verdient een toelichting: Heuvel werkte in de jaren '80 en '90 voor de stripbladen* Coyote *en* P.O.S.S.E., *en voor* Propria Cures. *'Tegenwoordig doe ik vooral illustratiewerk. Met deze werkbeurs wil ik een stripachtig boek gaan maken zonder het gebruik van dialogen', aldus Heuvel.*

Cees Heuvel wil een stripachtig album maken zonder gebruik van dialogen.

De *terugkeer* van **Ambrosius**

Eén van de meest curieuze strips van eigen bodem die in het stripblad *Pep* heeft gestaan, is *Ambrosius*. Het was een strip met een mysterieuze sfeer, er kwamen geesten en spoken in voor en er gebeurde heel wat vreemde dingen. De verhalen werden geschreven door Lo Hartog van Banda**, die in die tijd veel scenario's voor *Pep* schreef, en de tekeningen waren van de hand van** Gideon Brugman**. Met de ondergang van *Pep*, verdween ook Ambrosius van het toneel.**
De verhalen werden weliswaar - op een kort verhaal na - uitgegeven in boekvorm, maar nieuwe verhalen kwamen er niet meer.
Tot voor kort, want onlangs verscheen bij de Groningse stripwinkel Ambrosius een nieuw album met de titel: *Blackstone*. De tekeningen zijn wederom van Gideon Brugman, maar het verhaal is dit keer van Orion Roos**, uitbater van... stripwinkel Ambrosius.**

door
ROB VAN DER NOL

Je winkel heet Ambrosius, je gaat nu een Ambrosius-album uitgeven, dat je ook nog eens zelf geschreven hebt. Volgens mij is er een verband...

Orion Roos: Inderdaad. Toen ik een jaar of vijf geleden begon met mijn stripwinkel, had ik uiteraard een goede naam nodig. En Ambrosius leek mij een perfecte naam.
Ik heb toen contact opgenomen met Gideon Brugman om te vragen of hij dat goed vond, en het was wat hem betrof geen probleem. Hij is hier toen ook op bezoek geweest en het klikte meteen tussen ons.
Zo'n drie jaar geleden liet hij zich ontvallen dat hij wel weer eens een nieuw verhaal van *Ambrosius* zou willen tekenen en vroeg toen of ik een scenario voor hem wilde schrijven. We hebben elkaar goed leren kennen in die eerste paar jaar en hij was ervan overtuigd dat ik genoeg fantasie had om dat te doen.

Had je wel eens eerder scenario's geschreven?

Nee, ik had alleen wat popliedjes gecomponeerd, waarvoor ik zelf ook de teksten heb geschreven. Het verbaasde me eerlijk gezegd dat hij het me vroeg.

Dat kan ik me voorstellen. Een songtekst is wat anders dan het scenario voor een stripboek.

Precies. Ik heb er dan ook goed over nagedacht en het er met mijn vriendin over gehad. Het is een hoop werk en kost dus veel tijd. Maar uiteindelijk heb ik het er toch maar op gewaagd.
Het verhaal hebben Gideon en ik samen bedacht, waarna ik de dialogen heb uitgewerkt. Daarvoor heb ik een studie van de verschillende karakters gemaakt omdat ik zoveel mogelijk bij de oude verhalen wilde aansluiten.
Gideon heeft me fantastisch geholpen. Hij heeft natuurlijk heel veel ervaring en daar heb ik dus het nodige van meegekregen.
Hij heeft er echt zin in en dat kun je aan de tekeningen ook duidelijk zien. Ze zijn veel uitgewerkter dan de tekeningen van vroeger. Gideon heeft er nu ook meer tijd voor. Vroeger moest hij twee platen per week tekenen, nu doet hij er één in de twee weken.

Het verbaast me een beetje dat hij ineens weer terug is. Een jaar of twintig geleden heeft hij zich teruggetrokken uit de stripwereld en is hij kunstschilder geworden.

Dat is hij nog steeds, maar, zo vertelde hij, hij miste het striptekenen ergens wel een beetje. Dat werd bevestigd toen hij aan *Blackstone* begonnen was, hij vond het heerlijk en voelde zich als in een vis in het water.
Overigens houdt hij zich nog steeds buiten de stripwereld. Hij wil verder met niemand contact en geeft ook geen interviews, zoals je zult hebben gemerkt.

Je geeft het album ook zelf uit...

Toen we klaar waren ben ik op zoek gegaan naar een uitgever, maar niemand bleek geïnteresseerd. Ik dacht toen bij mezelf, als niemand anders het wil doen, doe ik het toch gewoon zelf. Daarom verschijnt het album onder de vlag van mijn winkel. Ik hoop dat ik er genoeg van verkoop om uit de kosten te komen, want ik wil heel graag doorgaan.

ZEG WAAROM ZOUDEN WIJ DAT NIET MOGEN WETEN ?!?!
WEES NOU EENS EERLIJK, JULLIE ZIJN DAAR NOG HELEMAAL NIET KLAAR VOOR...
...JULLIE HEBBEN JE HANDEN TOCH AL VOL AAN JULLIE EIGEN PRIMITIEVE LEVENTJES...

BOEKEN

Gilles de Geus 8: De 7 provinciën

Kolk & De Wit
Silvester 2000
ISBN 90-5885-003-X (h.k.)
ISBN 90-5885-002-1
Prijs *f* 24,95 / Bfr.499 (h.k.)
f 12,95 / Bfr.259
(48 pagina's, kleur, h.k. & s.k.)

Wij chauvinistische laaglanders zijn nog wel eens geneigd om stripreeks *Gilles de Geus* vol trots de Nederlandse *Asterix* te noemen. Het klinkt wat pretentieus, maar als je bedenkt dat Nederland vele malen kleiner is dan Frankrijk, krijgt die opmerking het juiste perspectief. Wij zijn nu eenmaal een klein strip-land. Zó klein zelfs, dat de makers van succesreeks *Gilles de Geus* het zich financieel niet eens kunnen veroorloven om tijd vrij te maken voor het arbeidsintensieve werk aan een nieuw album. Geen uitgever heeft er een voorschot voor over en voorpublicatie is in deze tijd van failliete striptijdschriften een illusie. Zodoende kon *De 7 provinciën*, het achtste deel van *Gilles de Geus*, pas van de grond komen na tussenkomst van particuliere investeerders. Initiatiefnemer is stripwinkel Silvester uit 's-Hertogenbosch, die een mecenasstructuur opzette, waarbij vierenveertig liefhebbers meebetaalden aan de productiekosten van het album en in ruil daarvoor een exclusieve uitgave ontvingen, met als bonus één van originele stripplaten. De minder kapitaalkrachtige fan heeft niet hoeven vrezen, want er verscheen ook een publieksuitgave. En daar mankeert weinig aan. **Hanco Kolk** en **Peter de Wit** trakteren de lezer andermaal op humoristische anachronismen (Willem de Zwijger die de troonrede voorleest) en ijzersterke *running gags* (paparazzi die overal opduiken met tekenpapier in de aanslag, bij gebrek aan de nog niet uitgevonden fotocamera). Ook nemen de auteurs het obligate fenomeen 'tijdmachine' scherp op de hak. Het verhaal: Gilles, Leo en admiraal Lumeij worden door Willem de Zwijger een eeuw in de toekomst gestuurd om daar de bouwplannen te stelen van een onverslaanbaar schip waarmee de strijd tegen de Spanjaarden kan worden gewonnen. In 1673 aangekomen vinden ze al gauw De 7 Provinciën, het schip van Michiel de Ruyter, dat net uitvaart voor een zeevaart tegen de Britten. Dit uitgangspunt levert voldoende spannende en komische momenten op om tot het einde toe te blijven boeien, al is het jammer dat Kolk en De Wit geen puf meer hadden voor een pakkende slotstrook. Het tekenwerk is van het bekende Kolk-niveau, waarbij echter opvalt dat hij gemakshalve in veel plaatjes het decor heeft weggelaten. Was de tijdsdruk bij dit commerciële project wellicht te hoog? Enig medelijden is dan ook op zijn plaats voor de mecenas die de veel te kale pagina dertien krijgt thuisgestuurd...

JM

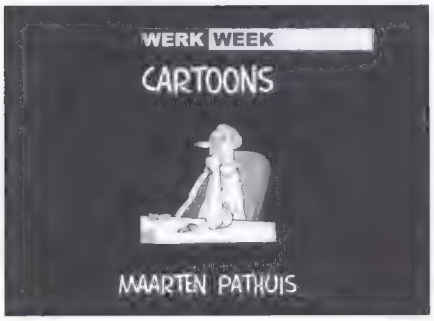

Werkweek

Pathuis
VNG 1999
ISBN 90-9013198-1
Prijs *f* 19,95 / Bfr.399
(112 pagina's, zwart/wit, s.k.)

Illustrator **Maarten Pathuis** bereikt momenteel een groot publiek met zijn dagstrip *Bielzenblues* in de gratis treinkrant *Metro*. Al twee jaar langer draait hij mee als cartoonist in de toonaangevende carrièrekrant *Intermediair*, die eind vorig jaar met de feestdagen in aantocht de spotprenten van Pathuis liet bundelen in het oblongboekje *Werkweek*. In zijn voorwoord prijs *Intermediair*-hoofdredacteur **Jan-Jaap Heij** 'zijn' cartoonist omdat hij actief is 'op een terrein waar de gemiddelde tekenaar, een halfgestoorde drugsgebruiker met wortels in het actiewezen, weinig vat op krijgt: het bedrijfsleven. Waarmee hij een belangrijke functie vervult: eindelijk wat te lachen voor fatsoenlijke mensen met echte banen, zonder dat er meteen uitwerpselen rondvliegen.'
Lekker badinerend voor de rest van de beroepsgroep der tekenaars, maar dat terzijde. Feit is inderdaad dat Pathuis goed uit de voeten kan met onderwerpen uit de zakenwereld. Niet voor niets studeerde hij rechten (en een blauwe maandag aan Nijenrode) en was hij zelf vijf jaar werkzaam in het bedrijfsleven. Het inspireerde hem om grappen te gaan maken over jobhoppen, optieregelingen, lease-auto's, headhunters, megafusies, sollicitatiegesprekken en reorganisaties. Pathuis weet uit deze ietwat saaie onderwerpen heel herkenbare en geinige grappen te peuren. Voorwaarde voor een lachbui is wel dat je affiniteit hebt met de materie. Naar het schijnt vervaardigt Pathuis zijn tekeningen met de computer. Dat verklaart de enigszins mechanische grote-neuzenstijl. De strakke lijnvoering past overigens uitstekend in de strakke-pakkencultuur van het bedrijfsleven. Dit grappige cadeauboekje voor carrièrejagers, dat alleen via *Intermediair* te bestellen is, bleek inmiddels een groot succes: de eerste druk (800 exemplaren) was in een mum van tijd uitverkocht en er is inmiddels een tweede druk beschikbaar. Hoezo een marktniche?

JM

De killer 1: Schot in het duister

Matz & Jacamon
Casterman 2000
ISBN 90-303-8013-6
Prijs *f* 19,95 / Bfr.399
(64 pagina's, kleur, h.k.)

De openingssequens van *Schot in het duister* zet meteen de toon: een huurmoordenaar wacht en wacht en wacht op de vent die hij geacht wordt om te leggen. Onder het wachten leert de lezer de man beter kennen: hoe het allemaal begon, de *hits and misses*, zijn visie op mens en wereld, de voor- en nadelen van de job... De auteurs slagen erin om op zakelijke en nuchtere wijze een personage van vlees en bloed neer te zetten, en niet de zoveelste compleet amorele karikatuur. De man blijkt over een beredeneerd wereldbeeld te beschikken, weliswaar één dat niet meteen aanzet tot koorzangen. Desalniettemin, bijna ben je zelf op weg naar het uitzendbureau om te informeren naar de mo-

BOEKEN

gelijkheden en verwachtingen in het huurdoderwezen. Stilaan slaat de sfeer om: het lange wachten maakt de killer onrustig en het wordt duidelijk dat hij niet zo koel en methodisch te werk gaat als hij wel zou willen. Dit escaleert in een mislukte zelfmoordpoging en wanneer zijn doelwit uiteindelijk toch opdaagt, maakt hij er een ongelooflijk zootje van. Hij neemt de benen en wat er dan gebeurt, beste vrienden, kan u lezen in het tweede deel van de serie - *De valstrik* - dat inmiddels ook in het Nederlands is verschenen.
De grote kracht van deze bijzonder sterke strip ligt in de vertelstructuur, die scenarist **Matz** en debutant-tekenaar **Luc Jacamon** elk naar hun hand proberen te zetten: Matz door zijn opbouw van het verhaal, dat qua spel met de tijd doet denken aan de films van **Quentin Tarantino**, en Jacamon door zijn plaatindeling en het ronduit schitterende tekenwerk. De ene keer – in de actiescènes - is dat bijzonder dynamisch en de andere keer, wanneer de killer verzuipt in eenzaamheid en in de duisternis wacht op zijn mannetje, uitermate beklemmend. Voorwaar een grote kanshebber in de categorie 'debuut van het jaar', als we de twee albums die Matz maakte met **Chauzy** even buiten beschouwing laten.

SvW

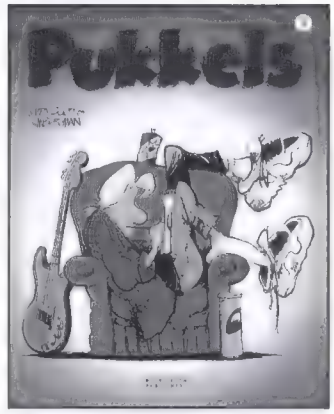

Pukkels 1

Borgman & Scott
Big Balloon 2000
ISBN 90-5425-843-8
Prijs *f* 9,95 / Bfr.199
(32 pagina's, kleur, s.k)

De vraag zou kunnen zijn: Wat krijg je wanneer je een succesvolle tekstschrijver en een gelauwerd tekenaar, bij voorbeeld **Jim Borgman** (cartoons in 175 kranten, Pulitzerprijs) en **Jerry Scott** (strip *Baby Blues* in 450 kranten, 15 landen en 10 talen), bij elkaar zet? Het antwoord zou moeten zijn: een topstrip. Het antwoord is: *Pukkels*. *Pukkels* wordt gepublceerd in meer dan 700 kranten en is dus getalsmatig zeker 'top'. Het is echter tegelijkertijd, en dat verbaast eigenlijk ook niet bij dergelijke getallen, een strip die in alle opzichten de grootste gemene deler tegemoet komt, waaraan niemand aanstoot zal nemen, waar werkelijk helemaal niks mis mee is.
Hoofdpersoon van de strip is Jeroen Donkers, een aardige jongen van vijftien jaar. Hij heeft zijn puberdromen, maar die blijven altijd in het nette, en zijn puberkuren waarbij hij nooit ècht over de schreef gaat. Ouders die het luchtige *Pukkels* lezen, zullen denken: als m'n kind dan toch moet puberen, dan alsjeblieft zoals Jeroen.
De verzamelde stroken draaien grotendeels rond het onbegrip tussen Jeroen en zijn *middle class*-ouders. Scott en Borgman, zelf vaders van middelbare leeftijd, bekijken deze generatiekloof door de ogen van Jeroen. Vanuit die optiek lijken volwassenen, ouders met name, niet alleen uit een andere tijd, maar zelfs van een andere planeet te

EN VERDER ...

✷ ***Anahire 1: Het monster*** *(Ploy/Malnati, Arboris). Een apart verhaal met kleurrijk getekende achtergronden en figuren. Mensen die door vooral hun ogen een verontrustende indruk weten te wekken. En dat is niet verwonderlijk: Anahire is een ommuurde, middeleeuwse stad die zich bevindt op een groot stuk rots in een diepe, onoverbrugbare kloof. In deze bizarre maatschappij draait nagenoeg alles om de dood. De heersende kaste der priester-beulen tellen de levenden geregeld om het aantal benodigde executies te bepalen. Mensen moeten immers volgens hun logica sterven omdat er kinderen geboren worden.*

(JB)

✷ ***Doorzon pokkeboekies 2: De Oranje-selectie*** *(De Jager, Loeb). Met Euro 2000 in aantocht bundelde Gerrit de Jager bestaande en nieuwe voetbalgrappen rond de Doorzon-familie, die als één man (de vrouwen protesteren) achter het Nederlands elftal gaan staan (lees: zitten). Een kans voor open doel. Makkelijk scoren. Een inkoppertje. Maar het legioen vindt het ongetwijfeld prachtig, net als de onbeholpen verrichtingen van Oranje zelf.*

(JM)

✷ ***Flikkerzicht 6: Uit de kast*** *(Bouden, Nouga). Dit zesde album in de serie is een bundeling van een lang verhaal dat in 1997 als vervolgverhaal verscheen in de Gay Krant. Bouden, assistent-tekenaar voor Hec Leemans' 'De Kampioenen', tekent 'homo-humor'-strips in een wat twijfelende klare lijn. Scenariotechnisch niet bijzonder sterk: het neerzetten van een lang vervolgverhaal is tenslotte niet eenvoudig. Bouden is sterker in zijn oneshots. Leuk voor jonge homo's die nog even in de kast willen blijven zitten*

(PvC)

✷ ***Mick Mac Adam 4: Het leprozenbos*** *(Benn/Desberg, Arcadia). Nostalgie staat centraal bij het beleid van de Belgische uitgeverij Arcadia. Dit is alweer het derde deeltje van deze Schotse detective die velen zullen kennen uit het weekblad Robbedoes van begin jaren '80. Geteisterd door angstdromen besluit Mick van Londen naar het Britse platteland te reizen, waar hij getuige is van een duivelsuitdrijving. Benn zet de spanning om in krachtige, tijdloze inktlijnen, die de sfeer van Jack the Ripper oproepen. Grote klasse.*

(JM)

✷ ***Oom Dagobert 63: De verdwenen bibliotheek van Alexandrië*** *(Rosa, VNU Tijdschriften). VNU blijft in de Oom Dagobert-reeks exclusief materiaal van Rosa publiceren: in dit album het lange verhaal van Alexandrië en één van de korte Donald-Duckverhalen die Rosa eind jaren tachtig maakte voor de Nederlandse Duckredactie. Verplicht voer voor Rosa-liefhebbers, Barks-fanaten en ministers van financiën met hervormingsplannen.*

(PvC)

✷ ***Pincet-reeks 11: Kaatje is verdronken*** *(Kolk, Plaatjesmaker). Geïnspireerd door het gelijknamige toneelstuk van Alex van Warmerdam speelt Kolk een subtiel spel met plot, personages lijnen en lezer.*

(TB)

✷ ***Pincet-reeks 12: Te klein om gelukkig te zijn*** *(Oosterwijk, Plaatjesmaker).*

Zeven dwergen, klein geschapen,
probeerden Sneeuwwitje te berijden.
Zo wilden deze knapen
zich van hun minderwaardigheidsgevoel bevrijden.

Dat kon natuurlijk niet goed aflopen,
zoals meestal in het werk van Aloys.
Ze moesten het met de dood bekopen
want van 't ruige werk is ie niet vies.

(TB)

✷ ***Sarah Spits 15: Virtueel avontuur*** *(Wasterlain, Dupuis). Na het doorlezen van dit album dringt zich de vraag op hoe oud tekenaar Wasterlain wel niet is en of er wel computers staan in het huishouden van deze artiest. Dit vijftiende deel in de reeks rondom de onvervaarde heldin Sarah Spits (een soort vrouwelijk aftreksel van Robbedoes) draait om computerspellen en virtuele realiteit. De tekenaar heeft de computerwoorden en games-termen goed gespeld, maar slaat de plank behoorlijk mis bij enkele fundamentele dingen. Misschien dat dit hele jonge en hele oude lezertjes niet zal opvallen.*

(JB)

BOEKEN

komen. Wie denkt dat *Pukkels* hierdoor een strip voor jongeren is, komt echter bedrogen uit. Jeroen denkt en doet helemaal niet zoals een echte puber; hij denkt en doet zoals Scott en Borgman denken dat een puber doet. Dáárom is die jongen zo aardig en leuk eigenwijs en volkomen ongevaarlijk bezig met zijn vriendinnetje, zijn grungebandje en zijn blikje prik. *Pukkels* is een leuke strip voor ouders van middelbare leeftijd en een suffe strip voor pubers. Dat nu, heeft de Nederlandse uitgever, Big Balloon, niet begrepen. De achterflaptekst richt zich op jongeren, begripvol, onder het mom van 'Je hebt het maar moeilijk als puber, maar met Jeroen kan je daar om lachen'. Alsof er ook maar één puber is die de achterflap gaat bekijken van een boek met de titel *Pukkels*, laat staan dat ook nog eens gaat kopen en lezen.

SR

Zeke vertelt...

Cosey
Dupuis 1999
ISBN 90-314-2218-5
Prijs ƒ26,50 / Bfr.485
(88 pagina's, kleur, h.k.)

'Cosey verrast ons weer met iets nieuws', kopt Dupuis in de begeleidende persinformatie. Met het album *Zeke vertelt...* levert de Zwitserse auteur weer eens een bijdrage aan de luxecollectie *Vrije Vlucht* van Dupuis. Verrassen doet hij zeker, want het eindresultaat treft mij onaangenaam. Na lezing van *Zeke vertelt...* vroeg ik mij af hoe hier nu een fatsoenlijke albumbespreking uit kon rollen? In dit verband geef ik de uitgever nogmaals groot gelijk, wanneer deze schrijft dat het '... altijd moeilijk – zo niet onmogelijk - [is] een verhaal van Cosey in een paar regels samen te vatten...'.
Het plot is op zich simpel: een oudere vrouw krijgt na jaren een bericht van haar verdwenen zoon en gaat op pad met een jongere kennis naar de Mekong, een gebied tussen Laos en Birma. Daar treft ze haar zoon aan die met behulp van een diaprojector al verhalenvertellend door het land trekt. De vrouw sterft in de armen van een vroegere geliefde. De jonge kennis, met wie ze naar de Mekong reisde, blijkt... de dochter van haar zoon. Einde verhaal, doch chaotisch neergezet.
De kracht van Cosey is in dit album doorgeslagen. Het is zijn zwakte geworden. Wat deze ervaren tekenaar/scenarist zo goed kan, komt slecht uit de verf in zijn nieuwe album. Als ik aan de *Jonathan*-verhalen denk, zie ik een Cosey die poëtische en beeldende strips kan maken, zij het een tikje moraliserende. In *Zeke vertelt...* verwordt dit alles echter tot een dwaze routine waar elke emotie aan ontbreekt. Zeke vertelt een onsamenhangend verhaal, het is een bladzijden lange luie oefening in tekeningen van vrouwen in allerlei maten en poses. En de moraal van het verhaal? Ik zou het niet weten.
Het is jammer dat Cosey met dit verhaal de plank mis slaat. Met een beetje kop, romp en staart had het een aardig album kunnen zijn. Dus, Cosey, voor de volgende keer geen mislukte Picasso's meer.

AD

Olle Kapoen II: En de Sprokkel-schat

Dick
Boumaar 1999
ISBN 90-73836-20-4
Prijs ƒ69,50 / Bfr.1390
(144 pagina's, zwart/wit, h.k.)

Wortelmannetjes zijn een soort hobbits. Alleen wonen ze niet in holen in de heuvels, maar in kleine huisjes in het bos. Gemiddeld worden ze ook een flink stuk ouder, zij het niet al te veel verstandiger. Twee van die wezentjes, Olle Kapoen en Puk Toffel, zijn tenminste al een paar honderd jaar oud. In al die tijd zijn ze echter niet veel wijzer geworden. Om het minste en geringste krijgen ze ruzie met elkaar en met hun vriendjes Uil - inderdaad een uil - en Verk, een varken. Altijd zijn er misverstanden en scheldpartijen die bij tijden zelfs uitlopen op een fikse vechtpartij.
Geknipt materiaal kortom voor een kinderstrip, zeker wanneer er nog de nodige boze heksen, kwaadaardige kobolden en toverstenen aan worden toegevoegd. **Phiny Dick**, de vrouw van **Marten Toonder**, bedacht het allemaal en zette de avonturen van Olle Kapoen en zijn vriendjes op papier. Ze werden vervolgens door Toonder - of in ieder geval met enige hulp van zijn kant - geïllustreerd. In de jaren tussen 1946 en 1954 verschenen de strips in het bekende *Tom Poes*-formaat: een strook tekeningen met de tekst eronder. Dick schreef niet minder dan 86 verhalen. De meeste vonden een plaatsje in *NRC* en enkele in het Haagse dagblad *Het Binnenhof*.
Al die verhalen worden nu, liefdevol verzorgd door een vier-

EPPO
SUPERSTRIP
SPECIAALZAAK
Kleine Berg 33
5611 JS Eindhoven
040 - 2441882

WAT ZE HIER BINNEN HEBBEN AAN STRIPS SLAAT WERKELIJK ALLES!!!
STRIPWINKEL
SJORS
Scheffersplein 1 Dordrecht • 078 6142012

Yendor
STRIPWINKEL
Korte Hoogstraat 16
3011 GL Rotterdam
Tel: 010 - 433 17 10
Fax: 010 - 411 38 54

koppige redactie, opnieuw uitgebracht in twaalf prachtige banden door uitgeverij Boumaar. Deel 2 en 11 zijn als eerste uitgebracht. De overige delen zullen verschijnen in een frequentie van vier per jaar. Hedendaagse kinderen -- ik heb het even snel uitgetest - zullen niet koud of warm worden van de avonturen van de wortelmannetjes. Daarvoor zijn de verhalen toch echt te gedateerd. Maar, dat geeft niet. De uitgave richt zich immers onmiskenbaar op de Toonderverzamelaars.
Een andere doelgroep vormen de nostalgische vijftigers en zestigers die nog eens een vertederde blik willen werpen op de strips waarmee ze groot werden gebracht. Ook zij komen met deze uitgave goed aan hun trekken. Zelf behoor ik nog net niet tot de leeftijdscategorie die de kans had om met *Olle Kapoen* op te groeien. Mijn ouders waren weliswaar op *Het Binnenhof* geabonneerd. Maar, toen ik zo oud was dat ik de strips in die krant kon lezen, liepen daar enkel nog de avonturen van *Smidje Verholen* van **A.W. van Delden** van de Haagse studio Avan. Ja, wat is daar eigenlijk mee gebeurd? Misschien een idee voor een volgend project van uitgeverij Boumaar...

!!!! GT

VIDEO

The Iron Giant

Warner 2000
(±84 minuten, Alle leeftijden)

Het vorige avontuur van Warner - *The Magic Sword* - was een flinke teleurstelling bij animatiefans en aan de kassa. En ook *The Iron Giant* wist maar een zeer klein groepje naar de bioscoop te lokken, alhoewel het erop leek dat de pers unaniem lovend was. *De ijzeren reus* heeft qua thema een hoog 'kinderboek-gehalte' en gaat over de vriendschap tussen een jongetje en een uit de lucht gevallen ijzeren reus. De jonge Hogart heeft wel een probleem, want hoe verstop je een ijzeren reus voor je moeder en een nieuwsgierige FBI-agent? De ontdekking dat de reus eigenlijk een geheim verdedigingswapen is, zorgt voor een opwindende en ontroerende climax. De film neemt duidelijk de tijd om een verhaal te vertellen en verzuipt gelukkig niet in hysterische, snel opeenvolgende scènes. Bij andere animatiefilms van concurrerende studio's is dat wel eens anders. En bovendien is *De ijzeren reus* één van de eerste recente films die géén gezongen

liedjes bevat, wat een verademing is voor degenen die de musical-klonen van Disney en anderen flink zat zijn. Minpuntje is wel de wat vlakke muziek van 'u-vraagt-wij-draaien'-componist **Michael Kamen** en de art direction, die best wat meer 'kitsch' had mogen uitstralen. De film speelt zich af in het atoomtijdperk van de jaren vijftig, maar blijkbaar hebben de makers al te duidelijke invloeden van klassiekers als *Forbidden Planet* en *Invaders from Mars* bewust vermeden om het één en ander tijdloos neer te zetten. Een plezierige en opwindende film en niet alleen voor een jonger publiek. En laten we toch maar weer even hameren op een technisch aspect voor de *die hards*. De computergeanimeerde reus en het diepbrommende geluid van krakend metaal komen het best tot hun recht op een goede breedbeeldtelevisie. De filmmakers hebben niet voor niets de reus beeldvullend neergezet in vaak adembenemend diepe perspectieven, gezien vanuit een klein jongetje. Het is afwachten of Warner Home Video een breedbeeldversie op video in de handel brengt, maar de viewing-cassette liet argeloze kamerplanten schudden van angst. De gelukkige bezitters van een DVD-speler kunnen hun hart ophalen: *De ijzeren reus* is ook op DVD uitgebracht.

!!!! PvC

De uitroeptekens staan voor de volgende waarde-oordelen:

!!!!!	grote klasse!
!!!!	goed
!!!	redelijk
!!	matig
!	slecht
...	abominabel

STRIP & TIJDSCHRIFTENHANDEL
NOORD

GESPECIALISEERD IN US COMICS EN TWEEDEHANDSSTRIPS INKOOP EN VERKOOP
ROTTERDAM

"DE STRIP-AAP"
IN- & VERKOOP STRIP-BOEKEN

JAVASTRAAT 22
ENSCHEDE 053-4305261

Een Heer van Afstand

het waargebeurde verhaal van een Bommelfan!

geïllustreerd met niet eerder vertoonde brieven van Marten Toonder en uniek beeldmateriaal

Vanaf juni verkrijgbaar bij elke boekhandel of direct te bestellen bij Uitgeverij Personalia door fl. 29,90 + fl. 3,50 (verzendkosten) over te maken op bankrek.nr. 384456375 o.v.v. uw adres en de titel *Een Heer van Afstand.*
Voor vragen en/of opmerkingen kunt u ons bereiken op onderstaand adres.

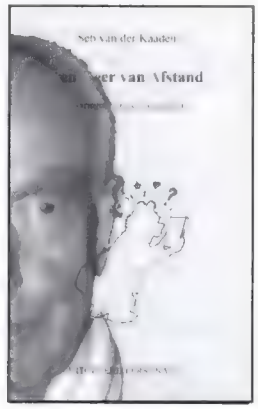

Paperback
128 pagina's
ISBN 90 805575 1 X
NUGI 321

Uitgeverij Personalia
Zijlweg 275
2015 CM Haarlem
tel./fax: 023-5251875
informatie@uitgeverij-personalia.nl

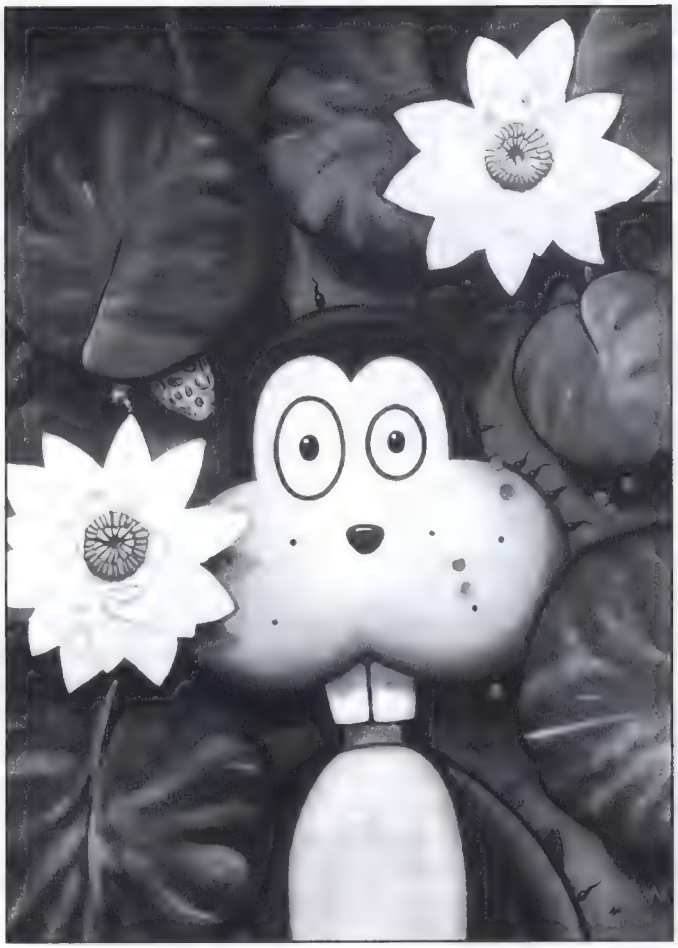

FRANK DOOR JIM WOODRING

Verwondering Woodring geëxposeerd in Lambiek

In de Amsterdamse stripwinkel Lambiek is vanaf 26 mei een overzichtstentoonstelling te zien van de Amerikaanse stripmaker, illustrator en schilder **Jim Woodring**. Het belangrijkste wapenfeit van Woodring (Los Angeles, 1952) is de tekstloze cultstrip *Frank*, waarin hij al ruim tien jaar lang een fantasiewezen in permanente staat van verwondering door surreële werelden laat dwalen. De invloed van *Krazy Kat* is in dit werk overduidelijk aanwezig, maar bovendien weet de auteur muren te slechten tussen uitersten als de naïviteit van **Disney** en het bedreigende visionaire schilderwerk van **Bosch** en **Dalí**. Behalve met *Frank* maakte Woodring, die ooit begon in de zeer laag aangeschreven animatiestudio Ruby Spears, naam met het stripdagboek *JIM* en cd-hoezen voor onder meer *Soul Coughing* en **Bill Laswell**. Zijn werk verscheen in tijdschriften als *Weirdo*, *World Art*, *Wired* en *Zone 5300*. De Amsterdamse expositie *Frank by the river* is te zien tot half juli.

Info: Kerkstraat 78, 1017 GN Amsterdam. Telefoon (+31)(0)20-6267543. E-mail: lambiek@lambiek.net

JM

Nieuwe belangenorganisatie 'Strip 2000'

Een nieuwe belangenorganisatie heeft zich gemeld binnen de Nederlandse stripwereld: Strip 2000. Reden van oprichting volgens één van de initiatiefnemers, **Peter van der Heijden**, is 'omdat het moet'. Uit de eerste nieuwsbrief: 'Stripoplages lopen terug, de stripwereld wordt steeds kleiner en het aantal titels is ook niet meer wat het geweest is. Middels deze nieuwsbrief en tal van andere activiteiten, zoals onze stripbeurzen, willen we dit een halt toe gaan roepen en deze negatieve spiraal om gaan draaien in een positieve. Dat wil zeggen dat we er heel veel tijd en *effort* in gaan steken om dit daadwerkelijk te bewerkstelligen.' De precieze bedoelingen van de vereniging blijven dus nogal vaag, maar elk nieuw initiatief juichen we uiteraard toe. Strip 2000 ontvangt graag feedback van stripliefhebbers via het e-mailadres *redactie@comic.com* Voor geïnteresseerden is er ook een nieuwsbrief via het internet beschikbaar en Strip 2000 hoopt eind dit jaar zo'n 5000 leden te hebben. Website Strip 2000: *www.go.to/strip2000*

PvC

Cultureel Haarlem haakt in op Stripdagen

Ondanks de vertraagde bouw van het Nederlands Centrum voor het Beeldverhaal en het ontslag van directeur **Huib van Opstal** zijn de Stripdagen Haarlem er toch in geslaagd om veel culturele instellingen in de eigen stad achter zich te scharen. Dat vertaalt zich in een groot aantal stripgerelateerde activiteiten die ook ná het evenement te bewonderen blijven. Teylers Museum toont tot en met 3 september een expositie rond oudgediende **Piet Wijn**, van wie naast originelen van *Douwe Dabbert*, *Aram*, *Manuello y Gonza* en *Verowin*, ook vrij teken- en schilderwerk te zien is. De Stadsbibliotheek Haarlem stelt tot medio augustus tekenwerk van de Duitser **Wilhelm Busch** (1832-1908) tentoon, met natuurlijk veel aandacht voor de twee beroemde kwajongens *Max und Moritz*. Architectuur in de stripkunst komt in Haarlem uitvoerig aan bod: The Crystal Ceiling biedt tot begin juli ruimte aan een verkooptentoonstelling van architectonische tekeningen uit de privé-collectie van **Jan Bernard Weenink**, met werk van onder meer **François Schuiten**, **Moebius**, **Enki Bilal**, **Will Eisner**, **Ever Meulen**, **Joost Swarte** en **Joost Veerkamp**.

Typisch Haarlem is het speciale Jopenbiertje, dat ditmaal werd geselecteerd door organisator Joost Swarte zelf. In aansluiting op zijn recente glasproject in de Amsterdamse Marnixstraat heeft hij het flesontwerp aangebracht op het glas zelf. Houdbaar tot 2002, dus tot de volgende editie van de Stripdagen Haarlem.

JM

Shoe-tekenaar overleden

Op 8 juni is de Amerikaanse cartoonist **Jeff MacNelly** op 53-jarige leeftijd overleden in een ziekenhuis in Baltimore. Hij was reeds langdurig ziek. Beroemd werd hij met de komische strip *Shoe*, maar vooral met zijn politieke spotprenten voor *The Chicago Tribune*. Liefst drie maal (in '72, '78 en '85) won MacNelly de Pulitzer-prijs, Amerika's hoogste journalistieke onderscheiding. De eerste keer was het opmerkelijkst, want de toen 24-jarige tekenaar werkte net zestien maanden voor een krant in Virginia. MacNelly, die zijn loopbaan in 1969 begon bij een klein weekblad in North Carolina, is tot zijn dood blijven tekenen.

JM

Overal is Duckstad

De Kunsthal krijgt de smaak te pakken met de tentoonstellingen over strips en cartoons. Dit jaar waren er reeds exposities over **Stefan Verweij** en manga te zien, nu is het de beurt aan de tentoonstelling *Overal is Duckstad*. Met dien verstande dat de Kunsthal hiermee op herhaling gaat, want deze expositie was vorig jaar al in het Museum van de twintigste eeuw in Hoorn te bewonderen.

Kern van *Overal is Duckstad* is het idee

dat de Ducks een beroemd geslacht vormen. De tentoonstelling biedt een overzicht van de rijke geschiedenis van de eend. De voorvaderen van Donald Duck blijken met veel belangrijke momenten uit onze geschiedenis te maken hebben gehad.

Dit idee is niet nieuw. De lezers van het blad *Donald Duck* zullen ongetwijfeld de *Galerij der Groten* nog kennen. Hierin werden allerlei telgen uit de Duck-familie opgevoerd als beroemdheden uit de wereldgeschiedenis. De expositie in de Kunsthal gaat nog veel verder. Die toont aan dat er bij voorbeeld sporen van de Ducks terug te vinden zijn in het Stenen Tijdperk, de Oudheid, de middeleeuwen en de industriële revolutie. De expositie laat ook zien dat Amerika al een jaar voor Columbus, in 1491, is ontdekt door een lid van de Duck-dynastie. Ook in de Koude Oorlog, tijdens de seksuele revolutie en in de ontwikkelingen van de gen-technologie hadden de Ducks een flinke vinger in de pap.

Bedenker van *Overal is Duckstad* is de Duitse cultuurfilosoof **prof.dr. Eckart Bauer**, een verwoed verzamelaar van alles wat met Donald Duck te maken heeft. Bauer beschouwt Donald Duck als een intrigerend symbool van de Amerikaanse massacommunicatie. Samen met een groep studenten van de kunstacademie in Braunschweig richtte hij het collectief Interduck op, dat begon met het vervaardigen van parodieën op meesterwerken uit de schilder- en beeldhouwkunst. Na de Kunsthal gaat de expositie op wereldtoernee.

Overal is Duckstad loopt nog tot en met 27 augustus. Info: (+31)(0)10-4400301. Openingstijden: dinsdag t/m zaterdag van 10-17 uur, zon- en feestdagen van 11-17 uur.

RS

Voor de jeugd van toen

Tussen 1955 en 1969 publiceerde het vrolijke weekblad *Donald Duck* wekelijks de avonturen van *Tom Poes*. Deze op de door **Marten Toonder** gecreëerde figuren heer Bommel en Tom Poes geënte verhalen werden speciaal voor *Donald Duck* geschreven en getekend. Het aandeel van Toonder was klein, het meeste werk werd gedaan door de medewerkers van de Toonder Studio's.

Hele generaties kinderen groeiden op met deze verhalen van Tom Poes en daarmee vulde ze de dagbladstrip perfect aan. Toonder was de dagbladversie van *Tom Poes* begonnen als een kinderstrip, maar tegen de tijd dat *Donald Duck* van start ging, was hij de literaire weg ingeslagen en schoot daarmee zijn oorspronkelijke doelgroep voorbij.
Dat het kinderverhalen zijn die in *Donald Duck* verschenen, blijkt al snel bij het herlezen van alleen al de titels. Achter een titel als *De kleine knappkop* kan geen literair meesterwerk schuilgaan. Over het algemeen zijn de verhalen slapstickachtig en wordt er te vaak geleund op taalgrappen.
Tot 1969 verschenen er 58 verhalen. In de jaren tachtig keerde Tom Poes nog even terug in *Donald Duck*, maar dat waren geen nieuwe verhalen, maar bewerkingen van publicaties uit bladen als *Ons Vrije Nederland* en *Wereldkroniek*. En ook in 1999 dook hij weer even in het blad op in het door **Dick Matena** getekende verhaal *Het komeetgas*.
Met de publicatie van dat nieuwe verhaal, is ook de vraag naar de oude verhalen toegenomen. Om aan die behoefte te voldoen, heeft uitgeverij Panda een facsimile-uitgave aangekondigd van alle verhalen. Op de beurs in Haarlem werd een kennismakingsdeel - met het verhaal *De wa's dat* - te koop aangeboden. De serie zelf zal uit twintig delen bestaan, die alleen bij de uitgever te koop zijn. De platen zullen worden gereproduceerd uit *Donald Duck*, waarmee ze het authentieke karakter behouden, dat bij de uitgave van Oberon uit de jaren zeventig en tachtig enigszins verloren ging. Voor die boeken werden de platen deels hertekend en opnieuw ingekleurd.
Panda is sinds 1991 bezig met het uitbrengen van de veertigdelige volledige werken van de dagbladverhalen van heer Bommel. Deze serie wordt begin volgend jaar voltooid en de avonturen van Tom Poes uit *Donald Duck* is bedoeld als opvolger van die reeks.
De serie zal ongetwijfeld met gejuich worden onthaald door de mensen die destijds groot zijn geworden met deze tak van het Bommeloeuvre. Of de jeugd van nu er nog warm voor loopt, is maar de vraag. Maar ze hebben bij Panda op de folder dan ook gezet 'Voor de jeugd van toen' en die zullen er zeker van genieten.
Voor meer informatie kunt u terecht bij Uitgeverij Panda, telefoon (+31)(0)70-3615393.

PvE

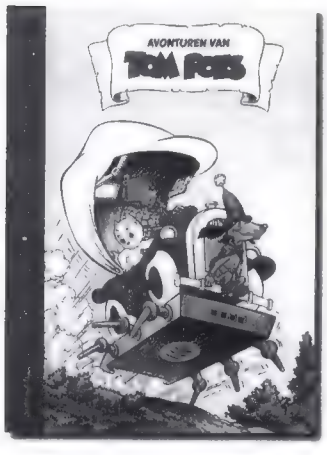

Kafak overleden

De illustrator **Eddy Greidanus**, beter bekend onder het pseudoniem **Kafak**, is op 3 mei overleden in zijn woonplaats Gaast. De 54-jarige tekenaar leed al geruime tijd aan kanker. Bekendheid verwierf hij door illustraties in onder meer *de Volkskrant*, *Intermediair* en *Quote*. Van 1978 tot 1986 maakte Kafak dagelijks een politieke cartoon voor dagblad *De Waarheid*. Zijn specialiteit was de linosnede, die hij ook veelvuldig toepaste in zijn vrije grafiek. Deze techniek dwong hem om zijn prenten driftig te stileren en ieder overbodig detail weg te laten, met een krachtig en indringend beeld als resultaat. Dit voorjaar vertoonde de Amsterdamse galerie Speijer & Vogtschmidt de expositie *Kafak's Last Picture Show*.

JM

Geldgebrek verstoort plannen Stripmuseum

De ambitieuze plannen van stichting Het Nederlands Stripmuseum in Groningen zijn teruggeschroefd vanwege geldgebrek. In 1998 lanceerde de stichting een ambitieus nieuwbouwplan om het museum onder te brengen in een pand op de ondergrondse parkeergarage van het nog te bouwen Westerhavencomplex. Volgens de gemeente Groningen is het plan van de baan omdat de stichting er niet in is geslaagd om de investering van circa 20 miljoen gulden rond te krijgen. In 1999 was er nog sprake van een tekort van ongeveer 8 miljoen gulden. Omdat de financiering ook nu nog bij lange na niet rond is, weigert de gemeente groen licht te geven voor het project. Het gevolg is dat makelaars nu op zoek zijn naar een bescheiden winkelpand om het museum te huisvesten. Het Stripmuseum gaat zich nu in verkleinde vorm richten op de integratie van strips en interactieve technologie.

JM

Frank & Bom herstarten Ragebol

Vanaf *Robbedoes 00/20* (3240) verschijnt onaangekondigd een nieuw verhaal van *Ragebol* van de hand van tekenaar **Frank Pé** en scenarist **Bom**. Ragebols laatste optreden dateert van

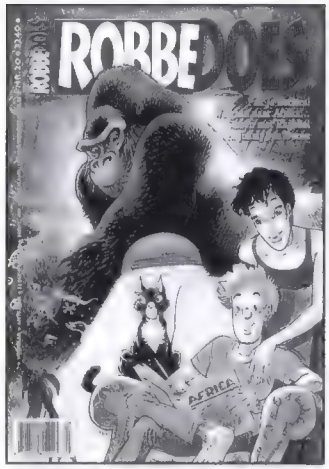

begin jaren negentig, toen hij een kort avontuur beleefde in Azië. In het verhaal *Sandrine* vertrekken Ragebol en zijn vriendin richting Afrika.

PvC

Van Straaten shockeert

Een groot erotisch schilderij van **Peter van Straaten** heeft in april voor enige opwinding gezorgd in de Amsterdamse galerie Serieuze Zaken. Bezorgde ouders hadden de politie langsgestuurd bij galeriehouder **Rob Malasch** omdat het doek goed zichtbaar was in de etalage. Het gaat allemaal om de afbeelding van een vrijend stelletje in een huiskamer, waarbij de expliciete delen zijn afgeschermd door de getekende kat des huizes. Het schilderij maakte deel uit van Van Straatens expositie *Is it porn or is it art?* Op aandringen van de politie verhing Malasch het doek, maar na het vertrek van de dienders kwam hij terug op deze beslissing. Het heeft hem geen tweede politiebezoek opgeleverd.

JM

Geslaagde 1 april-grap AD

In navolging van de *Gazet van Antwerpen* (zie *Stripschrift 321*) stond de zaterdagse 1 april-editie van *Algemeen Dagblad* helemaal in het teken van strips. In samenwerking met een flinke groep tekenaars uit de Dupuisstal werden alle artikelen die dag voorzien van een illustratie of cartoon. Na aankondigingen van onder andere Kleine Robbe op de voorpagina's in de week voorafgaand aan deze zaterdagkrant, registreerde *Algemeen Dagblad* op de dag zelf een stijging in de losse verkoop van 30.000 exemplaren. Tevens werden lezers in de gelegenheid gesteld voor slechts *f*10 (±Bfr.200) een gelamineerde voorpagina te bestellen of een speciale *Kleine Robbe*-bewaarmap, inclusief een AD-exemplaar en speciale poster. Hoewel het niveau van de bijdragen zeer wisselend was en de vergelijking met de bijdragen in de *Gazet van Antwerpen* niet gehaald werd, kijkt de redactie van het *AD* terug op een geslaagde actie.

PvC

Jan Kruis in Slot Zeist

Op uitnodiging van Slot Zeist exposeert **Jan Kruis** vanaf 2 juli een overzicht van werk dat Kruis in de afgelopen 30 jaar gemaakt heeft. Er hangt uiteraard werk van *Jan, Jans en de kinderen* maar ook schilderijen, portretten en enkele strips op groot formaat. Kruis beschouwt deze tentoonstelling als het ware afscheid van zijn strip, nadat hij in 1999 de strip definitief uit handen gaf aan de VNU studio onder artistieke leiding van **Daan Jippes**. In de studio werken momenteel **Gerben Valkema**, **Peter Nuyten** en **Rob Phielix** aan de *Jan Jans*-strip. **Mariken Swildens**, oud-werknemer bij uitgeverij Joop Wiggers, treedt op als coördinatrice van de studio. (Bron: Libelle)

PvC

Russ Bender is er weer

Uitgeverij Amor Vincit Omnia heeft de *Russ Bender SF Trilogie* uitgebracht van tekenaar **Bert Bus**. In het gebonden boek zijn de aan het eind van de jaren tachtig gemaakte verhalen *Gestrand in de Duivelsdriehoek*, *De poort van Loch Dunbar* en *De terugkeer van de halve zon* opgenomen. De laatste twee episoden verschenen nooit eerder in boekvorm, maar alleen in *Sjors en Sjimmie Stripblad*. Bert Bus stond ter gelegenheid van de hernieuwde kennismaking garant voor de cover. De prijs van dit 'klassieke' werkje bedraagt *f*59,50 / Bfr.1190.
Amor Vincit Omnia was enkele jaren geleden ook verantwoordelijk voor de uitgave van de strip *Malorix*, eveneens van Bert Bus.

AvO

Symbolisch afscheid Reding

PTT Post en haar Belgische collega De Post hebben gezamenlijk Euro 2000-postzegels uitgebracht. Omdat Nederland en België de gastlanden zijn van dit Europese kampioenschap Voetbal vonden beide posterijen dit een passend initiatief. De ontwerper van de speciale zegels is de Brusselaar **Raymond Reding**.

bekend van de voetbalstrip *Ronnie Hansen* (in het persbericht geïntroduceerd als Ronnie Jansen!). Reding heeft de emissie niet meer mee mogen maken: kort na het inleveren van zijn ontwerpen overleed hij.
De postzegels, in een Nederlandse en Belgische uitvoering, tonen twee voetballers in de nationale outfit: bij de Nederlandse zegels overheerst het oranje, en bij de Belgische het rood van de Rode Duivels. Ook is er per land een zegel uitgebracht met een voetbal als middelpunt tegen een achtergrond van publiek. De plakkers worden verkocht in het postzegelboekje 'Vijf voor het EK 2000'.

RS

Waar moet het heen met Big Balloon?

Gerrit de Jager heeft zich losgemaakt van Big Balloon door de tweede *Doorzon*-pocket (*De Oranje-selectie*) zelf uit te brengen. De eerste pocket verscheen eind vorig jaar nog bij Big Balloon. De Jager heeft onder andere om zelf uitgever te spelen ooit een apart bedrijf opgericht: Doorzon BV. Hij besteedde de productie uit aan uitgeverij Loeb.
De Jager erkent dat er meningsverschillen bestonden tussen hem en uitgever **Cees de Groot** van Big Balloon. Hij voelde zich minder thuis bij het nieuwe beleid, waarbij de uitgeverij zich met de Warner- en Cartoon Network-uitgaves veel meer op de jeugd is gaan richten. 'Big Balloon zag mijn bezwaren en die van andere tekenaars te laat in.' De tekenaar besloot om de nieuwe *Doorzon*-albums zelf uit te brengen, waarbij Big Balloon de reeds verschenen albums onder zijn beheer blijft houden. 'Maar inmiddels zijn de gemoederen gesust en voeren we weer gesprekken', zegt De Jager. 'Ik snap de problemen van Big Balloon wel. In de Nederlandse stripmarkt zit weinig leven meer. Natuurlijk, er is een veelbelovende nieuwe generatie, maar dat zijn geen grote verkopers, zoals *Doorzon*, *Storm* en de strips van **Hein de Kort**. Big Balloon heeft een organisatie ingericht die niets kan met oplages beneden de 7000.'

De Jager sluit niet uit dat de volgende *Doorzon*-pocket weer door Big Balloon wordt uitgebracht. 'Uitgeven is een heel ander vak. Dan merk ik dat ik toch liever poppetjes teken.' De Jager is overigens niet de enige die weg is bij Big Balloon. **Henk Kuijpers** heeft al enige tijd geleden besloten de *Franka*-albums in eigen beheer te publiceren. Ook **Mark Retera** is opgestapt. Een nieuw *Dirkjan*-boekje verscheen tijdens de Stripdagen Haarlem als speciale uitgave bij het debuut van *Peer de Plintkabouter*. Uitgever is Silvester Strips.
Daarnaast zwellen de geluiden aan dat Big Balloon in zijn huidige vorm niet meer lang doorgaat. Er zijn diverse scenario's denkbaar. Zo zou VNU, dat een meerderheidsbelang in Big Balloon bezit, de aandelen van de overige aandeelhouders willen overnemen. Een inlijving van de moeizaam opererende dochter past goed bij de hernieuwde belangstelling voor strips bij de VNU. Het concern heeft bij voorbeeld nieuw bloed gepompt in de stripactiviteiten van de tijdschriftendivisie door de rechten van *Jan, Jans en de kinderen* van **Jan Kruis** over te nemen. Tekenaar **Daan Jippes** werkt met drie jonge tekenaars aan nieuwe afleveringen om meer albums uit te kunnen brengen. Tevens wil VNU de non-Disney-activiteiten van het jeugd-cluster versterken. De inlijving van Warner- en Cartoon Network-producten van Big Balloon zou dit in een klap bewerkstelligen. VNU was overigens niet bereikbaar voor commentaar.
Een ander scenario luidt dat VNU de tekenfilmstrips van Big Balloon overneemt en Dupuis het fonds dat vooral op de stripmarkt is gericht. Woordvoerder **Erwin Cavens** van Dupuis bestempelt dit als 'absoluut onjuist'. Volgens hem heeft Dupuis alleen een vijfjarige overeenkomst voor de verspreiding van de strips van Big Balloon-strips getekend.
Gerrit de Jager kijkt er niet meer van op. 'Die overnamegeruchten rond Big Balloon spelen al 'honderd jaar'. Ik heb ook niets van Cees de Groot gehoord en die is daar altijd open over.' Twee jaar geleden waren er concretere signalen te horen. Toen sprak Big Balloon met collega Casterman over verschillende samenwerkingsvormen. Daar kwam toen niets uit, waarschijnlijk omdat Casterman nog over een drukkerij beschikt: dat is een verliesgevend blok aan het been. Dat zou ook de reden zijn geweest dat Dupuis van een overname van Casterman heeft afgezien. Uiteindelijk is het bedrijf door het Franse Flammarion opgekocht.
Desalniettemin is een recente opmerking van Cees de Groot veelbetekenend. Hij noemde zijn bedrijf in het VNU-blad *Kroniek* geen stripuitgeverij meer, maar een 'aanbieder van entertainment in print'. Big Balloon haalt steeds meer inkomsten uit op maat gemaakte concepten, zoals een zogeheten funbox voor Bruna (koffertje met een blad, boek en kleurpotloden), of een *Action Man*-pakket (met papieren pop en kleurpotloden).

RS

Stripdistributie herverdeeld

De stripwereld in Nederland en België valt steeds duidelijker in twee kampen uiteen: uitgevers en distributeurs die een grote afzetmarkt willen bedienen, en hun collega's die zich specialiseren in uitgaven voor de stripwinkels en boekenzaken. Zo besloot uitgeverij Arboris eerder dit jaar de samenwerking met Betapress stop te zetten en over te stappen naar Het Raadsel. 'Hierbij speelde mee dat Betapress al een tijdje moeilijk deed over het in voorraad houden van kleine titels', licht **Herman Jonas** van Arboris toe. 'Stripwinkels begonnen te klagen dat ze door Betapress niet serieus werden genomen. Toen Audax de stripalbumdistributie van Betapress onderbracht bij Van Ditmar hebben wij het contract opgezegd, omdat er geen verbetering van het beleid in zicht was.' Bij Van Ditmar - die volgens Jonas 'niet blij was met onze beslissing' - was op het moment van schrijven niemand in staat om een reactie te geven.
Bovendien kondigde Standaard, de distributeur in België, aan zich te willen concentreren op de verspreiding van de eigen albums, waardoor Arboris ook hiervoor een oplossing moest vinden. Met de keuze voor Het Raadsel, dat ook bij onze zuiderburen actief is, sloeg de uitgever twee vliegen in één klap. Jonas: 'Standaard kon niet goed uit de voeten met de kleinere stripfondsen die niet in de supermarkt of kiosk liggen. Het Raadsel is juist sterk in het bedienen van het winkelkanaal. Het houdt een paar exemplaren van ieder album in voorraad, ook al is er weinig vraag naar. We voelen ons ook thuis bij hen: het zijn geen jongens in driedelig pak, maar stripliefhebbers.'
Arboris heeft een aantal series die ook in de supermarkt en kiosk worden verkocht, zoals *De Huurling*. Daarvoor maakt de uitgever gebruik van de dien-

Flitsen

Op 21 juni bestond de serie *Nijntje* **vijfenveertig jaar. Het Land van Ooit heeft het kleuterkonijntje van** Dick Bruna **inmiddels uitvoerig in de bloemetjes gezet. Dat belooft veel voor 2005, wanneer Nijntje een halve eeuw oud wordt. ★ Na de vele stripprijzen die hem de afgelopen jaren ten deel vielen, heeft** Hanco Kolk **op 8 mei jongstleden ook het tv-spelletje** *Tros Triviant* **op zijn naam geschreven. In de finale versloeg hij zijn teamgenoot** Peter de Wit**. Samen hadden zij in de voorronde het duo** Hein de Kort **en** Eric Schreurs **verslagen. ★ Kabouterfanaten opgelet! Stripwinkel Silvester uit Den Bosch heeft aan de vooravond van de Stripdagen Haarlem een eerste album uitgebracht van Peer de Plintkabouter, de eigenzinnige dwerg van** Marq van Broekhoven **en** Anton Damen**. Wie het boekje aanschaft krijgt er gratis een andere kabouterkroniek bij: een speciaal** *Dirkjan*-**album van** Mark Retera**, getiteld** *Prehistorie*. **Naast de reguliere softcover-editie is er ook een gesigneerde hardekaftuitgave in een oplage van vijfhonderd stuks. ★ Vanaf 1 mei loopt in** *Het Parool* **als opvolger van** *Heinz* **de krantenstrip** *Sherman's Lagoon* **van** Jim Toomey**.** Han Hoekstra **van de kunstredactie deelt mee dat de krant nog een Nederlandse opvolger zoekt voor** *Peanuts*. **Deze strip, waarvan na de dood van** Charles Schulz **herhalingen worden geplaatst, moet per 1 september een opvolger krijgen. ★ In het Openluchtmuseum loopt tot en met 29 oktober de tentoonstelling** *De Amerikaanse droom in Nederland 1944-1969*. **Deze expositie laat de verregaand invloed van de Verenigde Staten op de Nederlandse cultuur zien. Er is ondermeer aandacht voor de opmars van** *Donald Duck*. **★ Uit een lezersonderzoek van** *de Volkskrant* **komt de strip** *Sigmund* **als meest gelezen uit de bus. Lezers beloonden de creatie van** Peter de Wit **met een ruime 8. ★ Lombard bereidt een nieuwe strip van** Hermann **voor. De werktitel luidt** *Bloedbanden*. **Het detectiveverhaal speelt zich af in het Amerika van de jaren vijftig. Schrijver van het verhaal is Hermanns zoon** Yves Huppen**. ★ Strip Art Featurues brengt in de loop van dit jaar een nieuw album van** Joe Kubert **uit, getiteld** *Redeemer*. **Duistere krachten spelen er de hoofdrol. Ook wil het een boek uitbrengen vol met illustraties van helden uit het Wilde Westen van de Argentijnse tekenaar** Carlos

sten van VNU-dochter Aldipress, waarbij recht van retour geldt. 'Het Raadsel is hiervoor ongeschikt, omdat het zwak is in de 24-uurs levering', aldus Jonas. Hem valt op dat de grote stripuitgevers en distributeurs zich meer en meer toeleggen op het verspreiden van strips in grote aantallen. 'Uitgevers als Lombard en Dargaud willen geen kleine series meer in hun fonds.'

Ook het besluit van Big Balloon om de verspreiding van zijn boeken voor Nederland en Vlaanderen onder te brengen bij Dupuis, kan in dit licht worden bezien. Dupuis versterkt door de overeenkomst zijn distributietak in Nederland en Big Balloon krijgt met zijn fondsen, waaronder de Warner- en Cartoon Network-producten, toegang tot de Vlaamse supermarktketens. Door deze ontwikkeling drukt Het Raadsel, verspreider van onder meer Oog & Blik, Casterman, Sherpa, Glénat en De Harmonie, een steeds groter stempel op de Nederlandse stripmarkt. Het verdeelt zo'n beetje alle niet grote-striplabels en andere niche-stripuitgaven in ons land.

RS

STAPELTJE SECUNDAIR

P.L.G. 35

In dit nummer blikt de redactie terug op de belangrijkste uitgaven van '99. Ook zijn er interviews met **Martin Veyron** en **Blutch**, inclusief van beiden een bibliografie. De twee tekenaars maakten ieder een fraaie omslagtekening: die van Veyron staat ook echt op de cover, die van Blutch is los bijgevoegd. Verder bevat dit nummer veel korte strips. (JM)

Info: BP 94, 92123 Montrouge, Frankrijk, of via e-mail aan *morinp@wanadoo.fr*

Rraah! 49 en 50

Nummer 49 biedt een beschouwing over het werk van de Engelsman **Dave Gibbons** (bekend van *Watchmen* en *Give me liberty/Martha Washington*). De *Rraah!*-jury heeft tot boek van het jaar 1999 de Duitse vertaling van *Le Vent dans les Saules* (Delcourt) van de Fransman **Michel Plessix** gekozen. Het is een verstripping van het beroemde kinderboek *The Wind in the Willows* van de Schot **Kenneth Grahame**. Verder aandacht voor de in moeilijkheden verkerende Duitse comic-uitgever Splitter Verlag. In de serie 'Uit de oude doos' staat het blad ditmaal stil bij de Duitse tekenaar **Lothar Meggendorfer**. Wie overigens veel meer wil weten over de Duitse stripwereld had naar Erlangen moeten afreizen. Daar vond van 22 tot en met 26 juni de Erlanger Comic-Salon plaats. (RS)

Nummer 50 is een 'Jubelnummer', maar voor hetzelfde geld was deze vijftigste editie tevens de laatste *Rraah!* geweest. De redactie heeft gewikt en gewogen, maar gaat desalniettemin verder met dit goed verzorgde tijdschrift. Wel zal het blad gerestyled worden. Een eerste stap is inmiddels gezet, want de meeste rubrieksnamen dragen vanaf heden weer gewoon Duitse namen in plaats van de bekritiseerde anglicismen. Zwaartepunt is een interview met **Jean-Pierre Gibrat** (*Het uitstel*), verder bevat deze editie veel nieuws. (JM)

Info: Eppendorfer Weg 67, 20259 Hamburg, Duitsland, of via e-mail aan *sackmann@comic.de*

Zozolala 109 en 110

Dit – naast *Stripschrift* – bekende stripinformatieblad besloot de afgelopen millenniumwisseling met een speciale uitgave luister bij te zetten. In het speciale 2000-nummer wordt uitgebreid stilgestaan bij het stripproject *Comix 2000* (een verzamelbundel van tweeduizend pagina's stripcultuur en -historie). Ook zijn er enkele niet eerder in Nederland gepubliceerde strips en stripjes opgeduikeld en gepubliceerd. Geen

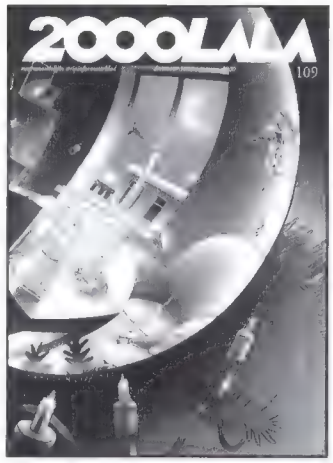

obscure werkjes die beter niet uitgegeven waren. Nee, werk van veteranen **François Schuiten** en **Benoit Peeters** alsook nieuwelingen **Dupuy**, **Berbérian** en **David B.** Het hoogtepunt van deze *2000lala* is de schier onvermijdelijke top-zoveel van de (twintigste) eeuw. In dit geval de Strip Top 100 van de Eeuw. De *Zozolala*-redactie heeft zich wat op de hals gehaald, en dat weet ze. De lezers zijn vooraf opgeroepen hun top 100 in te sturen, waaruit de gepubliceerde rangorde is samengesteld. Flink wat uitzoekwerk, petje af. Vervolgens hebben de redacteuren enkele eigen favorieten uit dat lezersgemiddelde gelift en van een persoonlijke, meestal liefdevolle, uitleg voorzien.

Gelukkig bevat dit millenniumnummer ook nog de gebruikelijke albumrecensies; toch nog iets gewoons. Het verderop geplaatste interview met *Ian Kaledine*-schepper **Ferry** is voorzien van een vleugje eeuwwende door nostalgisch terug te blikken, maar blijft toch gewoon een goed gesprek. Het verschijnen van het album *De avonturen van Hergé* is aanleiding voor zowel een recensie als een interview met auteur **Stanislas Berthélemy**. Ondanks alle millenniumhype is hier dus toch sprake van een herkenbare, leesbare *Zozolala*. (JB)

Het belangrijkste onderwerp in nummer 110 is *From Hell*, het nieuwste meesterwerk van scenarist **Alan Moore**. Behalve een (vertaald) interview met Moore bevat het blad ook een gezwollen maar steekhoudende analyse van het boek. Jammer dat de zeer toepasselijke omslag van *From Hell*-tekenaar **Eddie Campbell** gewoon uit het album is overgenomen. In de Acacialaan-rubriek komt *Beeldstorm*-tekenaar **Maarten Vande Wiele** aan bod. Verder vertaalde de redactie drie van de dertig essays uit de bundel *Jeux d'influence*, waarin Franstalige stripmakers hun eigen voorbeelden noemen. Deze selectie (**Berbérian**, **Cosey** en **Lapière**) is nogal eenzijdig: alledrie noemen ze **Hugo Pratt**. (JM)

Info: Postbus 344, 3720 AH Bilthoven, of via e-mail aan *hvsoest@gpd.nl*

STRIPS IN EIGEN BEHEER

Gat in de onzinlaag

Met maatschappelijk betrokken cartoons trok **Oli4** (**Olivier Rijcken**) al eerder de aandacht dankzij een expositie in galerie Slaphanger. Natuurlijk kennen ook de lezers van bladen als *Noord-Hollands Weekblad*, *Ravage*, *Groen Links Magazine* en *De Afrikakrant* zijn werk. Inmiddels bracht hij bovendien een boekje uit met een bundeling van zijn spotprenten: *Een gat in de onzinlaag* (ISBN 90-76154-02-3). Deze woordspeling lijkt illustratief voor Oli4s cartoons, die met goedbedoelde kwinkslagen de maatschappij op de hak nemen. De tekeningen zijn gerangschikt onder de thema's milieu, uitgaan, politiek en internationaal. Doorgaans blijven de grappen nogal mild, zeker doordat sommige spotprenten zijn bedoeld voor promotiemateriaal (bij voorbeeld Milieu Kontakt Oost-Europa). In die gevallen dienen ze te zeer een idealistisch doel om werkelijk leuk te kunnen zijn.

Nine. ★ Bij Albert Heijn loopt nog tot en met 2 september een spaaractie voor *Suske en Wiske*-serviezen. ★ Tijdens de marathon van Londen op 15 april liep één van de deelnemers in een Batman-uitmonstering. Het bleek toch niet goed voor een toptijd. ★ Het attractiepark Six Flags Holland (voorheen Walibi Flevo) is geopend. Het park heeft onder meer licentie-overeenkomsten met Warner Brothers en DC Comics. Schrik niet als u Bugs Bunny, Tweety, Superman of Batman tegenkomt. ★ Hongkong krijgt dit jaar nog een Snoopy's World. Het themapark wordt 3600 vierkante meter en kost zo'n slordige negen miljoen gulden. ★ De Bibliotheek Rotterdam organiseert in het kader van Euro 2000 een 'Kick Wilstra tafelvoetbaltoernooi' met in juni diverse voorrondes en op zaterdag 1 juli de finale. ★ De Amerikaanse filmproducent Sy Weintraub is op 76-jarige leeftijd overleden. Hij verdiende miljoenen met de tv-serie *Superman* en de zes verfilmingen van *Tarzan*-avonturen. ★ Bij een politie-inval in twee Nederlandse fabrieken van machines voor het maken van tabletten zijn stempels teruggevonden van geregistreerde beeldmerken. Daaronder vielen onder meer Dagobert Duck, De Smurfen, Winnie the Pooh, Batman en het beeldmerk van Warner Brothers. De stempels werden gebruikt om logo's in XTC-pillen te drukken, waardoor de XTC-leveranciers zich op de markt konden onderscheiden. De fabrikanten worden vervolgd wegens het inbreuk maken op de Auteurswet.

WONDERLAND
STRIPS EN SCIENCE FICTION
GESPECIALISEERD IN COMICS
SOEMBAWASTRAAT 54A 1095 XC AMSTERDAM
020-694 35 62

TISTJEN DOP
strips en games

Patersstraat 96-B 2300 Turnhout
tel. (+32)(0)14/428829
e-mail: info@tistjendop.be
http://www.tistjendop.be

Toch is Oli4 een talent om in de gaten te houden in onze verrechtsende samenleving. (JM)
Info: Wilhelminastraat 4, 1561 ZT Krommenie, of via e-mail aan *oli4@xs4all.nl*

INCOGNITO-REEKS
Onlangs verscheen deel 2 in de *Incognito-reeks*. *Het lieve leven* is een kettingstrip van maar liefst 40 verschillende tekenaars en werd tussen oktober 1993 en oktober 1999 gepubliceerd in het inmiddels overleden tijdschrift *Incognito*. De laatste twee pagina's zijn exclusief voor deze uitgave vervaardigd door **Peter Pontiac** en **Luuk Bode**. De kettingstrip werd oorspronkelijk bedacht door tekenaar **Ruud de Grefte** en redacteur **Robin Schouten** om een saamhorigheidsgevoel te creëren onder de tekenaars. Er zullen vier delen per jaar verschijnen in de Incognito-reeks en het derde deel – *Dr. Dia* van **Lode Devroe** - verschijnt eind april. Vier delen Incognito-reeks kosten samen *f*27,50, te storten op giro 619 39 08 ten name van R. Schouten te Zaandam onder vermelding van 'Incognito-reeks'. (PvC)
Info: Robin Schouten, Bergblauwstraat 296, 1503 ML Zaandam, telefoon (+31)(0)75–6704371, of via e-mail aan *incognito@comic.com*

MIND THE GRAP
René Leisink tekent voor *De stripper*, *CartooZine*, *Metro*, *Stripact* en de almanak van de faculteit bestuurskunde van de Leidse universiteit. Al doende heeft hij een leuk oeuvre opgebouwd dat nu te bewonderen valt in *Mind the grap*.
Leisink hanteert verschillende stijlen, zowel in zijn humor als in zijn tekenstijl. Zo maakte hij zeer gestileerde ingetogen grappen over slapeloosheid, rake gedetailleerd getekende cartoons voor de bestuurskundealmanak en effectieve strakke krantenstrips voor *Metro*. En dat alles is van een zo goed als professioneel niveau. Klasse dus!
Info: Sumatrastraat 15, 6524 KJ Nijmegen, (+31)(0)24-3225239, of via e-mail aan *stripper@zipper.demon.nl*

THE REST OF MICHIEL VAN DE VIJVER
Bescheidenheid siert de mens. **Michiel de Vijver** maakte een minuscuul vier pagina's tellend boekje en noemde het *The best of Michiel van de Vijver*. Het is een bijlage van *The rest of Michiel van de Vijver* waarin Van de Vijver aantoont heel aardig in een komisch stijltje te kunnen tekenen en goede grappen weet te verzinnen. Met name de belevenissen van Max zijn lezenswaardig, want deze arrogante puber blijkt behoorlijk te kunnen stuntelen en vol onzekerheden te zitten.
Info: Dé Houtmastraat 92, 6826 PL Arnhem, telefoon (+31)(0)26-3623664, of via e-mail aan *mvdvijver@wxs.nl*

SLAPPE HAP 2
Frank Slapjes is terug! Voor de tweede keer ligt deze slappeling in een reeks

AANSTORMEND GEWELD

Slab-O-Concrete

WIE? In 1991 begint de dan 21-jarige *Peter Pavement* een organisatietje dat allerlei zogenaamde *zines*, zelf gemaakte en gekopieerde tijdschriftjes, van allerlei auteurs begint te verspreiden en te publiceren. Langzaam wordt Slab-O-Concrete een professionele uitgeverij, maar het blijft een eenmansproject van de jongeman uit Brighton.
WELKE TAAL? *English only.*
WAT IS ER ZO BIJZONDER AAN? Alle uitgaven van Slab-O-Concrete zien er als boek heel verzorgd uit. Zeker sinds 1995, toen Pavement boeken met een rug begon uit te geven, is elk boek dat hij publiceert een tastbare reclame voor zijn ander beroep: de man verzorgt professioneel boekdesign voor grote uitgeverijen. Ander leuk aspect, en dat heeft te maken met de ontstaansgeschiedenis van de uitgeverij in de *zines*, is dat Slab geen typische stripuitgever is. De meeste boeken hebben de *look* van het mooiere pocketboek in de boekhandel, maar in zo'n boek kunnen dan strips staan, tekst en strips of alleen tekst. Geen kunstmatige apartheid dus.
WAT ZIJN DE LEUKSTE UITGAVEN? De meest unieke boeken - of liever boekjes - van Slab-O-Concrete vind je in de collectie *Missive Device* (Opstuurdingetje). Dat zijn ministripjes ter grootte van een *Dagboekje* van **Maaike Hartjes**, die je kunt opsturen in plaats van een briefkaart of een ansichtkaart. Je koopt zo'n stripje, leest het, schrijft iets op de witte bladzijden, plakt het dicht met een postzegel, en stuurt het naar een geadresseerde naar keuze die de tweede lezer van het boekje wordt. Op zichzelf een bijzonder uitgekookt idee, al zou het me verbazen als de helft van de verkochte boekjes ook echt opgestuurd wordt. Laat je bij de *Missive Device*-collectie vooral niet misleiden door de term 'ministrip', want het zijn geen gekopieerde knutseldingetjes, maar full-colour strips van 20-28 bladzijden. Net zoals de publicatiestal van

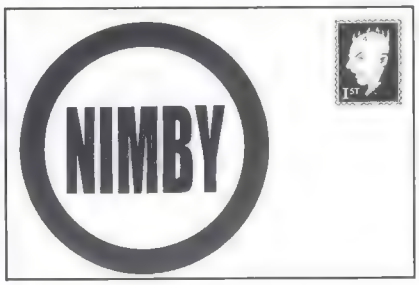

COVERS VAN MISSIVE DEVICES

CRAIG CONLAN

Sigh!
What's wrong, girly? Cheese before bedtime?
If only! I can't get Sushi Boy out of my head!
REX
Look, there's an obvious answer to your problem
... sushi for breakfast!

CRAIG CONLAN

verhaaltjes overhoop met zijn dominante vriendin Truus. Truus is veelei-

send en geeft Frank op zijn donder. Meer dan in het voorgaande boekje blijkt dat zij daar alle reden toe heeft, want Frank is ontrouw, huurt stiekem pornofilms, doet zijn ouders te kort en krijgt tot overmaat van ramp ook nog een vroegtijdige zaadlozing als hij uren bij Truus om seks heeft lopen zeuren. Een erg aardig boekje.
Info: Wiebe J. Berkhuizen, Lange Dijkstraat 51a, 3024 SN Rotterdam, (+31)(0)10-4771204.

DE STRIPPER 44
Dit tijdschrift is bedoeld voor stripmakers. In de rubriek 'Gestript' kunnen de verschillende tekenaars lezen wat de redactie van hun bijdrage aan het voorgaande nummer vindt en daar kunnen zij dan lering uit trekken. Doorgaans staat deze rubriek bol van loftuitingen, niet omdat de redactie zelfvoldaan is, maar omdat er echt leuke strips in *De stripper* staan. De laatste tijd is het niveau van het blad iets lager en de jury heeft daar conclusies uitgetrokken: 'Gestript' is harder en confronterender geworden.
Over *Tante Bet* van **Anja Ranja** staat geschreven: 'Wellicht dat de grap in het vierde plaatje zat. Maar die gaat wel verloren als je er maar drie tekent.' Deze kritiek is niet bepaald opbouwend, maar het is zonder meer waar dat het ondoordachte gekrabbel van Ranja weinig mensen zal kunnen bekoren.
Het is niet uit te sluiten dat 'Gestript' in het volgende nummer nog een stapje verder zal gaan in de kracht van de afkeurende woorden, want ook in dit nummer staan strips waar je niet blij van wordt. **Danny Steggerda** vulde maar liefst vijf pagina's met een dromerig verhaal dat kant nog wal raakt en **Roy Spraakman** leek even zonder inspiratie te zitten want zijn vier grappen zitten ver onder zijn normale niveau. Pluimen mogen volgende keer worden uitgedeeld aan **Frank Smit** en **Jan Dirk Barreveld**. Zij maakten goede grappen die effectief zijn verteld en zijn getekend in een lekker stijltje. (HW)
Info: Sumatrastraat 15, 6524 KJ Nijmegen, telefoon (+31)(0)24-322 5239, of via e-mail aan *stripper@zipper.demon.nl*

door **GERT MEESTERS**

Slab-O-Concrete in het algemeen, is de lijst van de auteurs van de meer dan 35 *Missive Devices* heel gevarieerd. Die gaat van Engelse nobele onbekenden als **Nigel Auchterlounie** over Engelse bekenden als **Ilya** tot **Peter Bagge** en **Jessica Abel**, die door hun respectievelijke reeksen bij uitgeverij Fantagraphics, *Hate* en *Artbabe*, tot de leidende figuren van de angelsaksische alternatieve strip mogen worden gerekend. De kwaliteit van de strips is ook heel divers, omdat niet elke auteur een overtuigend verhaal kan brengen in 20 bladzijden. Overigens had Slab-O-Concrete ook vòòr de *Missive Devices* al een collectie ministrips: die heetten toen *Microzines*.

In deze rubriek laat de auteur zijn licht afwisselend schijnen op experimentele ontwikkelingen in de marge van het beeldverhaal en op vrij jonge auteurs van wie nog nauwelijks werk in het Nederlands is vertaald.

WAT GEEFT SLAB NOG MEER UIT? De laatste tijd vooral boeken met een rug. Dat kunnen heel gevarieerde boeken zijn. Zo gaf Pavement de laatste jaren twee boeken van de Serviër **Aleksander Zograf** (pseudoniem van **Sasa Rakevic**) uit. *Dream Watcher* is een soort autobiografische getuigenis over de Bosnische oorlog in stripvorm, met veel aandacht voor de heel beeldende dromen van de auteur. In *Bulletins from Serbia* (dat overigens ook een Franse en een Italiaanse versie kreeg - de Franse bij L'Association, zie *Stripschrift 316*) zijn dagelijkse e-mailverslagen van de Navo-bombardementen op Pancevo verzameld, die Zograf elke dag naar een wereldwijde groep (strip)kennissen stuurde. Tegenover dat echte engagement staat werk met een vette knipoog, op de rand van de *camp* zoals de *Hairy Mary*-boeken van de Schot **Craig Conlan**. Mary is een slanke, hippe dame die sushi eet en zich zorgen maakt over haar ondergoed. Conlan let vooral op zijn design en gebruikt hier en daar wat mangatechnieken. Een andere typische Slab-titel is *Girlfrenzy Millennial*, een bloemlezing die nog sterk naar *zines* ruikt. **Erica Smith** verzamelt in *Girlfrenzy Millennial* heel veel vrouwelijke stripauteurs (onder wie Maaike Hartjes, **Gerrie Hondius** en **Virginie van der Gucht** uit de lage landen) die vooral onderwerpen voor een vrouwelijk publiek aansnijden. Ook artikelen over vrouwelijke kunstenaars, vrije relaties, oude meisjesstrips, enquêtes en een menstruatiekalender met 28 dagen per kolom krijgen een plaats in het boek. Het is tegelijk een hommage aan en een persiflage van typische meisjesboeken en -tijdschriften. De grootste hit van Slab-O-Concrete is Ilya's *The End of the Century Club*, over een zootje jong ongeregeld dat een club uitbaat. Onder-tussen is er met *Time Warp* al een vervolg op verschenen. Ilya (alias **Ed Hillyer**) lokt duidelijk een soort zelfherkenning uit bij de jongere generatie Engelsen die veel met rockmuziek en bier bezig zijn. Hij brengt het allemaal prima in beeld, maar het predikaat 'beste Engelse strip van de jaren negentig' dat sommige critici aan zijn reeks toekennen, lijkt me wat overdreven.

ZIJN ER OOK TENTOONSTELLINGEN GEWEEST? O ja, veel. Vooral nogal plaatselijke tentoonstellinkjes in Brighton en Londen. Maar in 1999 stonden de *Missive Devices* te kijk op de Turnhoutse stripdagen en dit jaar hield een Birminghamse boekhandel een overzichtstentoonstelling over Slab-O-Concrete. Dat dat gebeurt in een boekhandel, zegt niet alleen veel over de toestand van de Britse stripverspreiding en -industrie, maar is natuurlijk ook typisch voor Slab-O-Concrete, met zijn boekhandelimago.

EN NU PRAKTISCH! *Missive Devices* kosten iets minder dan 3 euro, de andere boeken kosten tussen 7 en 15 euro. Je kan Slab-O-Concrete bereiken op het adres P.O. Box 148, Hove, BN3 3DQ, UK, op het internet (*www.slab-o-concrete.demon.co.uk*) of per e-mail: *mail@slab-o-concrete.demon.co.uk* Je kan natuurlijk ook vertrouwen op een goede stripwinkel.

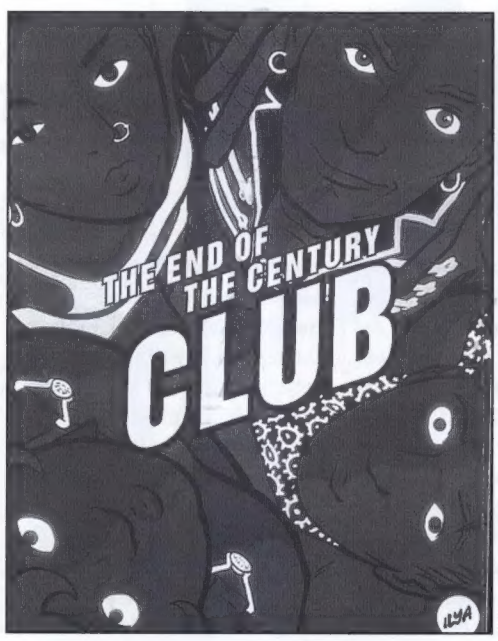

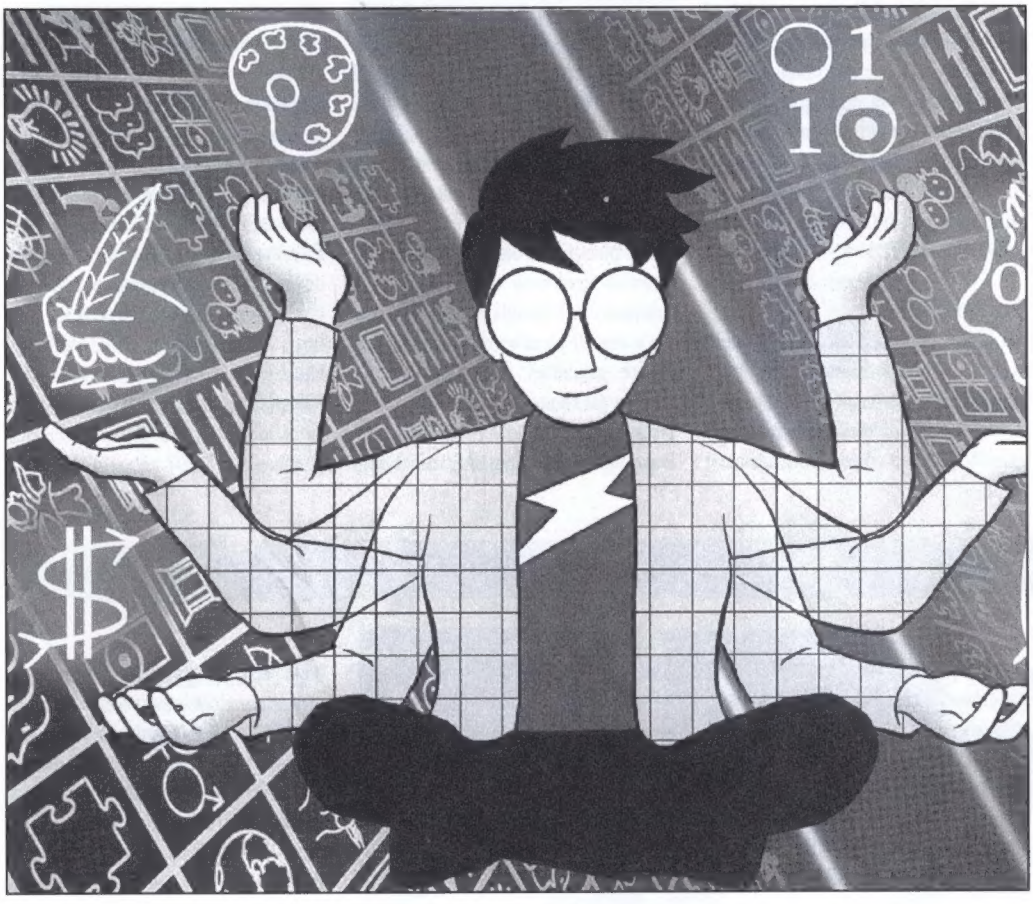

Schrijvers in beweging

Niemand had gedacht dat het ooit zover zou komen. Maar nu is het toch gebeurd: *Stan Lee* gaat een serie van twaalf specials schrijven voor DC Comics. Twaalf specials waarin hij zijn visie geeft op grote helden als Superman, Batman en Wonder Woman. De naam Stan Lee is vanaf de jaren zestig zo'n beetje synoniem geweest voor Marvel Comics. Lee stond aan de wieg van helden als Spider-Man, de Hulk en de X-Men en heeft er in de jaren zestig voor gezorgd dat Marvel een geduchte concurrent werd van DC Comics. Daarna is hij nog jaren hoofdredacteur geweest en de laatste twintig jaar wordt hij gezien als het boegbeeld van Marvel Comics.

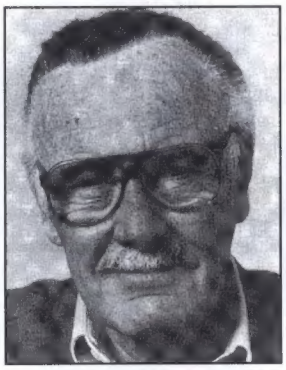

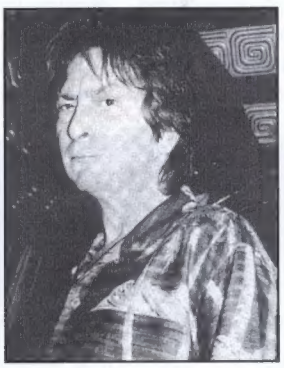

Maar zelfs op zijn oude dag blijft Lee een creatieve duizendpoot. Hij is druk met zijn eigen website en het is gezien zijn wil om nieuwe dingen te doen wellicht niet zo onlogisch dat hij nu juist voor DC een nieuw project start. De twaalfdelige miniserie gaat Just Imagine Stan Lee... heten, waarbij de titel elk nummer op een andere, relevante manier wordt afgemaakt. Zo zal de volledige titel van het eerste nummer Just Imagine Stan Lee with John Buscema Creating Superman zijn. Hoe die lap tekst ooit overzichtelijk op de cover kan verschijnen, is een raadsel, maar de vlag dekt in ieder geval de lading en dat zal ook voor de resterende elf delen gelden. Elk van de twaalf nummers zal worden getekend door een grootheid in de comicwereld. Naast *John Buscema* is aangekondigd dat ook *Dave Gibbons*, *Joe Kubert*, *Bruce Timm* en *Jim Lee* een nummer voor hun rekening zullen nemen.

Niet alleen Stan Lee laat op een onverwachte manier van zich horen, ook twee andere levende legenden in de comicwereld hebben onlangs voor opschudding gezorgd. Zo heerst een vijandelijke sfeer tussen Marvel Comics en *Joe Simon*, de man die in de jaren veertig Captain America heeft gecreëerd voor de uitgeverij Timely, de voorganger van Marvel Comics. Simon wil de auteursrechten op zijn eigen creatie terug en voelt zich gesteund door allerlei wettelijke bepalingen. Marvel beweert echter dat Captain America in opdracht van Timely is gecreëerd en eigendom is van Timely (en dus van Marvel). Beide partijen staan lijnrecht tegenover elkaar en de kans bestaat dat deze zaak zelfs in de rechtszaal zal worden uitgevochten.

Daarnaast is schrijver *Jim Steranko* (de man die momenteel voor Dark Horse werkt aan Red Tide) in opspraak gekomen. Nadat Marvel zonder enige vorm van overleg had besloten om zijn Nick Fury, Agent of Shield in paperback te herdrukken in enkele Europese landen, heeft Ste-ranko het zakelijke beleid van Mar-vel openlijk in twijfel getrokken. Uit-eindelijk vraagt hij zelfs om een complete boycot van de herdruk, omdat hij meer dan genoeg heeft van de, zoals hij dat zelf noemt, 'leugenachtige, beledigende en vernederende houding van Marvel.' Zo wordt eens te meer duidelijk dat ondanks alle progressie op het gebied van auteursrechten met betrekking tot comics, de strijd nog steeds niet helemaal is gestreden.

DC in beweging

Dit voorjaar heeft uitgeverij DC Comics de plannen voor de komende maanden gepresenteerd. In de jaren zestig en zeventig werden nieuwe plannen bescheiden bekendgemaakt, maar de commercie slaat ook in de comicwereld toe en tegenwoordig belegt een grote uitgeverij gewoon een complete serie persconferenties, seminars en bijeenkomsten als het programma voor het komende jaar uit de doeken wordt gedaan. Hoewel er veel interessante en minder interessante projecten op stapel staan voor de tweede helft van 2000 en de eerste helft van 2001, springt één van die projecten er echt uit. *Frank Miller* gaat namelijk werken aan de opvolger van de vierdelige miniserie The Dark Knight Returns.

In 1986 zette Miller met The Dark Knight Returns het gehele superheldengenre op z'n kop. Batman werd in die historische miniserie neergezet als een cynische oude man die tegen beter weten in aan verouderde principes vasthoudt in een wereld vol politieke intrige en onverschilligheid. Snelle dialogen en keiharde actie gaven de serie een volwassen uitstraling en in feite heeft Miller met dit werkje comics in de jaren tachtig weer op de kaart gezet. In de jaren daarna had Miller het wel gehad met het slaafse werk, zoals hij dat zelf omschreef, voor grote uitgeverijen als DC en Marvel en vertrok hij naar Dark Horse Comics. Daar behield hij de auteursrechten op zijn creaties en voelde hij zich thuis. Maar nu, bijna vijftien jaar na dato, keert Miller terug naar DC en gaat hij werken aan The Dark Knight Strikes Again. Details omtrent de nieuwe miniserie worden nog angstvallig geheim gehouden, maar Miller heeft aangekondigd dat hij met deze sequel het superheldengenre weer wil oppoetsen. 'De helden van vroeger zijn geen echte helden meer, dus waarom zouden we nog om hen geven?' aldus Miller. 'The Dark Knight Strikes Again zal daarom niet negatief en cynisch zijn, maar positief en optimistisch.' De grote vraag is, kan Miller zijn kunstje nog? Ongeacht het antwoord zal iedere liefhebber van comics met veel interesse de ontwikkelingen omtrent

door
OLAV BEEMER

***Linksboven en dan met de klok mee*, Scott McCloud keert terug met *Reinventing Comics*: verplichte kost.**

***Spawn* bereikt nummer 100.**

Ross en Kruegers *Universe X*.

Schetsen voor *Universe X*.

Stan Lee naar DC?

deze nieuwe Batman miniserie in de gaten houden.

Bijna net zo opvallend als het nieuws over Miller was de conclusie dat het blijkbaar de laatste maanden nogal heeft gerommeld op het redactionele vlak en dat een groot aantal schrijvers en tekenaars de ene serie verlaat om aan de andere serie te gaan werken. In de vorige aflevering van Stars & Strips werd al vermeld dat schrijver *Larry Hama* na korte tijd de serie Batman heeft verlaten en intussen is bekend dat hij wordt opgevolgd door eerst *Ed Brubaker* en daarna *Brian K. Vaughan*, de schrijvers van respectievelijk de DC/Vertigo-series Deadenders en Swamp Thing. Ook de serie Wonder Woman ondergaat grote veranderingen, want die serie gaat een jaar lang worden geschreven en getekend door *Phil Jimenez*, voorheen de tekenaar van onder meer The Invisibles. Jimenez zal worden bijgestaan door een handjevol co-schrijvers, waaronder *J.M. DeMatteis*, *Joe Kelly* en *Devin Grayson*. Na Jimenez' twaalf maanden wordt de serie overgenomen door *Greg Rucka* (bekend van Whiteout voor Oni), die ook een jaar lang de avonturen van Wonder Woman zal schrijven.

Tenslotte werd nog duidelijk dat de serie Danger Girl van *J. Scott Campbell* na het verschijnen van het zevende nummer voorlopig wordt stopgezet, waarna de personages uit de serie nog uitsluitend in miniseries en specials zullen opduiken. Het nieuws kwam niet geheel onverwacht, daar Campbell sinds de start van de serie gemiddeld slechts drie nummers per jaar heeft afgeleverd. Toen Danger Girl nog bij Image zat, waren vertragingen nooit zo'n groot probleem omdat de helft van alle Image-comics te laat verschijnt, maar nu Cliffhanger en alle andere onderdelen van Jim Lee's WildStorm bij DC zijn ondergebracht, lag het voor de hand dat er actie zou worden ondernomen. Het wachten is nu op een soortgelijk besluit voor *Joe Madureira's serie* Battle Chasers, want ook die comic kampt met grote vertragingen.

Comics in beweging

Na een paar relatief rustige maanden zal het wat betreft nieuwe comics ook dit jaar weer een lange, hete en vooral drukke zomer worden. Eén van de opvallendste nieuwe comics is zonder twijfel *Scott McCloud*s Reinventing Comics, de opvolger van de klassieker uit 1993, Understanding Comics. Net als zijn voorganger zal Reinventing Comics geen gewone comic zijn, maar een soort wetenschappelijke ontleding van het medium. Met een simplistische en zeer heldere tekenstijl legt McCloud haarfijn de sterke en zwakke kanten van het fenomeen 'comics' bloot en geeft hij een boeiend historisch overzicht van deze unieke mengvorm van tekst en tekeningen. Deze keer zal echter vooral de nadruk komen te liggen op de trends van de laatste jaren, waarbij onderwerpen als inkleuring via de computer en comics op het internet aan bod zullen komen. Reinventing Comics wordt in de maand juni uitgegeven door DC/Paradox, telt tweehonderdzesenvijftig pagina's en gaat $19.95 kosten. Een pittige prijs, maar de ware liefhebber zal daar niet moeilijk over doen.

Later dit jaar is het tijd voor een mijlpaal van een geheel ander kaliber. Dan zal namelijk het honderdste nummer van de Image-comic Spawn in de winkels liggen. Spawn was in 1992 één van de allereerste comics van Image en zal eind dit jaar de eerste Image-comic worden die het honderdste nummer bereikt. Schrijvers *Todd McFarlane* en *Brian Holguin* en tekenaar *Greg Capullo* houden hun precieze plannen voor dit dubbeldikke nummer voorlopig nog geheim, maar inmiddels is wel duidelijk dat één van de vrouwelijke hoofdpersonages zal sterven. Spawn 100 zal achtenveertig pagina's dik zijn en $4.95 kosten, met daarbij nog de opmerking dat zes verschillende variantcovers verkrijgbaar zullen zijn. Een commercieel trucje, dat zeker, maar dit is pas het tweede nummer van Spawn in acht jaar tijd dat extra dik en extra duur is, dus eigenlijk is McFarlane niets kwalijk te nemen.

In de maand juli komt Marvel met Universe X op de markt, het vervolg op de miniserie Earth X. Ook deze nieuwe miniserie zal worden geschreven door *Alex Ross* (die ook weer de covers voor zijn rekening neemt) en *Jim Krueger*, deze keer met tekenwerk van *Doug Braithwaite* en *Bill Reinhold*. Het verhaal draait om Captain Marvell, wiens wedergeboorte wellicht de aanleiding kan zijn tot een wereldwijde burgeroorlog. Universe X begint met een zogenoemd nul-nummer, dat achtenveertig pagina's telt en $3.99 gaat kosten. Daar Earth X uiteindelijk nogal is tegengevallen, is het de vraag in hoeverre dit vervolg de lezer nog wel enthousiast kan maken.

Pep
NR 21 21 MEI 1971
SPELEN VOETBALNUMMER
Martin Lorentz '69